01-KAPAK.qxp_Layout 1 26-04-2025 13:12 Pagina 1

yaşamınızda yeni bir sayfa

newaya Jin

Mayıs 2025 SAYI: 242

Kadının Sözü

Kadın Kurtuluş İdeolojisi bir çizgi ve yaşamdır.
Ve bizim varlığımızın bütünüdür.

Filiz Yerlikaya (Gulan)

Demokratik Toplum İnşası:

Kilit rol kadınların

Halkların ve kadınların özgürlük çözümü

Şimdi ahlaki, politik ve entelektüel görevlerin gereklerinin yerine getirilerek demokratik toplum inşasına hız verme, 1993'lerden bugüne demokratik dönüşüm ve çözüm arayışını yaşamsallaştırma zamanıdır. **Hêja Zerya/Sayfa 4**

Wê banga dîrokî bi jinê bi ser bikeve

Roza Metina/Rûpel 9

Kadın öncülüğünde barışın inşası

Barışa ihtiyacım var" diyen kadınlar olarak; barışa neden ihtiyaç duyduğumuzu hem bireysel hem kolektif olarak hatırlamak, anlatmak ve yaymak; barışın öznesi olmak ve barışı inşa etmek üzere yeniden yola koyuluyoruz. **Hacer Özdemir/Sayfa 5**

Özgürlüğün güvencesi demokratik ulus

Abdullah Öcalan/Sayfa 8

Bu sürecin bize en fazla öğrettiği, dipteki demokratik siyaset gücünün birazcık uyandığında bile ne kadar etkili ve dönüştürücü, cesaret verici ve umutlandırıcı olabileceğidir. **Ruşen Samsat/Sayfa 3**

Li hemberî qîrîna şerê herêmî aştiya Kurdistanê

Divê mirov banga Rêber Apo ne tenê di çarçoveya sînorên Kurdistan û Rojhilata Navîn de binirxîne, divê mirov weke hêviya civakîbûna di asta herêmî û gerdûnî de armanc dike, binirxîne. **Nilufer Koç/Rûpel 10**

Kapitalizmin yıkıcı katmanları ve kadın emeği

Sultan Gülsün/Sayfa 16

Ziman di hevgirtina neteweyekî de cihê herî girîng digire. Gelê ku xwedî li zimanê xwe dernekeve mehkûmê parçebûn û wendabûnê ye.

Nesrîn Navdar/Rûpel 13

Parêzvan û dayîka hemû Şengalê ye

"Dîlketina jinên ti carî ji bîra min naçe. Ji bo tola wan rakim, ez kar dikim. Çiqas kar dikim jî dilê min hênik nabe. Hinek zarokên hatin rizgarkirin ji min re gotin 'Dayê'. Ez heya bimrim jî van serpêhatiyên zarokên me ji bîr nakim.

Berîtan Zagros/Rûpel 12

Yaşamın mimarları: Barış Anneleri

Fidan Yıldırım/Sayfa 17

Kolektif dönüşümle başarabiliriz

"Örgütlenmeyi yaşamın tüm alanlarını kapsayacak çeşitliliğe ulaştırmak, tabana daha yayılır hale getirmek hedefindeyiz. Temposu daha yüksek bir örgütlenme sürecinin startını verdik diyebiliriz." **YJK-E Sözcüsü Kezban Doğan'la söyleşi/Sayfa 15**

Hozan Mizgîn: Jina ku huner û şoreşgerî di nav ahengê de hûnand

Berjin Tekoşer/Rûpel 14

Göç, erkeklik ve toplumsal cinsiyet

Göç, kimliklerin, toplumsal rollerin ve ilişkilerin yeniden tanımlandığı çok katmanlı bir dönüşüm sürecidir. **Berfin Güneş/Sayfa 7**

Onlarca yeni hayvan türü keşfedildi

Bilim insanları, Antarktika'nın deniz tabanında onlarca yeni hayvan türü keşfetti. Araştırmacılar, büyük bir buzdağının kırılmasının ardından bu bölgeyi ilk kez inceleme fırsatı buldu. Ocak ayında 'George VI. buz sahanlığı'nın büyük bir parçası koptu. Araştırmacılara göre bu parça yaklaşık 500 kilometrekare büyüklüğünde. A-84 adı verilen buzdağı, ardından Antarktika'daki buz sahanlığından uzaklaştı. Tesadüfen bölgede bulunan uluslararası bir bilim insanı ekibi, buzdağının koptuğu yere hemen yöneldi. Böylece, o deniz tabanı bölümünü inceleyen ilk insanlar oldular. Patricia Esquete, "Bunun eşsiz bir fırsat olduğunu biliyorduk ve iki elimizle sarıldık" dedi. Ekip, açığa çıkan deniz tabanında birçok bilinmeyen hayvan türüne rastladı. Esquete, "Böylesine muhteşem, canlı bir ekosistemle karşılaşmayı beklemiyorduk. Hayvanların büyüklüğü, burada onlarca hatta belki yüzlerce yıldır yaşadıklarını gösteriyor" diye konuştu. Bilim insanları bin 300 metre derinliğe kadar balıklar, deniz örümcekleri ve ahtapotlar gördü. Ayrıca mercanlar ve deniz süngerleri de tespit edildi. Bu ekosistem, yüzeyden sızan besin maddeleri olmadan da hayatta kalabilmiş. Araştırmacılar, bu ekosistemin buz altındaki varlığını nasıl sürdürebildiğini daha ayrıntılı olarak incelemek istiyor.

■ Nu.nl

Saatte iki ölüm

Kanser araştırmacısı Filip Lardon, sigaranın bireysel ve toplumsal etkilerine dikkat çektiği yeni kitabı "Saatte İki Ölüm" ile sigaraya karşı güçlü bir uyarıda bulunuyor. Her saat, sigaraya bağlı nedenlerle iki kişi hayatını kaybediyor. Kanser uzmanı Filip Lardon, bu çarpıcı gerçeği temel alarak yazdığı "Twee doden per uur" (Türkçesiyle: Saatte İki Ölüm) adlı kitabında sigaranın bedensel ve toplumsal yıkımını gözler önüne seriyor. Lardon, kitabında yalnızca sigaranın zararlarını değil, aynı zamanda sigarayı bırakma yöntemleri ile sigarasız bir toplum için yöntem önerilerini de paylaşıyor.

'Acı verici teşhislerden yorulduk'

Kitabı yazma gerekçesini anlatan Lardon, kendisi ve meslektaşlarının her gün sigaraya bağlı hastalıklarla mücadele eden hastalara teşhis koymak zorunda kalmaktan bıktığını belirtiyor: "Her gün gözyaşlarıyla yıkılan hastalar ve ailelerini görmek çok yıpratıcı. Bu insanların bu kadar acı çekmesini izlemek kolay değil" diyor.

Elektronik sigara masum değil

Lardon'un dikkat çektiği bir diğer önemli konu ise özellikle gençler arasında giderek yaygınlaşan elektronik sigara (vape) kullanımı. "Gençler, vapenin zararlı olduğunun farkında değil. Evet, belki geleneksel sigaradan daha az zararlı gibi görünüyor, ama kesinlikle zararsız değil. İçerdiği nikotin son derece bağımlılık yapıcı" diyerek uyarıyor.

Pratik öneriler

Kitapta sigaranın sağlık üzerindeki etkilerinin ötesinde, tarihçesi, çocuklar üzerindeki etkisi, toplumsal maliyeti ve bağımlılık sürecine dair detaylı bilgiler yer alıyor. Lardon, ayrıca sigarayı bırakmak isteyenler için pratik öneriler sunuyor.

'Kendi kararım' savunması geçerli mi?

Lardon, sigara içmenin "kişisel tercih" olduğunu savunanlara karşı ise şu yanıtı veriyor: "Hiçbir genç sigaraya bilinçli şekilde başlamak istemez. Bu çoğunlukla arkadaş çevresinin etkisiyle olur. Sonra da bu davranış 'kendi seçimiymiş' gibi gösterilir. Ama kötü nefes, hastalık ve erken ölüm karşılığında para harcamak gerçekten özgür bir seçim mi?"

Sigara paketi gibi kitap kapağı

Yazar, kitabın mesajını daha güçlü verebilmek için kapağını tıpkı bir sigara paketi gibi tasarlamış. Tüm yüzeyleri baskılı olan kitap kapağının üretimi ise özel baskı teknikleri ile sağlanmış.

■ Newscientis

Demans'a karşı Zona aşısının faydaları

Stanford Üniversitesi'nden araştırmacılar, zona aşısının demansa karşı yardımcı olabileceğini keşfetti. Aşıyı olan kişilerin, demansa yakalanma olasılığı yüzde 20 daha düşük. Bilim insanları, Galler'deki 280 bin kişinin tıbbi verilerini incelediler. Araştırma için uygun olan kişiler, 1 Eylül 1933'ten önce doğmuş olanlardı, çünkü bu tarihten önce doğanlar zona aşısına hak kazanmamışlardı. 1933'ten sonra doğanlar ise bu aşıya hak kazanmışlardı. Aşı 2013 yılında kullanılabilir hale geldi. Araştırma yapılan 280 bin kişi o sırada 71 ila 88 yaşları arasındaydılar ve o dönemde demansları yoktu. Araştırmacılar, her iki gruptan kaç kişinin demans geliştirdiğini analiz edebildiler. Aşıyı olan kişiler, aşıyı aldıktan sonraki yedi yıl içinde demansa yakalanma olasılığı yüzde 20 daha düşüktü. Aşının uzun vadede de etkili olup olmayacağı ise henüz araştırılmadı.

İlk kez böyle güçlü bir bağ kuruldu

"İlk kez güvenle söyleyebiliriz ki, zona aşısı demans riskini azaltıyor," dedi araştırmacılardan Paul Geldsetzer, Britanya gazetesi The Guardian'a. Alzheimer's Research UK'in baş araştırmacısı Julia Dudley ise aynı gazeteye yaptığı açıklamada, "Önceki araştırmalar, zona aşısı ile demans arasında böyle güçlü bir ilişki göstermemişti," dedi. Zona, su çiçeğiyle aynı virüs tarafından neden olunan bir cilt hastalığıdır. Zona aşısı, devletin aşı programında yer almaz. Kişiler, bu aşıyı kendi aile hekimleri veya aşı bürosu aracılığıyla alabilirler.

■ Nu.nl

Tarihte bu ay

Mayıs 1792: Mary Wollstonecraft, Kadın Hakları Bildirgesi'ni ilk kez kaleme aldı.

14 Mayıs 1940: Anarşist feminist Emma Goldman Toronto'da hayatını kaybetti.

13 Mayıs 1974: Leyla Qasım ve dört arkadaşı Irak rejimi tarafından idam edildi.

11 Mayıs 1992: Huner-Kom'un kurucularından Gurbet Aydın (Mizgîn), Tatvan'da yaşanan çatışmada yaşamını yitirdi.

15 Mayıs: Her yıl Kürt Dil Bayramı olarak çeşitli etkinliklerle kutlanmakta.

27 Mayıs 1995: Cumartesi İnsanları, Galatasaray Meydanı'nda oturma eylemine başladı.

31 Mayıs 2005: Kürt Kadın Hareketi üyeleri Ekin Ceren Doğruak (Amara) ve Uta Schneiderbanger (Nudem), Güney Kürdistan'da yaşanan trafik kazasında yaşamını yitirdi.

Gece vardiyalarında sağlıklı kalmak nasıl olur?

Hepimiz biliyoruz ki gece çalışmak pek de sağlıklı bir durum değil. Biyolojik saatiniz şaşar ve bu da özellikle kalbiniz için çeşitli sağlık sorunlarına yol açabilir. Peki ya basit bir çözüm olsaydı? ABD'deki Mass General Brigham Tıp Merkezi'nden araştırmacılar da bu soruyu sordu ve bir yanıt buldu: Mesele ne zaman uyuduğunuz değil, ne zaman yemek yediğiniz. Deney Araştırmacılar, yirmi sağlıklı katılımcıyla bir deney gerçekleştirdi. Katılımcılar bir laboratuvara kapatıldı ve zaman kavramlarından tamamen yoksun bırakıldılar. Pencere yoktu, saat yoktu, telefon yoktu; zamanı gösteren hiçbir şey yoktu. Katılımcılar iki gruba ayrıldı. İlk grup, çoğu gece çalışan gibi hem gündüz hem gece yemek yedi. İkinci grup ise sadece gündüz yemek yedi, gece uyanık olsalar bile... Her iki grubun da yediği yemekler aynıydı, sadece saatleri farklıydı.

Peki sonuç neydi?

Gece yemek yemeye devam eden grupta kalp problemleri riski arttı. Vücutları adeta gece atıştırmalıklarına karşı çıktı. Ancak sadece gündüz yemek yiyen grupta bu durum gözlemlenmedi. Kalp ve damar sağlıkları gayet iyi durumdaydı, üstelik diğer grup kadar uzun süre uyanık kalmalarına rağmen. Bunun açıklaması oldukça basit: Vücudumuz, en iyi ne zaman yemek yememiz gerektiğini belirleyen yerleşik bir saate sahip. Bu saat gün ışığına göre ayarlanmıştır, yapay ışığa göre değil. Araştırma oldukça kontrollü bir ortamda yapıldı. Bilim insanları, katılımcıların ne kadar hareket ettiğini, ne zaman uyuduklarını, ne yediklerini hatta vücut pozisyonlarını bile dikkate aldı. Böylece farkı yaratan şeyin gerçekten yemek saatleri olduğunu net bir şekilde ortaya koyabildiler.

Araştırmaya dair eleştiriler nedeniyle yine de temkinli yaklaşmakta fayda var. Öncelikle deney sadece iki hafta sürdü; oysa pek çok insan yıllarca gece vardiyalarında çalışıyor. Uzun vadeli etkiler hâlâ belirsiz. Ayrıca araştırma yalnızca genç ve tamamen sağlıklı bireylerle yapıldı. Bu da ortalama bir gece çalışanı için pek temsil edici sayılmaz. Dahası, sadece yirmi kişiyle yapılan bir çalışma, bilimsel açıdan oldukça küçük bir örneklem sayılır.

Seyahat edenler için de faydalı olabilir

Tüm bu sınırlamalara rağmen, araştırma umut vadediyor. Eğer ileriki çalışmalarda bu sonuçlar doğrulanırsa, sadece yeme düzeninizi değiştirerek sağlığınızı tehlikeye atmadan gece çalışmak mümkün olabilir. Uyku sorunları yaşayanlar veya sık sık zaman dilimi değiştiren gezginler için de bu yöntem oldukça faydalı olabilir.

■ Scientias

Endişe veya şaşırmada nefesimiz neden kesilir?

Karşımıza hiç beklenmedik bir anda çıkan hayvan, saniyeler içinde başlayan bir doğal afet veya birinin size beklenmedik ve ani bir şekilde dokunması. Bunların hepsi şaşırma ve endişeye sebep olan şeyler. Ancak bu tarz durumlar beraberinde nefes kesilmelerini de beraberinde getiriyor.

Savaş ya da kaç tepkisi

Bu mekanizmanın ismi ise savaş ya da kaç tepkisi. Şöyle ki; eğer olası bir tehlike veya beklenmedik bir durumla karşılaşırsak, vücudumuz ya olabildiğince hızlı kaçarak ya da tehlikeyle etkileşime girerek tepki veriyor. Yani olağan dışı bir durumda, insan vücudunda gerçekleşen biyolojik olaylar zinciri çok hızlı bir şekilde harekete geçiyor. Bu harekete geçme süreci de beynin 'amigdala' ismi verilen oldukça küçük ve badem şeklindeki bölgesinin ilk alarmı vermesi ile başlıyor.

Fizyolojik değişiklikler

Bizi tehdit eden bir şey duyduğumuzda veya gördüğümüzde amigdala, beynin komuta merkezi olarak görev yapan hipotalamusa sinyaller gönderiyor. Hipotalamus, strese veya tehlikeye olan tepkilerin bir nevi itici gücü olan sempatik sinir sistemini de harekete geçiriyor. Yine bu sinir sistemi tetiklendiğinde ve aktif hâle geldiğinde böbrek üstü bezleri, adrenalin hormonları kan dolaşımını pompalamaya başlıyor. Sonrasında insan vücudu, çok hızlı bir şekilde düşünmeye ve devamında hareket etmeye başlıyor. Mesela göz bebekleri genişliyor. Çünkü görüşü keskinleştirmeye çalışıyor. Daha hızlı nefes almaya başlıyoruz çünkü daha fazla oksijen almak istiyoruz. Yani savaş ya da kaç tepkisiyle tetiklenen fizyolojik değişiklikler, insan vücudunun oksijeni daha fazla ve daha hızlı kullanmasına neden oluyor. Bu da istemsiz bir şekilde nefesin kesilmesine sebep oluyor.

■ Webtekno

27 Şubat çağrısı ve bölgesel gelişmeler

Rûşen Samsat

27 Şubat 2025 tarihinde Rêber Apo'nun yaptığı "Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı" ve ardından yaşanan gelişmeler özellikle bölgesel ve küresel bağlam içerisinde ele almayı gerektiriyor. Önderliğin şu değerlendirmesi yeni dönemin bakış ve siyaset anlayışını ortaya koyuyor: "Bölgenin jeopolitikasını parçalayan, kısırlaştıran, ucu kapalı ve katı kimlikli iktidar tekelciliği yerine, bölge ve hatta dünya çapında ucu açık, esnek ve demokratik siyaset anlayışıyla şiddetle ihtiyaç duyulan olanca farklılığı içindeki bütünselliği ve kardeşliği mümkün kılar. Tarihsel-toplumsal kültürün bütünlüğü üzerinde demokratik toplumu gerçekleştirir." Nihayet yaşanan gelişmelerin de doğruladığı bu bölgesel karakterdir. Kürt halkının bir nevi Ortadoğu'nun dini-ulusal-etnik kimlikleri, siyasi dinamikler arası doğrudan ve hızla bir köprü-bağlaç rolü oynadığı gelişmeler yaşanmaktadır.

Zorla ulus devlet kalıplarına sokma

Geçen yüzyılın dar-iktidarcı ulus-devlet yapıları, stratejik-taktik ilişkileri ve nizamı çok ciddi değişimler yaşamaktadır. Geçen yüzyılda nerede bir ulus devlet, hele de sömürgeci bir ulus devlet, devlet olmayan demokratik toplumcu yapıları, kurumları muhatap almış, anlaşmalar yapmıştır? Israrla ve hızla ulus devlet kalıplarına sokulmaya çalışılan bir Suriye gerçekliği ortadadır.

Ülkeler ya bir yandan yeni güç dengeleri için hızla parçalanmaya ya da eski statüko gereği hızla ve zorla ulus devlet kalıplarına getirilmeye çalışılmakta. Bir de bu iki dayatmaya alternatif olan ve onları bir şekilde etkileyen bir başka gerçeklik kendisini göstermektedir; Kürtlerin birçok ulustan Alevilerle ilişki biçimi, Kürtlerin Dürzilerle, Kürtlerin Süryanilerle ya da genel olarak Suriye halkıyla ya da halkların karşılıklı birbirini etkileme biçimi giderek yeni formlar kazanmaktadır.

Son iki ayda yaşanan gelişmeler

Ortadoğu'ya hakim hale getirilen ruhu eskimiş, iktidara yapışmış, bunun için gözünü kırpmadan katliam da dahil her şeyi yapabilecek erkek-egemenlikli "lider" profiline karşı yepyeni bir ruhla donanmış, halkların savunmasını her koşulda esas alan, yaşamını buna adayan, eşitlik ölçülerine yakın seyreden kadınlı-erkekli öncülük profilleri açığa çıkmıştır. Bunu şu veya bu kişilerden bağımsız olarak Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın emeğinin yeni dünyaya yansıyan mücadele gerçekliğinin ve Kürt halkının kazanımı olarak okumak gerekiyor. Bunlar, demokratik siyaset çizgisinin ortaya çıkardığı sadece küçük bir kıvılcım niteliğindedir.

27 Şubat çağrısı ardından, son iki ayda kesinlikle Kürtlerin Türklerle ilişkisi -devletle ilişki kastedilmemekte- daha normalleşme yönünde gelişim gösterdi. Bu ilişki Türkiye'nin demokratikleşmesinde her türlü otoriter ve ezici, siyaseti kendi iktidar merkezli dizayn etmeye çalışan müdahalelerin önünü alan; birbirinin toplumsal dinamiğini ve demokratik eğilimini güçlendiren bir ilişkiye dönüşme potansiyelini güçlü bir şekilde açığa çıkardı. Demokratik muhalefet, demokratik siyaset kesinlikle güçlendi, daha fazla birleşti; hem Kürt, hem Türk halkı daha fazla demokratik siyasetin gücünü gördü. Daha fazla umut ve direnç kazandı. Siyaset, devlet nizamından daha fazla toplumsal alanlara ve dinamiklere kaydı. Özellikle gençliğin siyasete kattığı yenilik, yaratıcılık ve güç inanılmaz derecede yükseldi. Zaten kadının siyasetteki yüzü, etkinliği ve dinamizmi, siyaseti daha yapıcı kılmakta ve ona daha toplumcu ve demokratik bir nitelik kazandırmakta. Bunun da daha çarpıcı bir şekilde gelişeceği belirtilebilir. Kadınların hem ulusal birlik bağlamında ve hem de Ortadoğu bağlamında daha fazla bir araya geleceği, birbirini güçlendireceği, daha kalıcı ve etkili bağlar oluşturacağı daha şimdiden görülmektedir.

Yeni bir jeokültürün gelişimi

Halklar açısından bakıldığında da Kürtlerin Araplarla ilişkisi, hızla Arapların Türklerle ilişkisine zemin oluşturmakta. Türkiye ve Kürdistan Alevilerinin Arap Alevilerle ilişkisi, dayanışması gelişti. Toplumlar arası ilişki ve ittifakların daha fazla yayılacağı, özellikle İrani halkların, Azeri, Beluc, Afgan halkların da kültürel ve toplumsal olarak bu gelişmelerden en hızlı etkilendiği görülmektedir. Bu yeni bir jeokültürün de gelişimi olmaktadır.

Aslında Ortadoğu'nun gerçek jeokültürü budur. Bu bölgesel değişimin, yenilenmenin, kendi özüne dönüşün nasıl bir gelişim seyredeceğini heyecanla izliyoruz. Bu espiriyi dar milliyetçi-mezhepçi, ya da marjinal klasik pozitivist bakış açıları ile ele almamak gerekir. Böyle bir bakış açısına sahip olan kimi Kürtçü, geçen yüzyıldan kalma sosyolog-tarihçilerin, aydınların sürecin gelişim seyrini çok okuyamadığını belirtmek gerekir. Döne döne gelişmeleri "Kürt Hareketi'nin yenilgisi-Türk devletinin başarısı" ikilemine sıkıştırıp, ulus-devletçi iktidarcı sistemin argümanlarını geliştirmektedirler.

Bu doğru değildir. Bu konuda Kürt halkının yaşadığı aydınlanma ve politikleşme düzeyini daha fazla görmek, yüzünü buna dönmek, bunu doğru okumak ve buna öncülük etmek her Kürt aydınının, sanatçının ve demokratın gerçek görevi olmaktadır. Tüm bu gelişmelerle birlikte; bölgede henüz tam oturmamış olan yeni güç dengeleri, hegemonik çekirdeğin inşası, ulus-devlet statükolarının çöküşü karşısında kendini ayakta tutma isteminin ortaya çıkardığı gerici ve halklar açısından tehlikeli ittifak arayışları da devam etmektedir. Bu, hem "Barış ve Demokratik Toplum" inisiyatifini etkilemekte ve hem de bundan doğrudan etkilenmektedir. Bölgedeki iktidarcı güç dengelerindeki ilişkiler, yaşanan demokratik açılım ve gelişim, karşılıklı bir bağ ve denklem içerisindedir; bu dinamiğin daha fazla gelişeceği görülmektedir.

Kürt gerçekliği bölgesel bir aktördür

Hem İsrail-ABD-Suudi ve BAE merkezli yeni hegemonyanın bölgesel inşa dinamiği hem de Türkiye-İran merkezli statükocu güçler, ulus-devletçi otoriter yapılar Kürt dinamiğini yanına almayı -hatta şekillendirmeyi-, o olmuyorsa ezmeyi, ezdirtmeyi esas almaktadırlar. Yani böyle bir geçiş sürecinde Kürt gerçekliği ve yarattığı etki bölgede adeta üçüncü bir dinamik durumuna gelmiştir.

Gücünü hiçbir zaman salt askeri mücadeleden almayan Kürt dinamiği, meşru ulusal-demokratik talepleri ve mücadelesinin sonucunda, önemli bir demokratik siyaset gücü ve aktörü olarak bölgesel bağlamın tam ortasında yer almaktadır. Son iki aydır hızına yetişemediğimiz gelişmeler bu gerçekliği daha görünür kılmıştır.

Kürdistan'ı sömürgeleştirmiş olan ulus-devlet yapılarının bu gerçek karşısında nasıl bir tutum içerisinde oldukları veya nasıl bir siyaset geliştirecekleri, somut olarak hangi adımları atacakları hem kendi durumlarını hem de bölgesel gelişmeleri doğrudan etkileyecektir. Ortadoğu öyle bir süreçten geçiyor ki, ulus-devletler de dahil bütün aktörlerin küçük büyük farketmeksizin atacağı adımlar, bölgesel düzeyde etki ve sonuç yaratacaktır. Dolayısıyla yeni döneme denk düşmeyen, iyi hesaplanmamış ya da dar iktidar odaklı hesaplarla atılan adımların bumerang gibi kendisini vurma ihtimali çok yüksek. Bunun somut örneklerinden birini AKP'nin Ekrem İmamoğlu şahsında CHP'ye yönelik yaptığı operasyonda gördük. Bununla tam olarak ne yapılmak istendi? Hangi sonuçlarla karşılaşıldı? Bu operasyon ne CHP'yi, ne de Barış ve Demokratik Toplum sürecini zayıflattı, döndü AKP'yi vurdu.

Yine İmralı heyeti üyesi Sırrı Süreyya Önder'in tam süreç ivme kazanmışken birden kuşkulu bir şekilde büyük bir kalp krizi geçirmesi? Bunun gerçek sebebinin araştırılması gerektiği açık. Ama -eğer sürece karşı bir adım atılmışsa- Sırrı Süreyya Önder'in rahatsızlığı sonrasında, O'nun şahsında Türkiye'de barış çizgisi etrafında daha geniş bir kesim birleşti; Türkiye halkları, aydınları, sanatçılarının barış etrafında daha fazla kenetlenmesine yol açtı.

Devlet bütünlüklü değil, bariyerler var

Dolayısıyla süreç, sadece AKP veya mevcut iktidarın vereceği cevap ve atacağı adımların ötesinde bir karakter taşımaktadır. Yeni dönemin temel dinamikleri, araçları, yöntem ve biçimleri devletin yaklaşımı ve atacağı adımlardan bağımsız olarak daha fazla açığa çıkmaya başlamakta; daha fazla umut da yaratmaktadır. Esasta devletin böylesi bir sürece tam ve bir bütünlük içerisinde karar vermediği, pratikte adım atma konusunda ciddi bariyerlerin konulduğu anlaşılmaktadır. Hala bölgesel gelişmeler bağlamında Kürtleri ezmenin fırsatlarını aramakta veya oluşturmaya çalışmaktadır. Kaldı ki, askeri operasyonlar ve soykırım saldırıları durmuş değil. Elbette devletin bu süreci birden tersine döndürme, inkar ve imha mekanizmasını elden bırakmama ihtimali ortadan kalkmış değildir. Tüm bunlarla birlikte geçen iki aylık süreç, demokratik siyaset ihtimalinin bile ne kadar büyük sonuçlara yol açabileceğini; bütün Türkiye halklarına neleri kazandırabileceğini, bunun bölgesel etkilerinin ne olacağını az çok göstermektedir.

Ki bu, henüz bir başlangıç. Demokratik siyasetin devletten bağımsız, onu da aşarak inşa edilmesi gerektiği son gelişmelerle de doğrulandı. Elbette devletin atacağı adımlar olmadan bu süreç ilerlemez. Fakat demokratik siyaset ve dinamik devlete rağmen gelişecektir. Bu sürecin bize en fazla öğrettiği ve hissettirdiği; dipteki demokratik siyaset gücünün birazcık uyandığında bile ne kadar etkili ve çözümleyici-dönüştürücü, cesaret verici ve umutlandırıcı olabileceğidir.

Demokratik siyaset ve dinamik, devlete rağmen gelişecektir. Bu sürecin bize en fazla öğrettiği ve hissettirdiği; dipteki demokratik siyaset gücünün birazcık uyandığında bile ne kadar etkili ve çözümleyici-dönüştürücü, cesaret verici ve umutlandırıcı olabileceğidir.

Halkların ve kadınların özgürlük çözümü

Uzun mutlak tecrit sürecinin ardından 23 Ekim 2024 tarihinde Ömer Öcalan'ın gerçekleştirdiği görüşme ile Rêber Apo'nun "Koşullar oluşursa süreci çatışma ve şiddet zemininden hukuki ve siyasi zemine çekebilecek teorik ve pratik güce sahibim" cümlesi yeni bir sürecin ve gündemin başlangıcı oldu. Aile görüşünden Heyet Görüşmeleri'ne evrilen süreçte bu cümlenin taşıdığı tarihsel derinlik ve güncel çözüm perspektifi, 27 Şubat 2025 tarihinde deklare edilen 'Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı' ile somutlaştı. "Asrın Çağrısı" olarak adlandırılan çağrıda demokratik dönüşüm ve demokratik uzlaşı öne çıkarılmaktaydı. Demokratik dönüşüm sürecinde PKK'nin dönüşümü ile Türk devletinin demokratikleşme adımları birbirini tamamlayan boyutları içermektedir.

Devlet artı demokrasi formülü

Demokratik uzlaşı; devlet artı demokrasi formülünde somutlaşmaktadır. Bu formül ortak vatanda halkların kardeşliğine dayalı yaşam ve sistemi geliştirerek uluslararası komployu boşa çıkarmaya dönük 1999 yılından itibaren Rêber Apo tarafından dile getirilmektedir. Demokratik cumhuriyet olarak formüle edilen siyasi sistem; halkların demokratik, eşit ve özgür temsilini, yaşam, siyaset ve kurumlaşmasını ifade etmektedir. Devlet sınırlarına dokunmayan, demokratik toplum iradesini ve örgütlenmesini esas alan, devleti demokrasiye duyarlı hale getirerek hem toplumda hem devlette demokratik dönüşümü esas alan bir formülasyondur. Demokratik Türkiye Özgür Kürdistan olarak somutlaştırılan bu formülasyon dört parçayı içeren demokratik dönüşüm sürecini kapsar. Başta Kürtler olmak üzere farklı halkların, inançların, kültürlerin ve kadınların özgür kimlik ve iradelerini kabulüyle Türkiye, İran, Irak, Suriye'de demokratik cumhuriyetin inşası Ortadoğu halklar ve kadın rönesansının temelini oluşturur.

Demokratik dönüşümü yaşamsallaştırma zamanı

Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı'nda "Cumhuriyetin ikinci yüzyılı ancak demokrasiyle taçlandırıldığında kalıcı ve kardeşçe bir sürekliliğe sahip olabilecektir. Sistem arayışları ve gerçekleştirmeler için demokrasi dışı bir yol yoktur. Olamaz. Demokratik uzlaşma temel yöntemdir" diyor Rêber Apo. Bu uzlaşı devletin idari varlığının yanında demokratik toplum örgütlenmesi, iradesi ve yönetimini kabul anlamına gelmektedir. "Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü Kültürel Soykırım Kıskacında Kürtleri Savunmak" adıyla çıkan beşinci ve son savunma 'Demokratik Çözüm Manifestosu'dur. Bu manifestonun ön hazırlığı niteliği taşıyan 'Yol Haritası'nda bu uzlaşının nasıl olacağı tarihsel, toplumsal temelleri ile ortaya konmaktadır. Bu anlamda yeniden yeniden 'Yol Haritası'na ve 'Demokratik Çözüm Manifestosu'na dönme, okuma, yoğunlaşma, anlama ve uygulamanın neresinde olduğumuzu gözden geçirme zamanıdır. Ahlaki, politik ve entelektüel görevlerin gereklerini yerine getirerek demokratik toplum inşasına hız verme, 1993'lerden bugüne demokratik dönüşüm ve çözüm arayışını yaşamsallaştırma zamanıdır. 2010 yılında hazırlanan Yol Haritası'nda demokratik cumhuriyet, demokratik ulus, ortak vatan, demokratik anayasa, demokratik çözüm, bireysel ve kollektif hak ve özgürlüklerin birlikteliği, ideolojik bağımsızlık ve özgürlük, tarihsellik ve şimdilik, ahlak ve vicdan, öz savunma temel ilkesel çerçeve olarak dile getiriliyor. Devletçi çözümün karşısına bu ilkeler çerçevesinde konulan demokratik çözüm klasik inkar ve imha çizgisini aşmayı amaçlıyor.

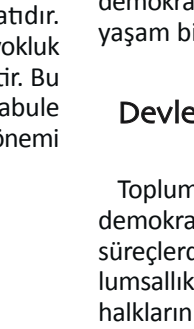

Hêja Zerya

Devletçi çizgi aşılmadan yol alınamaz

Devletçi çözüm iki temelde şekillenmekte, biri inkar ve imha, ikincisi federalist çözüm olarak devletin izdüşümü bir siyasi yapılanmayı dayatırken toplum ve kadın iradesini devre dışı bırakmaya devam etmektedir. Güney Kürdistan'da gerçekleşen biçimi ile demokratik bir muhtevaya sahip olmadığı hem dar milliyetçi çizgide derinleşmeyi hem giderek inkarcı egemen devlet çizgisiyle buluşma, hizmet etme ve yedeğine düşmeyi getirdiği görülmektedir. İnkarcı-imhacı ve dar milliyetçi devletçi çözüm modelleri yerine üçüncü çizgi temelinde demokratik cumhuriyet ve demokratik ulus modeli tarihi çözüm olarak sunulmaktadır. Demokratik uzlaşının çözüm modeli olarak belirginlik kazanmaktadır.

'Yol Haritası'nda kimliklere saygı ve demokratik anayasa demokratik çözümde kilit rol oynuyor. 'Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı'nda da "Kimliklere saygı kendilerini özgürce ifade edip demokratik anlamda örgütlenmeleri her kesimin kendilerine esas aldıkları sosyo-ekonomik ve siyasal yapılanmaları, ancak demokratik toplum ve siyasal alanın mevcudiyetiyle mümkündür" vurgusu öne çıkıyor. Demokratik kabule dayanan demokratik bir anayasa şekillenmeden, tekçi, merkeziyetçi, devletçi çizgi aşılmadan yol almak, nefes almak, ortak kültür ve zihniyet dünyasının gelişimine dayalı demokratik uluslaşmaya doğru ilerlemek mümkün değildir. Yarım yüzyıla yaklaşan özgürlük mücadelesi bunun ispatıdır. Varlık ve özgürlük sorununu çözme varlık-yokluk noktasında kendini dayatan bir gerçekliktir. Bu anlamda katılık yerine esneklik, ortak kabule dayalı ucu açık kimlik tanımı ve eğiliminin önemi üzerinde duruluyor.

Çağrının esas sahibi ve muhatabı toplumdur

Ortadoğu'nun bilgelik ve demokratik uygarlık damarlarından beslenen bir çözüm arayışı içinde olmayı temel doğrultu olarak belirleyen Rêber Apo klasik Ortadoğu İslamik çözüm arayışları ile klasik Batı'nın ulusalcı çözüm arayışlarının başarı şansını yitirdiğini belirtmektedir. Devlet ve iktidarı, sınıflı toplumu aşan bir çözüme kilitlenme belirgin yön haline geliyor. "Devlet ve demokrasinin birbirini dengelemesi, demokratikleşmenin en hayati sorunlarından birisidir" tespitini yaparken Yol Haritası'nı demokratik çözüme odaklar. Bu kapsamda; "sorunların sahibinin devlet değil toplum olduğunu, dolayısıyla çözümünün de ilgili toplumdan gelmesi gerektiğini" vurguluyor. Bunun anlamı örgütlenen, iradeleşen, öz savunma ve öz yönetim gücüne kavuşan toplumun kimlik sorunu başta olmak üzere temel sorunlarını çözecek bir güç haline gelmesi demektir. Eğer bugün Kürt kimliğinin kabulü gelişmişse bu, mücadele ve örgütlü toplum iradesi sayesindedir.

Bu anlamda çağrının esas sahibi ve muhatabı toplum olmaktadır. Toplumun komün ve meclisleriyle örgütlenme düzeyi, öz savunma gücünün diriliği, kadın özgürlük çizgisi temelinde demokratik toplumsal irade ve yönetim gücü, özgür eş yaşam temelinde bütün yaşam alanlarında özgürlük ahlakı ve bilinciyle ulaştığı ahlaki-politik-estetik düzey belirleyici olmaktadır. Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı'nda belirtilen demokratik uzlaşı 'Yol Haritası'nda devlet sınırlarından ayrılma veya farklı ulus-devlet kurma yerine "Devlet olmayan, devleti hedeflemeyen, ret ve inkar da etmeyen esnek bir çözüm" olarak tarif ediliyor. Devleti hedeflemiyor, ama "devletin uzantısı da olmayan sivil toplumun demokratikleşmesi" temelinde demokratik toplumsal örgütlenmeyi bir varoluş, yaşam biçimine dönüştürüyor.

Devlet artı demokrasi

Toplumun demokratik dönüşümü ile devletin demokrasiye duyarlı hale gelişi paralel işleyen süreçlerdir. Devlet ve iktidarı aşma; özgür toplumsallık düzeyinde, kadın özgürlük düzeyinde, halkların ve inançların özgün ve özerk örgütlenmeleriyle yaşamı ve sistemi renklendirme, zenginleştirme düzeyinde anlam ve yaşam bulmaktadır. Demokratik ulus kültürünün yer edinmesi ile ulus-devletin yarattığı suni çelişkiler aşılmakta, egemen-ezilen çelişkisi hem ulus hem sınıf hem cins olarak ortadan kalkmakta, demokratik komünal üretim, yaşam tarzı ve ilişkileri demokrasinin temelini oluşturmaktadır. Bunun demokratik anayasal düzeye taşınması devlet artı demokrasi uzlaşısının varoluş tarzıdır. Yasal ve anayasal güvenceye alınmayan kültür, inanç, ulus ve cins kimliği devlet ve iktidar karşısında saldırı, gasp ve soykırım tehdidiyle karşı karşıyadır. Bütün uygarlık tarihi bunun verileri ile doludur, günümüzde de 3. Dünya Savaşı'nı yürüten küresel hegemonik güçler ve yerli işbirlikçileri olarak karşımızda durmaktadır. Bölgesel, yerel işbirlikçi ulus-devletçikleri üzerinden her türlü kırım siyasetini doğa, toplum ve kadın kırımı olarak sürdürmekte, ayyuka çıkarmaktadır. Bunun karşısında somut güvenceleri ile demokratik uzlaşının temellerini atmak ve adım adım demokratik devlet, demokratik cumhuriyet süreci ve kurumlaşmasını geliştirmek dışında bir çözüm yolu görünmemektedir.

Kadın özgürlüğü ile toplumun inşası

Devlet ve iktidar karşıtlığı kadının özgür kimliği, iradesi ve örgütlülüğünü kabulde somutlaşmaktadır. Demokratik sosyalizm, sosyalist kültür ve özgür eş yaşam ilişkileri ve sistemi bu karşıtlığın zihniyet, kültür ve yaşam alanlarını ifade ediyor. Birey ve toplum optimal dengesini kuran, tarih ve toplum bilincinden beslenen, özgürlük kültürü, ahlakı ve ideolojisiyle toplumsal yaşamı ve ilişkileri düzenleyen, kadın-erkek ilişkilerini özgürlük bilinci ve değerlerine dayandırarak yeniden yapılandıran ve yaşamsallaştıran demokratik toplum inşasını öz savunmaya dayalı geliştirmek vazgeçilmezdir. Devleti reddetmeyen, ancak özgür kimlik ve kişilikli yaşam ve toplumun demokratik inşasını bir varoluş biçimine dönüştüren yeniden doğuş çizgisi halkların ve kadınların rönesansı olarak tanımlanıyor. Yeniden doğuş anlamına gelen rönesans özgür Kürt, kadın ve halklar kimliğine her gün yeniden doğuşu ifade etmektedir. Bunun örgütünü, eylemini, yaşamını ve demokratik ilişkiler sistemini demokratik ulus, demokratik cumhuriyet ve demokratik konfederalizm olarak inşa etmeyi tarihsel bir sorumluluk olarak görmektedir. Bu amaç doğrultusunda verilen yarım asırlık özgürlük, eşitlik, demokrasi ve sosyalizm mücadelesi; bu uğurda en değerli varlığı canını ortaya koyanlara bağlılığın gereği halkların ve kadınların baharı ile taçlandırılmayı hak etmekte, kutsalımız olmaktadır. Bu kutsama ve kutsanma diyalektiği içinde yeniden varoluşlara koyulmaya devam...

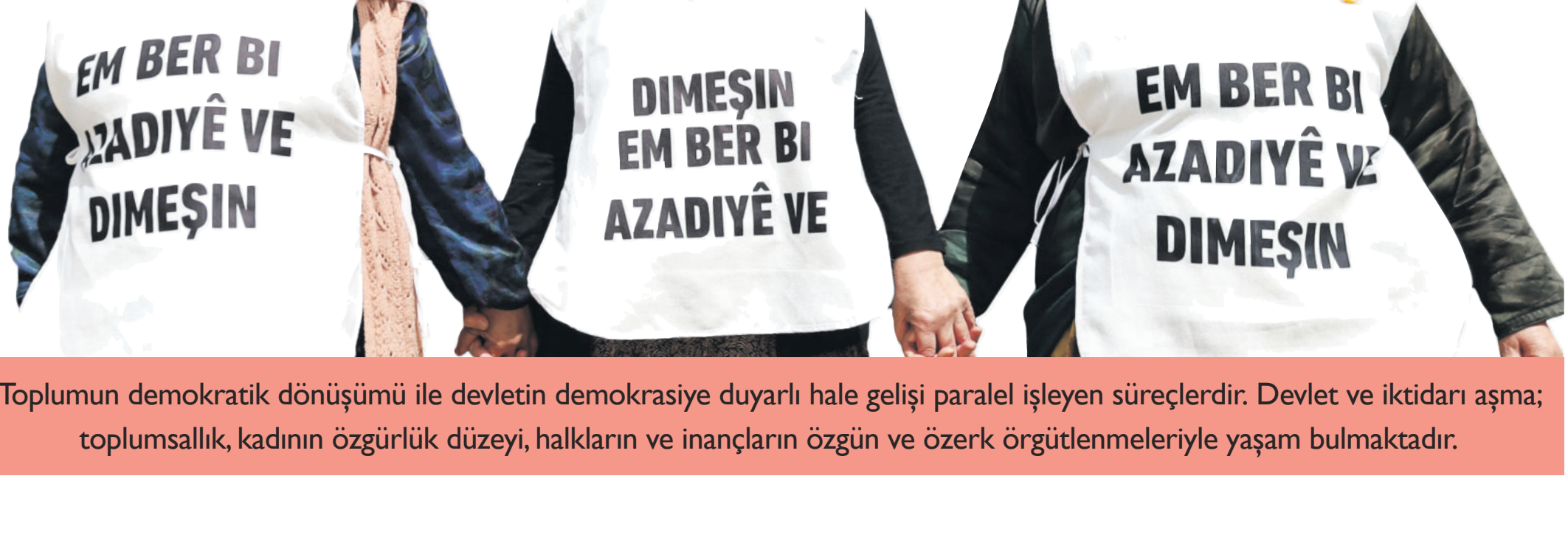

Toplumun demokratik dönüşümü ile devletin demokrasiye duyarlı hale gelişi paralel işleyen süreçlerdir. Devlet ve iktidarı aşma; toplumsallık, kadının özgürlük düzeyi, halkların ve inançların özgün ve özerk örgütlenmeleriyle yaşam bulmaktadır.

Kadın öncülüğünde barışın inşası

● Hacer Özdemir*

Ortadoğu başta olmak üzere ulus devletlerin -daha doğrusu erkek egemenlikli sistemin- yaşadığı siyasal krizi bertaraf etmek üzere dünyanın birçok bölgesinde derin ve kaotik bir savaşın dayatıldığı günlerden geçiyoruz. Savaştan en çok yara alanlar, en derinden etkilenenler kadınlar ve çocuklar. Bu da geleceğimize sahip çıkmanın, eşit ve özgür bir yaşamı inşa etmenin, barışı örme ve inşasını gerçekleştirmenin mücadelesini her zamankinden daha fazla büyütmeyi hem mümkün hem de zorunlu kılıyor. Ortadoğu'da başta Kürtler olmak üzere halklara ve kadınlara dayatılan yüz yıllık savaş, 27 Şubat tarihindeki 'Asrın Çağrısı' ile başka bir aşamaya evrildi. Savaşı her biçimiyle, en vahşi haliyle deneyimleyen kadınlar olarak barışı inşa etmenin ne denli önemli ama bir o kadar da zorlu olduğunu biliyoruz. Bu coğrafyada 'barış' dediği için, barışa dair söz kurduğu için kadınlar yargılandı, cezalandırıldı. Ama ne bireysel ne de hareketler düzeyinde barışı dillendirmekten geri durmadık. Ancak kadınların dahiliyle, çabası ve örgütlülüğüyle onurlu bir barışın mümkün olduğuna inanarak bugüne kadar bu çabamızı çeşitli girişimlerle sürdürdük.

Kayıp çocuklarını arayan 'Cumartesi Anneleri', çatışmalarda çocuklarını kaybeden 'Barış Anneleri İnisiyatifi', 'Kadın Özgürlük Meclisi', 'Yaşamı ve Özgürlüğü Örgütlüyoruz-Barışa Ses Veriyoruz', 'Vakti Geldi Barışın', 'Barış İçin Kadın Girişimi' ve 'Kadın Arabulucular Ağı' gibi oluşumlar Kürt kadınları ve Türkiyeli kadın örgütlerinin, aktivistlerinin birlikte hareket ederek ortaya çıkardıkları girişimlerden başlıcaları.

Barış İçin Kadın Girişimi

Barış için Kadın Girişimi, 2009 yılında siyasi mücadele yürüten çok sayıda Kürt kadının tutuklanması ardından farklı kesimlerden kadınlar tarafından kuruldu. 2009-2012 yılları arasında Türkiye'de barış eylemlerini geliştirmek ve kadınların savaş ve çatışmadan doğan mağduriyetlerini tartışmak-belgelemek amacıyla faaliyet gösterdi. Bileşenleri arasında hem kurumlar hem bireyler yer almaktaydı. Üye profili, Türkiye'nin siyasal, sınıfsal, etnik ve dini açıdan taşıdığı çeşitliliği yansıtmaktaydı. Girişim, yakın zamana kadar barış talebini tüm ülkede yükseltmek ve barışın yolunu açmak için sokaklarda, evlerde, okullarda ve işyerlerinde barış noktaları kurmuş ve eylemler yapmıştır. Savaşın kadınlara verdiği doğrudan ve dolaylı zararları tespit etmeye dönük çalışmaları olmuş; savaşa ayrılan bütçe ile kadınları güçlendirmek için neler yapılabileceğine ilişkin veriler oluşturmuş, bu kapsamda forum ve atölyeler düzenlemiştir.

Kadın Özgürlük Meclisleri

Çatışmaların ve krizlerin toplumsal dokuda yarattığı derin tahribatın en ağır bedellerini ödeyen kadınlar, aynı zamanda bu süreçlerin dönüştürülmesinde de en güçlü aktörlerdir. Militarizmin, patriyarkanın ve sömürgeci yapıların toplumlar üzerinde yarattığı baskılar, en çok kadınların yaşamlarını etkilemiştir. Bu yapıların toplamda oluşturduğu çok katmanlı eşitsizlikler, kadınların özgürlük mücadelesinin ve barış talebinin yalnızca bir çatışma çözümüne değil, aynı zamanda sömürü ilişkilerini kökten dönüştürmeye yönelik olduğunu da göstermektedir. İşte 2015'te ilan edilen Kadın Özgürlük Meclisi, bu dönüşümü sağlamak için önemli bir zemini oluşturmayı amaçlamıştı. Toplumsal adalet ve eşitlik mücadelesi, yalnızca çatışmanın sona erdirilmesini değil; sınıfsal, cinsiyete dayalı ve etnik temelli sömürü sistemlerinin kökten dönüşümünü gerektirir. Kadın Özgürlük Meclisleri, bu bütüncül perspektifin forma kavuştuğu, kadınların barış ve eşitlik mücadelesinde nasıl dönüştürücü bir güç olabileceğini gösteren önemli bir deneyim olarak öne çıktı.

Kadın Arabulucular Ağı

Kasım 2021'de ilan edilen Kadın Arabulucular Ağı çatışma, çözüm, müzakere ve arabuluculuk konularında toplumsal cinsiyete duyarlı araştırmalar yapmak ve sonuçlarını kamuoyuyla paylaşmayı hedefledi. Türkiye ve Kürdistan'da çatışma ve çözüm konulu çok sayıda eğitim ve atölye ile kadınların arabuluculuk rolleri ve barış süreçlerine etkin katılımını mümkün kılmayı amaçladı. Yaşadığımız coğrafyada çatışmaların sürmesine paralel olarak süreleri kısa da olsa önemli barış süreçleri yaşandı. Kadınlar barış arayışlarını hep sürdürdü. Özellikle 2013-2015 yılları arasında Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın yürüttüğü müzakere süreci, farklı dinamiklerin müdahalelerine rağmen toplum tarafından sahiplenildi. Süreci sahiplenen ve örgütleyenlerin başında kadınlar geldi. Ve kısa süreli de olsa birçok kadının yaşamına dokundu.

'Kadınlar Barışı Konuşuyor' Çalıştayı

Birlikte inşa önemlidir, özellikle toplumsal barışın inşası kadınlar başta olmak üzere baskı altında olan tüm kimliklerin yapısal sorunudur. Tüm bu deneyimlerin yarattığı tecrübe, kadınlar olarak barışa duyduğumuz ihtiyaçtan hareketle bugün de onurlu bir barışın inşası için kolları sıvadık. Bu çabaları toplumsallaştırmak adına Amed, Ankara, Mersin, İzmir ve İstanbul başta olmak üzere çeşitli merkezlerde kadın buluşmaları düzenledik. Barışın öznesinin kadınlar olduğu gerçeğinden yola çıkarak, 22-23 Şubat 2025 tarihinde "Kadınlar Barışı Konuşuyor" çalıştayı düzenledik. Bu çalıştayda, geçmiş barış süreçlerinin nasıl deneyimlendiğini, savaş politikalarının hayatlarımız üzerindeki etkilerini ve "biz kadınlar ne için mücadele ediyoruz?" sorularına cevaplar aradık. Düzenlediğimiz atölyelerin başlıkları hem savaşın yarattığı etkileri hem de bundan çıkışın yollarına işaret ediyordu:

•Savaş Ekonomisi, Kadın Emeği ve Yoksullaştırma Politikaları

•Barış Mücadelesiyle Kadın Mücadelesinin Birlikte Yürütülmesine Neden İhtiyacımız Var?

•Kadınlar Nasıl Bir Barış İstiyor? Barışı Nasıl İnşa Edebiliriz?

"Peki bundan sonra ne yapacağız?" sorusuna da ikinci gün oturumlarında yanıt aradık. Tartışmalarımız üç hat üzerinden yürüdü: Toplumsallaşma, yasal çerçeve ve siyaset. Ortaklaştığımız temel nokta, barış ihtiyacının toplumsallaşması idi.

Kadınları özne kılmak

İçinde birçok farklılık, kaygı ve soru barındırsa da, ortak noktamız bu konuda bir derdimizin olmasıdır. "Kürt sorununun barış içinde, demokratik ve eşitlikçi çözümü için kadınlar olarak nasıl ortak mücadele ederiz?" sorusunun cevabını, "Barışa ihtiyacım var" sözüyle formüle ettik. Bundan hareketle "Barışa İhtiyacım Var Kadın İnisiyatifi" olarak yola çıktık. Amacımız, her birimizin barışa neden ihtiyacı olduğunu hatırlamak, hatırlatmak, birbirimize anlatmak ve temas alanlarımızı büyütmektir. Tüm kadınları bu barışın öznesi olmaya ve barış için sorumluluk almaya çağırıyoruz.

"Barış ve Demokratik Toplum" çağrısı, 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü ve Newroz ile birlikte alanlara aktı. Milyonların sahiplenmesi, bir toplumsal kararlılıktı. Bu kararlılık, Kürt sorununun demokratik çözümü ve barışın inşası için olanakları da genişletti.

Ancak barış inşası kadınlar açısından yeni bir tartışma değildir. Bu mesele, uzun yıllardır kadınların gündemindedir.

Dayanışmayı aşmalı

1994'teki "Arkadaşıma Dokunma" kampanyasından, 2009'daki Barış İçin Kadın Girişimi'ne, Kadın Özgürlük Meclisi'nden, kadın barış gruplarına ve gözlem heyetlerine kadar on yıllardır onurlu barıştan yana özgürlük ve eşitlik mücadelesi veren kadınlarla birlikte ortak mücadele yürüttük. Ancak edindiğimiz tecrübeye dayanarak, bugün artık dayanışmayı aşan bir mücadele hattına ihtiyaç bulunmakta. Bu nedenle, "barış" derken kastettiğimiz şey; Kürt sorununun bu topraklarda demokratik yollarla ve eşitlik temelinde çözümüne dayanan bir barıştır. Sürecin adı ya da nasıl değerlendirileceği kişiden kişiye değişebilir, ancak bu süreci "barış" ve "çözüm" kavramları etrafında tanımlamak mümkündür. Barış zemini, aynı zamanda kadınların özgürlük ve eşitlik mücadelesinin büyümesine ve toplumsallaşmasına da imkân sunmaktadır.

Sonuç: Barışa İhtiyacım Var

Sayın Öcalan'ın Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı, tüm toplumu ilgilendiren bir çağrıdır. Bu çağrının biz kadınlara önemli sorumluluklar yüklediğini görüyoruz.

"Barışa ihtiyacım var" diyen kadınlar olarak; barışa neden ihtiyaç duyduğumuzu hem bireysel hem kolektif olarak hatırlamak, anlatmak ve yaymak üzere yeniden yola koyuluyoruz. Barış sözünü birlikte söylemek ve bu barışın öznesi olmak, barışı birlikte inşa etmek için mücadelemizi büyütüyoruz.

*Barışa İhtiyacımız Var Kadın İnisiyatifi Üyesi

Farkındalık yetmez, örgütlenmek gerek

● **Roştîyam Munzur**

14-16 Şubat tarihleri arasında Viyana'da gerçekleştirilen "İnisiyatifi Geri Alın" sloganıyla düzenlenen Halklar Platformu, bir anlamda kadınlar platformuydu. Abya Yala'dan Makedonya'ya, Kolombiya'dan Hollanda'ya, Atina'dan İrlanda'ya tüm dünyadan kadınlar ideallerini, arayışlarını ortaklaştırdı. İber yarımadasında uzun yıllar kimlikleri, özgürlükleri için mücadele eden Bask ve Katalan halklarının temsilcileri de bu büyük buluşmada yerlerini aldı. Bask bölgesinin sosyalist, enternasyonalist örgütü olan Askapena, Kürt halkıyla birlikte hareket eden organizasyonlardan biri. Askapena, Baskça'da kurtuluş anlamına geliyor. Sosyalist özerk bir Bask ülkesi için mücadele eden örgüt, bunu enternasyonalist mücadeleden kopmaz bir bağ içinde görüyor.

Kendisini "Katalan ülkesinin devrimci örgütü" olarak tanımlayan La Saó ise İber yarımadasındaki sistem karşıtı mücadele yürüten örgütlenmelerden biri. Patriyarkal sistemin günümüzdeki biçimi olan kapitalist modernite, onun devlet modelleri olarak ulus devlet modellerine karşı, ekolojik ve kadın özgürlüğüne dayanan enternasyonalist bir mücadeleyi savunuyor. Bu yönüyle aslında Kürt Özgürlük Hareketi ve Kadın Özgürlük Hareketi'yle yakınlık ve benzerlikleri var.

Gazetemize konuşan Askapena üyelerinden Maricia ve Isaiah, La Saó örgütünden Claudia, örgütlenme, mücadele yaklaşımlarını, birçok yönüyle benzerlik kurdukları Kürt kadınlarıyla ortak mücadele noktalarına dair düşüncelerini paylaştı.

Mahallelerden başlayarak örgütlenilmeli

Örgütlenmenin ilk adımının yerelden, mahallelerden başlaması gerektiğini söyleyen Askapenalı Maricia, Bask ülkesindeki kadınların özgürlük arayışlarının daha güçlü olduğuna dikkat çekiyor: "Bask kadınlarının hem ezilen bir ulus hem de ezilen bir sınıf olarak devrimci ideallere bağlılığı güçlü.

Claudia- La Saó

Kimi Bask dilinin korunması için kimi mahallelerde dayanışma gruplarında yer alıyor. Hala çok canlı ve dinamik bir mücadele alanına sahibiz. Yapılması gereken bu dinamizmi toplumsal bir kurtuluşa evriltmek." "Hepimizin ortak bir düşmanı var emperyalizm" diyen Askapenalı Isaiah ise, "buna karşı mücadele artık bir tercih değil zorunluluktur" tespitinde bulunuyor.

Kapitalizme karşı kadın ve ekolojik mücadele

Katalan bölgesinde faaliyet gösteren La Saó örgütünden Claudia da, Avrupa'da neoliberalizmin insanların zihniyetine, sosyal ilişkilerine derinlemesine işlemiş olduğuna dikkat çekiyor.

Sistem karşıtı mücadeleye kadınların öncülük etmesi gerektiğini belirten Claudia bunu, "Çünkü ancak kadınlar ataerkil karakterli bu düzeni temelden sorgular. Ataerkil düzenin toplumdaki temel baskı sistemlerinden biri olduğunu kabul ediyoruz, bu nedenle buna karşı aktif bir mücadele yürütmek zorundayız" ifadesiyle temellendiriyor.

Marcia ve Isaiah - Askapena

İspanya'da ve Avrupa'da kadın hareketlerinin durumuna ilişkin sorumuza yanıtı ise şu oluyor Claudia'nın:

"Aslında kadın özgürlük hareketi, İspanya'da güçlü ve sürekli ivmesi büyüyen bir hareket. Geniş bir tabana sahip ve önemli yasal kazanımlar da elde edildi. Ancak sistemin bir politikası olarak kadına yönelik kimi söylemlere sahip çıkması bir durağanlık yarattı.

Şimdi kadınların özgürlük arayışlarını sadece sistem içinde belli kurumlara hapsetmeye yönlendirmeye çalışan anlayışa karşı yeniden sokakları tanımlamamız gerekiyor. Çünkü gerçek özgürlük burada yatıyor."

Aktif bir kadın hareketi ihtiyacı

Askapenalı Maricia ise, bunun yolunun örgütlenmeden geçtiğine vurgu yaparak, "Özellikle genç nesiller arasında bireyci ideoloji çok derinlere işlemiş durumda ve kolektif eylem zorlaşıyor. İnsanlar sorunu anlıyor, ancak bir adım ileri gidip örgütlenmeye başlamak bambaşka bir şey. Amacımız, sadece teoride değil, pratikte de güçlü ve aktif bir kadın hareketi inşa etmek. Farkındalık yeterli değil, eyleme geçmemiz gerekiyor" diyor.

Maricia son olarak Viyana Halklar Platformu'nda da tartışma başlıklarından birini oluşturan kadın konfederalizmi önermesini destekleyerek, "Bu fikir ilginç ve olumlu. Ancak pratikte nasıl işleyeceğine dair daha fazla tartışmaya ihtiyaç var. Teorik olarak desteklenecek bir çerçeve. Ancak kendi toplumsal bağlamımızda, kendi ülkelerimiz ve örgütlerimizde nasıl uygulayabileceğimizi deneyimlemek bir süreç işi."

Eduş'un öyküsü

● **Gulan Botan**

Her ağacın rüzgarla dansa duruşu farklıdır. Her toprağın fısıldadığı öykü, yaşanmışlıkların farklılığını taşır. Yani toprak, tanıklık ettiği tarihi anlatır duymasını bilen kulaklara. O yüzden her vadi kendi 'lori'sini haykırır, her dağ kendi isyanını yazar, her toprak kendi bağrında yaşananların tercümanıdır, yeter ki dinlemesini ve okumasını bilelim.

Şengal toprakları bir öyküyü haykırıyor kulaklarıma. Ama bu öykü katliam, ölüm, ayrılık ve talan öyküsü değil. Bu öykü Êzidî halkının özünün güzelliğini, mütevaziliğini, tarih kokan toplumsal değerlerin yansımasını anlatıyor. Şengal halkı özünde sadeliği, mütevaziliği ve eşitliği taşır. Şengal'de yaşamın her boyutuna/yönüne iyice bakmak lazım ki onun yaşam felsefesi ve özü anlaşılsın. İşte benim kulağıma fısıldanan öykü Şengal'in bir köyünde, Til Ezer topraklarında geçiyor. Bu alanın geneline Kıble (Qiblet) alanı deniliyor. Kıble alanındaki büyük köylerden biri de Til Ezer, Arapça ise Qahtaniye'dir. Til Ezer toprağı yüz yılı aşkındır Eduş'un öyküsünü haykırır.

Zemanê Eduş tepesinin öyküsü

Til Ezer ve Siba köyünün arasında mezar ve mezarcıklardan oluşan bir tepe var ki oraya Zemanê Eduş yani Eduş zamanı deniliyor. Til Ezer köyünden Siba köyüne doğru gidildiğinde, Til Ezer köyünün hemen çıkışında sol tarafa düşüyor Eduş. Günümüzde Til Ezer'le bir olmuş Ezer köyünün eteğindedir. Eduş zamanı, bir kadın ve bir sürü çocuk mezarından oluşuyor. Halkın buraya dair anlattığı bir öykü var. Bu öykünün kaynağına inildiğinde hazine değerindeki bir yaşam felsefesini bulacağız. Şimdiye kadar bu toprağın sesinden dinlediğim öyküyü anladığım kadarıyla bu yazı vesilesiyle paylaşmak istiyorum. Anlatmasam, sanki bu toprağa ve tarihine haksızlık etmiş olacağım.

Eduş'un öyküsünü genç, yaşlı, çocuk herkesten ayrı ayrı dinledim. Herkes farklı farklı detaylarıyla anlattı. Ama bazı noktalar var ki onlar hiç değişmedi anlatılarda; Eduş'un bir kadın ve etrafındaki mezarcıkların da çocuk mezarları olduğu... Bazı anlatıcılarımız Eduş'un evlenmemiş bir kadın olduğunu, yani "özünün temiz olarak öldüğünü" ve o tepeye gömüldüğünü söyler. Bu anlatıma göre, Eduş öldükten ve toprağa gömüldükten sonra halk "Eduş yalnız kalmasın" diyerek ve çocukları çok sevdiğini bilerek ölen çocukları Eduş'un yanına gömer.

Eduş'a ve çocuklarına dualar

Êzidî halkımızın nazarında Eduş ve çocuklar kutsaldır, Allah katında günahsızdırlar. O yüzden hem Eduş'a hem de hiç günah işlememiş olan çocuklarına dualar ederler.

Buna yakın başka bir anlatıma göre ise, Eduş evlenmiş ama hiç çocuk sahibi olmamış, çocukları çok seven bir kadındır. Bir kış vakti Eduş ölür, halk onu Şêx Mend'e* götürüp gömmek ister ama kış koşulları elvermeyince cenazesini köye yakın olan tepeye gömerler. Bu sefer orada yalnız gömülü olmasına gönülleri razı olmaz ve ölen çocukları oraya defnederler.

Eduş tarihin izdüşümüdür

Her toprak kendi yaşanmışlıklarının öyküsünü haykırıyor. İşte bu anlatım, bu halkın ince ruhunu, bir kadının kutsallaşmasını, toplumsal olarak ister bu dünyada ister fiziki olarak bu dünyadan göçmüş olsun, yalnızlığı kabul etmediklerini haykırır.

Bu toprakların insanları, kadını kutsal gördü ve ona Zemanê Eduş yani Eduş Zamanı adını koydu. Toplumun en temiz olanlarını, çocuklarını da yanına arkadaş olarak verdi.

Eduş'un öyküsü yüz yıldır dilden dile, kuşaktan kuşağa devredilerek bugün bir çığlığa dönüşüyor. Bu öykünün tarihsel izdüşümü olan mezar ve küçük mezarlar (Zemanê Eduş) hala varlığını sürdürmekte. Şengal halkı orayı kutsal bir kubbeye dönüştürme çabasında. Ve Zemanê Eduş, kendi zamanını beklemekte.

* 13. yüzyılda yaşamış Êzidî dini lideri/azizi

Toplumsal cinsiyet, Diaspora Erkeklik

Göç, yalnızca bireylerin bir yerden başka bir yere fiziksel hareket olarak değerlendirilemez. Aynı zamanda kimliklerin ve toplumsal rollerin yeniden tanımlandığı bir dönüşüm sürecidir.

● Berfin Güneş

Göç, yalnızca bireylerin bir yerden başka bir yere fiziksel hareketi olarak değerlendirilemez. Aynı zamanda kimliklerin, toplumsal rollerin ve ilişkilerin yeniden tanımlandığı çok katmanlı bir dönüşüm sürecidir. Diaspora bağlamında bu dönüşüm, özellikle erkeklik olgusu çerçevesinde belirginleşmekte ve bireylerin hem kendileriyle hem de çevreleriyle kurdukları ilişkilerde derin kırılmalara yol açmaktadır.

Kürt diasporası bu bağlamda dikkat çekici bir örnek sunar. Kürt erkek göçmenler, bir yandan ataerkil değerlerle örülü geleneksel erkeklik rollerini sürdürmeye çalışırken, diğer yandan göç ettikleri ülkelerin kültürel normları, toplumsal yapıları ve neoliberal politikaları ile yüzleşmek zorunda kalırlar. Bu çatışmalı alan, bireysel düzeyde kimlik krizlerine, kolektif düzeyde ise toplumsal cinsiyet ilişkilerinde yeniden yapılanmalara neden olur.

Sömürgecilik ve erkeklik krizi

Kürt halkı, tarihsel olarak sömürgeci politikaların, asimilasyonun ve devlet şiddetinin hedefi olmuştur. Kürt kimliğinin bastırılması yalnızca dil, kültür ve etnik aidiyetle sınırlı kalmamış; toplumsal cinsiyet normlarını da derinden etkilemiştir. Sömürgeci bakış açısı, Kürt erkeklerini "ilkel", "güçsüz" ve "tehlikeli" olarak konumlandırırken; kadınları ise "mağdur", "kurtarılması gereken" figürler olarak yeniden üretmiştir. Bu söylem yalnızca dışsal bir kimlik kurgusu yaratmakla kalmamış; Kürt toplumu içerisinde erkekliğin otorite, şiddet ve kontrol üzerinden yeniden inşasına zemin hazırlamıştır.

'Modernleşme' adı altında tahakküm

Erkeklik, bu bağlamda yalnızca bir toplumsal cinsiyet rolü değil, aynı zamanda kolonyal travmaların telafi edilmeye çalışıldığı bir kimlik alanına dönüşmüştür.

Kadınlara yönelik yürütülen modernleştirme ve medenileştirme politikaları, onların bedenleri ve yaşamları üzerinde çok katmanlı tahakküm ilişkilerinin kurulmasına neden olmuştur. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretmekle kalmamış; aynı zamanda sömürgeci şiddetin toplumsal dokulara sirayet etmesini sağlamıştır. Erkeklerin erkekliklerini şiddetle, kadınların ise uysallık ve itaatle yeniden üretmeye zorlandığı bir ortam oluşmuştur. Bu nedenle erkeklik krizleri, sadece bireysel çatışmalar değil; tarihsel, yapısal ve toplumsal olarak inşa edilmiş çok yönlü sorun alanlarıdır.

Göç ve hegemonik erkeklikle çatışma

Sömürgeci deneyimin yanı sıra, göç edilen ülkelerde karşılaşılan yapısal ırkçılık, kültürel dışlanma ve ekonomik eşitsizlikler, Kürt erkeklerinin geleneksel "ekonomik sağlayıcı" rollerini yerine getirmesini güçleştirirken; aynı zamanda onları ev sahibi toplumların hegemonik erkeklik modelleriyle de çatıştırmaktadır.

Hegemonik erkeklik kuramı, bu durumu açıklamada önemli bir kavramsal çerçeve sunar. Otorite sahibi, üretken, güçlü ve kontrol sahibi erkek figürü, Kürt göçmen erkekler için çoğu zaman ulaşılması imkânsız bir model hâline gelir. Güvencesiz işlerde çalışma, işsizlik, sosyal dışlanma ve sistematik ayrımcılık, erkeklerin toplumsal prestijlerini zedelerken; bu durum aile içi ilişkileri ve toplumsal cinsiyet dinamiklerini de doğrudan etkilemektedir.

Bu bağlamda erkeklik yalnızca dışsal koşullar nedeniyle zedelenen bir kimlik değil; aynı zamanda içsel olarak yeniden kurgulanmaya çalışılan, fakat çoğu zaman krizler üzerinden tanımlanan bir alandır. İkinci kuşakta bu durum daha belirgin hâle gelir. Ailelerinin geleneksel değerleri ile içinde yaşadıkları bireyci, özgürlükçü Batı normları arasında sıkışan ikinci nesil Kürt erkekleri, melez erkeklik biçimlerini üretmeye başlar. Bu melezlik, bazen daha eşitlikçi ilişkilere kapı araladığı algısı yaratılmak istense de; çoğu zaman kadınlar üzerinde artan kontrol ve baskı mekanizmalarıyla sonuçlanmaktadır. Özellikle "namus" kavramı üzerinden kurulan erkeklik söylemleri, toplumsal kontrolün kadın bedeni üzerinden yeniden tesis edilmesine neden olmaktadır.

Kadın emeği, kapitalizm ve cinsiyetçilik

Göçmen kadınlar açısından durum farklı değildir. Kapitalist sistem, kadınların iş gücüne katılımını özgürleşme söylemiyle meşrulaştırırken; gerçekte ise göçmen kadınlar ucuz, güvencesiz ve görünmez işlerde istihdam edilerek derin bir sömürüye maruz bırakılır. Temizlik, yaşlı ve çocuk bakımı gibi sektörlerde yoğunlaşan bu emek biçimi, "küresel bakım zinciri" olarak adlandırılmakta ve kadın emeğinin sistematik olarak değersizleştirildiğini ortaya koymaktadır. Göçmen kadınlar, hem ev içinde hem de kamusal alanda çifte yük altındadır. Hem duygusal hem de fiziksel emekleri görünmezleştirilmekte ve bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini derinleştirmektedir.

> Göç, erkeklik kimliğinin yeniden inşasını, hegemonik biçimlerde yeniden üretilmesine olanak sağlar. Erkeklikte yaşanan bu kriz hâli, aynı zamanda toplumsal cinsiyet ilişkilerinin dönüşmesi için bir fırsat alanı sunar.

'Özgürlük' mü güvencesizlik mi?

Bu çok yönlü sömürü mekanizmasında ataerki ve kapitalizm iç içe geçmekte, birbirini yeniden üretmektedir. Batı liberalizminin 'Kadınları özgürleştirme' söylemi onları daha fazla güvencesizliğe sürüklemekte ve aile içindeki eşitsizlikleri daha da belirgin hâle getirmektedir. Göçmen kadınların yaşadığı bu durum yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kültürel, sosyolojik ve psikolojik bir boyuta da sahiptir. Batı'daki bireyci söylem, kolektif toplumsal yapılar içinde yetişmiş bireylerin toplumsal bağlarından kopmasına neden olurken; bu durum kimlik bunalımlarını ve krizlerini de beraberinde getirmektedir.

Avrupa'da eğitim, iş gücüne katılım ve bireysel özgürlükler açısından daha geniş fırsatlara erişilebildiği söylemi gerçeği yansıtmamakla birlikte; aksine Batı liberalizminin bireyci yaklaşımı, bu kadınların toplumsal bağlardan uzaklaşmasına ve kolektif direniş pratiklerinden kopmasına neden olabilmekte ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretilmesine daha çok olanak sağlamaktadır.

Toplumsal dönüşüm dinamikleri

Tüm bu olumsuz tabloya rağmen, Kürt diasporasında umut veren dönüşüm dinamikler de mevcuttur. Özellikle Kürdistan Özgür Kadın Hareketi, hem Kürdistan coğrafyasında hem de diasporada önemli bir toplumsal değişim öznesi olarak ortaya çıkmaktadır. Kadınların kamusal alanda görünürlük kazanması, örgütlü mücadele biçimlerinin yaygınlaşması ve toplumsal cinsiyet normlarının sorgulanması, erkeklik rollerinde de dönüştürücü bir etki yaratmaktadır. Bu dönüşüm, özellikle genç kuşaklar üzerinde daha belirgin hâle gelmektedir. Eğitim, bilinçlenme ve politik katılım süreçleri, hegemonik erkeklik anlayışının yerini daha eşitlikçi, duyarlı ve şiddetsiz ilişki biçimlerine bırakabileceğine dair umut verici işaretler sunmaktadır.

Sonuç olarak şunu belirtebiliriz: Göç, Kürt erkeklerinin erkeklik kimliklerini yeniden inşa etmeye zorladığı kadar, bu kimliklerin hegemonik biçimlerde yeniden üretilmesine de olanak sağlamaktadır. Ancak erkeklikte yaşanan bu kriz hâli, aynı zamanda toplumsal cinsiyet ilişkilerinin dönüşmesi için bir fırsat alanı sunar. Kürt diasporasında erkeklik, sadece bir baskı mekanizması ya da kriz kaynağı değil; toplumsal adalet mücadelesinde yeniden yapılandırılabilecek potansiyel bir alandır. Bu potansiyelin açığa çıkarılması, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda kolektif bir dönüşümle mümkün olabilir.

ABDULLAH ÖCALAN

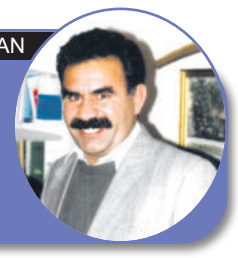

Demokratik ulus özgürlüğün güvencesidir

Tekçi ve mutlaklaştırıcı ulus-devletçi milliyetçilik ancak demokratik ulus zihniyetiyle durdurulabilir. Sadece Arapların sonsuz bölünmelerini ve parçalanmalarını değil, Türklerin de benzer bölünmelerini ve parçalanmalarını durdurucu en uygun kuram ve ilkedir.

İran gibi her an parçalanmaya ve bölünmeye uygun potansiyele sahip bir ülke için ulus-devletçilik, dibine yerleştirilmiş atom bombası gibidir. Sürekli ulus-devletçiliği daha da katılaştıran Şia milliyetçiliği de, tüm modernite cambazlıklarına rağmen, İran'ın bölünmesini ve parçalanmasını durduramayacağı gibi daha da hızlandırır. Özellikle İran için demokratik ulus kuramı günlük kullanılması gereken bir ilaç gibidir. Kapitalist moderniteye karşı oldukça direngen olan İran kültürü ve halkını tarih boyunca peşinde koştuğu eşit, özgür ve demokratik bir dünyaya ancak demokratik ulus zihniyeti taşıyabilir. Önündeki çatıştırıcı ve savaştırıcı ulus-devletçi komplo ve suikastları boşa çıkartıp onurlu bir barışa kavuşturabilir.

Ulus devlet çözümsüzlük doğurur

Doğası gereği, ulus-devlet çözümleri ve barışları, çözümsüzlük ve savaş doğurur. Bu somut örnekler de bu gerçeği oldukça açıklayıcı niteliktedir. Afganistan'a ulus-devletçiliğin hem cumhuriyetçi, hem kralcı, hem de reel sosyalist modelleri uygulanmak istendi. Sonuç çığırından çıkmış, hiçbir ilkesi olmayan bir kör şiddet ortamında, çözülmüş ve kendini sürdürme yeteneğini kaybetmiş bir Afganistan toplumudur. Demokratik ulus kuram ve kavramları dışında bu toplumları yeniden toparlayıp daha özgür ve demokratik bir yaşama kavuşturacak başka bir zihniyet ve irade düşünülemez.

Ortadoğu'da 'Demokratik Ulusal Birlik' projesi

Toplumsal sorunlar zihnen çözümlenmedikçe, yapısal olarak da çözüme kavuşamazlar. Demokratik ulus zihniyeti Orta Asya'dan Hindistan'a kadar çok büyük bir çeşitlilik gösteren kültürler ve halklar için en uygun bütünleştirici çerçeveyi oluşturmaktadır. Kaldı ki, bu mekânlardaki kültürler ve halklar tarih boyunca konfederal türden ortak siyasi çatılar, imparatorluklar altında yaşayarak, ideal olmasa da, varlıklarını ve özgünlüklerini koruyabilmişlerdir. İster dincilik ister laik milliyetçilik tarzında olsun, ulus-devletçilik zihniyeti devam ettikçe, bu toplumların daha da çözülmeleri ve çatışmaları kaçınılmazdır. Çokça bağlı olduklarını iddia ettikleri İslamiyet'i de bir terör ideolojisi olarak sunarak, bu geleneği de oldukça olumsuzlamaktadırlar. İran için olduğu gibi, bu geniş coğrafyalar için de önce bölgesel, onunla iç içe olacak şekilde demokratik ulusal birlikleri Ortadoğu çapında geliştirmek gerekir. Özellikle Pakistan türü ulus-devletlerin daha şimdiden yaşadığı yoğun çözülüşün en uygun alternatifi, Ortadoğu çapında geliştirilecek bir Demokratik Ulusal Birlik projesidir. Ulus-devletin hegemonik çekirdeği olan İsrail gerçeği açısından da demokratik ulus kuram ve kavramları hayati ölçüde çözümleyici rol oynar. İsrail'in geleceği için iki yol vardır. Birinci yol, mevcut çizgisiyle hegemonyasını sürdürmek için sürekli savaşlar çıkararak bölgesel bir imparatorluğa dönüşmesidir. İsrail'in Nil'den Fırat'a kadar, hatta daha ötelere ilişkin bir hegemonik projesinin olduğu bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu sonrası için geliştirilen bir projedir bu. Uygulanmasında oldukça mesafe alınmışsa da, amacına ulaşma konusunda henüz yetersiz durumdadır. Son zamanlarda karşısına çıkan İran'ın da benzer hegemonik hesaplarının olması aralarında gerginliğe yol açmaktadır. Türkiye ile de ne kadar ciddi olduğu bilinmeyen benzer bir gerginliği yaşamaktadır. Dolayısıyla oldukça çatışmalı geçecek bir bölgesel hegemonik süreç de söz konusudur. Daha da büyümesi kaçınılmaz ulus-devlet kaynaklı sorunları bizzat bu karşılıklı hegemonik hesaplar doğurmaktadır. İsrail ve Yahudi halkı için ikinci yol, etrafı habire düşmanlarla kuşatılan bir çember içinde olmaktan çıkıp, Ortadoğu Demokratik Uluslar Birliği projesine katılmak, bu temelde çıkış için olumlu inisiyatif almaktır.

> Demokratik ulus dışında toplumları toparlayıp daha özgür ve demokratik bir yaşama kavuşturacak başka bir zihniyet ve irade düşünülemez. Ulus-devlet felaketine karşı barışın, eşitliğin, özgürlüğün ve demokratik yaşamın güvencesidir.

Homojen ulus yoktur

Ulus-devletçiliğin yol açtığı en büyük felaketler Ortadoğu'nun soykırım yaşayan halklarına ilişkindir. Anadolu ve Mezopotamya'da erken milliyetçiliğin tuzağına düşen Helen, Ermeni, Süryani ve Kürt halkları, tarihin en eski yerel kültürlerini temsil etmelerine rağmen, ulus-devletçiliğin son yüzyıllık deneyimleri kendilerini tasfiyenin eşiğine kadar getirdi. Egemen ulus milliyetçiliğinin katı sınırlar dahilinde homojen ulusal toplum yaratma çılgınlığı, bu halklar için gerçek anlamda bir felaket oldu. Kapitalist modernitenin ulusçuluk anlayışı olmasaydı, bu büyük felaketler yaşanmazdı. Beyaz Türk elidini yaratan kapitalizmdir. Homojen ulus yaratma programları sermaye birikimi ihtiyacından bağımsız düşünülemez. Soykırımdan sorumlu tutulması gerekenler kategorik olarak Türkler değil, tıpkı Almanlarda yaşandığı gibi, bir dönem milli kapitalizm peşinde koşan marjinal bir gruptu. Bunda sadece egemen ulus milliyetçileri değil, ezilen ulus milliyetçileri de ulus-devlet canavarını uyandırmaları nedeniyle sorumlulukta pay sahibidir. İmha edilmişleri tekrar diriltmek artık mümkün olmadığına göre, geriye kalan azınlık halleriyle bu halkları ancak demokratik ulus zihniyeti ayakta tutabilir. Örneğin İstanbul'a Beyaz Türk ulus-devletçiliği egemen kılınmak istendiğinde, bu kentteki tüm tarihsel kültürler için ölüm fermanı çıkarılmış veya ölüm çanları çalınmış olur. Sürekli kültür tasfiyeciliği yaşanmasıyla geriye kalan tek kültürlü bir Beyaz İstanbul olur ki, o da kültürel faşizmden başka bir şey olmayacaktır. Demokratik ulus zihniyetinin yaşandığı İstanbul ise, açık ki tarihsel kültürel zenginlik içindeki İstanbul olur. Demokratik Anadolu ve Mezopotamya kültürlerine de bu açıdan bakılabilir. Ancak demokratik ulus zihniyeti tüm tarihsel kültürleri barış, eşitlik, özgürlük ve demokrasi içinde bir arada tutabilir. Her kültür bir yandan kendini demokratik ulusal bir grup olarak inşa ederken, öte yandan iç içe yaşadığı diğer kültürlerle daha üst düzeyde demokratik ulusal birlikler içinde yaşayabilir. Tekçi ulus anlayışı aşıldıktan sonra birbirini eritmeye ihtiyaç kalmaz. Bunun yerine kültürel bütünlükler halinde tarih boyunca yaşandığı gibi yaşanır.

Uzun süreli can çekişme

Bölgede zengin bir miras teşkil eden sadece etnik ve ulusal varlıklar değildir. Dinler ve mezhepler de geniş bir gruplar yelpazesini teşkil eder. Geleneksel ve modern biçimleriyle dinlerin ve mezheplerin aldığı yeni görünümlerin temsili ciddi bir sorundur. Ulus-devletçilik bunların da büyük kısmını tasfiye etti. Fakat artık kendisi aşındığı için, tarihsel kültürün bu zengin mirasları için kendilerini ifade etmek ancak demokratik ulus kuram ve kavramları çerçevesinde mümkündür. Tarihsel-toplumun benzer tüm alanları için ulus-devlet felaketine karşı demokratik ulusal toplum barışın, eşitliğin, özgürlüğün ve demokratik yaşamın güvencesidir. Ortadoğu'da ulus-devletçiliğin parçaladığı, her parçasında değişik imha ve asimilasyonları dayattığı Kürtlerin durumu tam bir felakettir. Ne tam fiziki ne de kültürel tasfiyeleri hemen gerçekleştirilebilmektedir. Kürtler adeta uzun süreli can çekişmeyi yaşayan bir varlık konumundadır. Dünyada bir benzeri daha olmayan halktır. Sadece zihnen sakatlanmış değildir, beden olarak da parçalanmıştır. Toplumsal yaralı olmak bir yaşam tarzı haline getirilmiştir. Ne eski geleneksel yaşam ne de modern yaşam geçerlidir. Zaten tercihte bulunma şansı son döneme kadar elinden alınmıştı. Şüphesiz bu durum kapitalist modernitenin kurduğu hâkim ulus-devletlerden kaynaklanmaktadır.

Hegemonik hesaplar ve Kürt ulus-devletçiği

Kürtlerin ulus-devletçilik doğrultusundaki girişimleri ise aynı başarı şansını gösterememiş, kapitalist modernitenin çıkarlarına denk düşmediği için şansı yaver gitmemiştir. Günümüzde Irak Kürdistan'ında geliştirilmek istenen ulus-devletçilik ise, kapitalist modernitenin hegemonik hesaplarıyla yakından bağlantılıdır. Minimalist bir Kürt ulus-devletçiliği sistemin çıkarına olabilir. Tehlike şuradadır: Sistem "Çıkarıma göre değildir" dediğinde, her an yeni soykırımlar ve katliamlara da yol açabilir. Savunmanın büyük kısmı Kürt olgusu, sorunu ve çözümüne ayrıldığından, kısaca yeniden tanımladığımız bu vahim statü veya statüsüzlükten kurtulmanın en uygun modelinin demokratik ulus olduğu açıktır. Bunun için gerekli olan demokratik anayasal rejimdir. Aynı yerelde, aynı kentte her türlü etnik, dinsel, mezhepsel ve cinsî açıdan eşit, özgür ve demokratik gruplar barış içinde bir arada yaşayabilirler. Zaten Ortadoğu'nun tarihsel-toplumsal bütünlüğü de bunu gerektirir.

Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın savunmalarından derlenmiştir.

Moda, toplumsal cinsiyet ve çevre:

Giyinmenin bedeli

● **Prathyusha Ramesh***

1990'ların sonlarında alışveriş, bir eğlence biçimine dönüşerek kıyafet harcamalarında büyük bir artışa neden oldu. Bu durum, modanın çevre ve ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerinin yanı sıra aşırı tüketim davranışlarını da teşvik etmektedir. Hızlı moda; kıyafetlerin ucuz, hızlı ve trend odaklı şekilde üretilip tüketiciye sunulduğu bir sistemdir. Moda endüstrisi, düşük maliyetli üretimi desteklemek adına iş gücünü, ucuz işçiliğin yoğun olduğu ülkelere kaydırmıştır. Bu sistemin çevreye, emekçilere ve kadınlara olan etkileri çoğu zaman göz ardı edilmektedir.

Ekolojik dengeye etkileri

Moda endüstrisi, çevre üzerindeki en yıkıcı sektörlerden biridir. Üretimde kullanılan pamuk, yoğun su ve pestisit tüketimi gerektirirken, sentetik kumaşlar fosil yakıt bazlıdır ve mikroplastik kirliliğine neden olur. Örneğin bir kot pantolonun üretimi için yaklaşık 3 bin litre su harcanır. Ayrıca tekstil boyaları ve kimyasallar su yollarına karışarak ciddi kirliliğe sebep olur. Moda endüstrisi, küresel karbon salımının yaklaşık yüzde 10'unu oluşturur.

Kıyafetlerin üretiminden sonra kısa süreli kullanımı ve hızla atılması da çevreyi olumsuz etkiler. Birçok kıyafet yalnızca birkaç kez giyildikten sonra çöpe atılmakta, bu da atık yığınlarını artırmaktadır. Atılan kıyafetlerin çoğu ya yakılmakta ya da doğaya bırakılmakta, böylece hava ve toprak kirlenmektedir.

Toplumsal cinsiyet ve emek

Hızlı moda sektöründeki üretim zincirinde çalışanların büyük çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. Bu kadınlar, genellikle Güney Asya ve Güneydoğu Asya ülkelerinde, çok düşük ücretlerle, uzun saatler boyunca ve güvencesiz koşullarda çalıştırılır. Pek çok kadın işçi sağlık güvencesinden, doğum izninden ya da sendikal haklardan mahrumdur. Bazı fabrikalarda kadınlar, hamile kalmamayı taahhüt eden belgeler imzalamaya zorlanmakta, cinsel tacize uğramalarına rağmen yasal koruma alamamaktadır. Bu emek sömürüsü, moda markalarının düşük maliyetli üretim ve yüksek kâr arayışıyla doğrudan bağlantılıdır. Kadın emeğinin değersizleştirilmesi, ataerkil sistemin ekonomik yansımalarından biridir.

Tüketim kültürü ve toplumsal baskı

Hızlı moda, yalnızca üretim değil tüketim tarafında da kadınları hedef alır. Reklamlar, kadınlara sürekli daha güzel, daha zayıf ve daha "trend" görünmeleri gerektiğini empoze eder. Bu durum kadınların beden algısını olumsuz etkileyerek, düşük özgüven ve sürekli bir yetersizlik hissine neden olabilir.

Giyim kadınlar için bir ifade aracı olabilse de, kapitalist sistem bu ifadeyi tüketime bağımlı hâle getirir. Moda endüstrisi, kadınların öz saygılarını ürünlerle satın almaları gerektiği fikrini aşılar. Özellikle sosyal medya aracılığıyla yayılan beden standartları, belirli bir güzellik algısını dayatır ve farklı beden tiplerini dışlar.

Giyim endüstrisinin daha etik ve sürdürülebilir olması için hem üreticilerin hem de tüketicilerin sorumluluk alması gerekir. Şeffaf üretim süreçleri, işçilerin haklarının korunması, çevre dostu materyallerin kullanımı gibi adımlar büyük önem taşır. Tüketiciler de bilinçli tercihler yaparak bu döngüyü değiştirme gücüne sahiptir. Sürdürülebilir ve adil bir sistem için, tüketimin ve üretimin her aşamasında etik değerlere öncelik verilmelidir. Bu sadece çevresel değil, toplumsal adaletin de bir gereğidir.

**** feminisminindia.com adlı dijital medya platformunda yayınlanan makaleden derlenmiştir.***

Roza Metîna

Wê banga dîrokî bi jinê bi ser bikeve

Berdevka Meclîsa Jinan a DEM Partiyê ya Stenbolê Kamîle Kandal li ser geşedanên derbarê banga "Aştî û Civaka Demokratîk" û rola jinan a di vê yekê de diyar kir ku heta ev pêvajo bi awayekî baş pêşve neçe wê edalet pêk neyê û got:"Ji ber vê yekê divê em aştiyê civakî bikin. Ev jî wê bi pêşengiya jinan pêşve biçe. Wê banga 'Aştî û Civaka Demokratîk' jî bi berxwedana jinan bi ser bikeve."

Kamîle Kandal

Piştî geşedanên ku serokê MHP'ê Devlet Bahçelî di vekirina Meclîsê ya 1'ê Cotmehê de ber bi refên DEM Partiyê ve meşiya û dest dan hevdu, bi Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan re rêzehevdîtinan destpê kir. Banga Sedsalê ya di 27'ê Sibatê de, ket rojeva cîhanê jî. Piştre heyeta DEM Partiyê bi partiyên siyasî re û di dawiyê de bi Serokê Giştî yê AKP'ê Tayyîp Erdogan, Rêveberê MÎT'ê Îbrahîm Kalin û Efkan Ala re di 10'ê Nîsanê de hevdîtin pêk anî. Niha xebat û geşedanên têkildarî banga dîrokî ya Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan a "Aştî û Civaka Demokratîk" dewam dike. Berdevka Meclîsa Jinan a Partiya Wekhevî û Demokrasiyê ya Gelan (DEM Partî) ya Stenbolê Kamîle Kandal li ser geşedanên derbarê banga "Aştî û Civaka Demokratîk" de û rola jinan a di vê yekê de nirxandin kir.

Giring e li dora banga dîrokî bicivin

Kamîle Kandal di destpêkê de bal kişand ser giringiya banga "Aştî û Civaka Demokratîk" û wiha got:" Em bawer dikin ku banga ji bo 'Aştî û Civaka Demokratîk' dê rê li ber siyaset, civak, mafên civakî veke û heta dê bandorê li ser şerê ku li Rojhilata Navîn pêş dikeve, bike. Em hemû şahidên krîzeke siyasî, hilweşîneke civakî, kêmbûna nirxên civakî, qeyraneke aborî ne. Her wiha hestê edaletê jî tine dibe. Ev dem tam dişibin wan demên ku şerên cîhanî û şerên herêmî dest pê kirin. Di wê demê de jî ji bo krîzên kapîtalîst derbas bikin, mirovan li berxwe didan. Li erdnîgariyeke ku şer, komkujî û jenosîd li dora me pêk tên, me hînî kuştinê dikin. Loma jî gelekî giring e ku hemû alî li dora banga dîrokî 'Aştî û Civaka Demokratîk' bên gel hevdu û ji bo vê li berxwe bidin. Ev ji bo jiyaneke wekhev, ji bo aştî û demokrasiyê xaleke giring e."

Demokratîkirina civakê pêwist e

Kamîle Kandal bi lêv kir ku ji bo demokratîkirina civakê banga "Aştî û civaka Demokratîk" pêwist e û wiha pê de çû:"Ma kevneşopiyeke me ya siyasî, kevneşopiyeke civakî tine ye ku li ser vekirina kanalên demokrasiyê û polîtîkayên aştiyê difikire? Ma bîra me ya civakî, bîra me ya siyasî tine ye? Bê guman heye. Lê em ewqas tên manîpulekirin, ewqas tên tepisandin ku em an zû ji bîr dikin an jî tavilê gazî wan kesên li ser navê me difikirin dikin ku karê xwe bikin. Di vê sedsalê de ku guhertinên civakî ji sedsala borî zûtir in ku zimanê şer û pevçûnan di hegemonyaya cîhanî ya mirovahiyê ya pêşkeftî de me dorpêç dike, afirandina zimanekî aştiyê û avakirina aştiyê ji her demê dijwartir e. Civakîkirina aştiyê û demokratîkirina civakê ji her demê dijwartir e, lê ji her demê pêwistir e. Pêwîstiyeke ji sedsalên berê hîn giringtir e. Ji ber vê ev bang, banga aştî û civatek demokratîk, pir hêja, watedar û wekî nan û avê pêwist e. Em di atmosfereke civakî de ne ku em li ser medyaya dîjîtal veguheriye çandeke heqaret û nifiran li hevdu dikin, em di nav sîpereke tundûtûjiyê de dişewitin û roj tine ye ku em li ser televîzyonê komkujiya jin û malbatan temaşe nekin. Ji ber vê banga 'Aştî û civaka demokratîk' di vê demê de pir hêja û giring e."

Civak dixwaze şer bi dawî bibe

Kamîle Kandal bi lêv kir ku zemîn ji bo aştî û demokrasiyê heye û wiha dewam kir:"Her kes vê bangewaziyê bi awayên cuda fêm dike. Ew kesên ku demokrasî, edalet, hiqûq, aştî û azadiyê dixwazin vê bangê wekî avakirina civatek demokratîk dibînin. Di vê çarçoveyê de, kesên ku aştî, maf, hiqûq, edalet û aramiyê dixwazin, bi rastî jî zêde dibin. Civak ji şer, mirin, tundûtûjî û zilmê westiyaye. Loma dixwaze ku ev hemû bi dawî bibin. Lê belê kapîtalîzm, sîstema îstismarkirinê, yekê diqedîne û ya din dide destpêkirin. Ji ber vê avakirina civatek aştîxwaz û demokratîk di vê serdemê de hem pir dijwar e û hem jî pir hêsan e. Zemîn ji bo aştî û demokrasiyê heye, ji her demê bêtir. Tevî hemû zehmetiyan jî kirina vê yekê zehmet e, lê eger derbaskirina zehmetiyan me ber bi azadî, edalet û wekheviyê ve bibe, girtina rîskê hêsan e. Ji bo banga dîrokî xebat jî dewam dikin. DBP'ê biryar da ku ji meha gulanê ve ji bo vegotina banga dîrokî ya Birêz Ocalan û mezinkirina rêxistiniya xwe, dest bi serdanên malbatan û civînên gel bike. Jixwe berî vêya jî dîsa DEM Partiyê bi gel re li ser daxwaz û pêşniyaran ravekirina pêvajoyê civîn li dar xistibû. Dîsa di çarçoveya vê banga dîrokî de bi Serokkomar Tayyip Erdogan re jî hevdîtin hat kirin. Em hewldana hevdîtina bi Wezareta Dadê re jî ji bîr nekin. "

Di pêvajoyê de rola jinan

Kamîle Kandal bal kişand ser rola jinan a di pêvajoyê de û wiha got:"Di vê pêvajoyê de civaka ku ji hemû zehmetiyan westiyaye, bi baweriyê dest bi rêya avakirina aştî û civatek demokratîk kiriye. Di destpêkê de, mirov ji bo demek kurt tevlihev bûn ji ber ku ev pêvajoyek nû bû, lê ew kesên ku dizanibûn aştî û demokratîkbûna civakê çi ye, tavilê dest bi nîqaşkirina ka wê çi bikin, kirin. DEM Partiyê û hêzên demokratîk ên li dora wê, partiyên sosyalîst ên çep û derdorên wan, lê bi taybetî jin, xwedî hêzek rewşenbîrî û siyasî ne ku dikarin pêşeroja nêzîk çêtir bibînin, xetereyên herêmî û cîhanî, bûyerên siyasî yên navxweyî, neheqî û pêkanînên dij-demokratîk kûrtir analîz bikin. Û dizane çawa vê hêzê veguherîne avakirina aştî û civatek demokratîk.

Birêz Ocalan dixwaze pêvajoyê pêşve bibe

Kamîle Kandal diyar kir ku yên vê pêvajoyê herî zêde fam dikin jin in û wiha got:"Birêz Ocalan dixwaze vê pêvajoyê pêşve bibe û berfireh bike. Belkî yên vê yekê herî baş fêm dikin û dixwînin jin in. Di dema dawî de, piştî nîqaşên ku kirine û bi sedan civînên giştî yên ku lidar xistine, jinan û qada siyaseta demokratîk ji bo baştir famkirina pêvajoyê hewldanek mezin dane. Lê tiştê ku ji niha û pê ve divê were kirin ev e ku hemû partîyên sîyasî, hemû beşên civakî, avahiyên rêxistinkirî, qadên ked û sendîkayan di vê pêvajoyê de cih bigirin. Ji ber ku demokratîkirina civakê, pêşxistina azadî, wekhevî, edalet û perspektîfa jinan pêdivî ye. Ev divê bi hemî beşên civakî û siyasî re were meşandin. Me di 8'ê Adarê, Cejna Newrozê de, berteka civakê ya li hember vê peyamê pir zelal dît. Me hem bi girse û hem jî bi coşa wê fêm kir. Tevî sozên ku pêvajo dixwaze berdewam bike, nekirina tiştekî ji aliyê dewletê ve dibe sedema fikaran û pratîkên berê tîne bîra mirov. Ji rêziknameyên destûrî bigire heta azadiya fîzîkî ya Birêz Ocalan û rêziknameyên ji bo girtiyan, me digihîne wê şîroveyê ku AKP dixwaze pêvajoyê li gorî pêşketinên li Sûriyeyê pêşve bibe."

Divê em aştiyê civakî bikin

Kamîle Kandal da zanîn ji bo aştî civakî bibe divê pêvajoya "Aştî û Civaka Demokratîk" pêşve biçe û wiha bi dawî kir:"Divê em bibînin ku pêvajoya 'Aştî û Civaka Demokratîk' çiqas bi qîmet e ku tê de civak, dewlet, hemû beşên civakê, hemû siyaset, bi gotineke din, her kesê li vê erdnîgariyê dê bi ser bikeve. Tevî hemû zehmetiyan jî, divê em vê li erdnîgariya xwe, herêma xwe û civaka xwe ava bikin.

Divê em li her derê, li kolanan, di siyaseta demokratîk de, li malên xwe, di malbatên xwe de, li cihên kar, li her deverê ku em lê xwe bi rêxistin dikin, ava bikin û rave bikin. Eger pêvajo pêş de neçe, eger aştî tine be, eger zimanê aştiyê tine be, tundûtûjî tavilê û bi lez û bez wê cihê xwe bigire. Bila em bizanin ku heta ev pêvajo bi awayekî baş pêşve neçe, ne demokrasî, ne edalet û ne jî mirovahî dê hebe. Ji ber vê divê em aştiyê civakî bikin û civakê demokratîk bikin. Ev yek jî wê bi pêşengiya jinan pêşve biçe. Wê banga 'Aştî û Civaka Demokratîk' jî bi berxwedana jinan bi ser bikeve. "

DEM Partiyê û hêzên demokratîk ên li dora wê, partiyên sosyalîst ên çep û derdorên wan, lê bi taybetî jin, xwedî hêzek rewşenbîrî û siyasî ne ku dikarin pêşeroja nêzîk çêtir bibînin, xetereyên herêmî û cîhanî, bûyerên siyasî yên navxweyî, neheqî û pêkanînên dij-demokratîk kûrtir analîz bikin.

Nîlufer Koç

Li hemberî qîrîna şerê herêmî aştiya Kurdistanê

Li Rojhilata Navîn û li seranserê cîhanê jî geşedanên siyasî bi lez rû didin. Mirovahî her roj bi krîz, bobelat û şerekî nû re rû bi rû dimîne. Bi taybetî jî li gel serokatiya Trump a serdema duyemîn pevçûnên di navbera dewletan de û rageşiyên siyasî zêdetir bûn. Trump li pêş çavê hemû cîhanê, di weşanên zindî de serokên siyasî rencîde dike; bi gotineke wî 100 balafirên şer di nava çend saetan de hin herêman bombebaran dikin. Bi gotina; 'Ez Kanada û Gronlandê dixwazim' dagirkerî û mêtinkariyê normalîze dike. Hevrikên xwe yên li hemberî wî serê xwe natewînin bi bacên gumrikê ceza dike. Şirîkê wî yê stratejîk Elon Musk işareta Naziyan dike; di hilbijartinên Elmanyayê de piştevaniya partiya faşîst AfD'ê dike û ji bo wê dengan dixwaze. Ev hemû serbendên siyaseta reel ên pergalê ne. Ji bo behskirina modernîteya kapîtalîst an jî kapîtalîzma fînansê ku bi salan behsa wan tê kirin, hewceyî bi gotinên zêde jî nîne. Têrê dike ku mirov li Serok Dewletên Yekbûyî yên Emerîkayê (DYE) Trump û têkiliyên li derdora wî binêre.

Hevkariya siyasî û kapîtalîzma fînansî

Endamê Partiya Demokrat ê DYE'yî û namzetê serokatiyê yê berê Bernie Sanders di 28'ê Adara 2025'an de li ser medyaya dijîtal X'ê têkildarî kesên ku xebatên hilbijartina Trump fînanse kirine, grafîkek weşand. Li gorî wê grafîkê Elon Musk 291,482,587 dolar; Timothy Mellon 197,047,200; Miriam Adelson 148,304,900; Richard û Elizabeth Uihlein 143. 498. 936; Kenneth C. Griffin 108,402,284; Jeffrey û Janine Yass 101,128,680; Paul Singer 66,800,800; Michael Bloomberg 64,339,734; Dustin Moskovitz nêzîkî 50,671,800 dolar bexşandine. Lîste bi vî rengî dirêj dibe ku ne pêkan ne mirov hemûyan bîne ziman lê belê 16 kesên din jî di bin 50 milyon dolarî de pere bexşandine.

DYE hewl dide li gel Trump li Rojhilata Navîn, Projeya Mezin a Rojhilata Navîn a di salên 1990'î derxistî holê, leztir pêk bîne. Hemû pêngavên xwe û her tiştî di çarçoveya ewlehiya Îsraîlê de pênase dikin. Li Rojhilata Navîn her roj tiştên nebaş diqewimin. Şerê li Xezeyê, rageşiya di navbera Îsraîl û Tirkiyeyê de, pevçûnên di navbera Îran û Yemenê de, li Sûriyeyê komkujiyên li ser Elewiyên Ereb ên bi destê HTŞ'ê tên kirin, jin û zarokên tên qetilkirin, bikaranîna çekên kîmyewî ya li hemberî gerîlayên PKK'ê û gelek tiştên din...

Çirûska di nava tariyê de

Di nava vê taritiyê de di 27'ê Sibatê de çirûskeke ronahiyê nîşan da. Rêber Apo banga rawestandina rewşa xirab kir. Divê mirov banga Rêber Apo ne tenê di çarçoveya sînorên Kurdistan û Rojhilata Navîn de binirxîne, divê mirov weke hêviya civakîbûna di asta herêmî û gerdûnî de armanc dike, binirxîne.

Bê guman bingeha herî xurt a banga Rêber Apo xwe dispêre têkoşîna gelê Kurd, hevrê û dostên wan. Xwe spart hêza mezin a ku li hemberî Plana Têkbirinê têdikoşe û anî ziman ku derveyî şer û tundiyê ew ê pirsgirêka Kurd bi rêyên hiqûqî û siyasî çareser bike. Bi xwebawerî û cesareteke mezin bi banga çekberdanê pêngava ewil bi xwe avêt. Di rewşên normal de aliyên ku ji pêvajoyên şer berê xwe didin pêvajoyên muzakereyan rawestandina têkoşîna çekdarî weke xala herî dawîn dibînin. Lê belê Rêber Apo bi rêbaza xwe ya ji rewşa şerî derbasbûna pêvajoya diyalogê jî cudatir tev digere.

Rola navbeynkariyê li şûna dewleteke din an jî dezgeheke ramanî yan jî rêxistinekê zêdetir bi xwe vê kêmasiyê çareser dike. Jixwe di nivîsa xwe ya sala 2009'an a bi navê 'Çareseriya Pirsgirêka Kurd Bi Nexşerêyê Pêkan e' de jî bi berfirehî tîne ziman ku ew ê serî li rêbazeke cudatir bide.

Nêrîneke ji tecrûbeyên cîhanî cudatir

Ji vî aliyî ve jî di cîhana dîplomasiyê de metod û rêbazeke nû bi pêş dixe û dibêje ku pirsgirêk wê bi fêmkirina aliyan a hevdu werin çareserkirin. Bê guman ev şêwenirxandin hêjayî lêkolîneke cuda ye. Rêber Apo li gel pêşniyarên xwe yên di 27'ê Sibatê de û xwenîşandana wê ya di nava civaka giştî de ji tecrûbeyên pirsgirêkên şer û pevçûnan yên heyî wêdetir terzeke cudatir bi pêş dixe. Yanî dema em li tecrûbeyên diyalogê yên heyî yên di navbera hikûmeta Kolombiyayê û hêzên gerîlayan, dewleta Filipînan û Eniya Neteweyî ya Demokratîk a Filipînan (NDPF) yan jî yên berê yên di navbera Filistîn û Îsraîlê; Îrlanda û Îngilistanê, Spanya û Baskan, Spanya û Katalonyayê yan jî Efrîqaya Başûr û rejîma Apartheidê dinêrin, em dibînin ku pêvajoya ku Rêber Apo di 27'ê Sibatê de daye destpêkirin, naşibe wan. Bi vî awayî jî gelekî cuda û bêhempa ye.

Helwestva dewleta Tirk

Cihê nîqaşê ye ku dewleta Tirk ev yek çend fêm kiriye. Çimkî avaniya zîhniyetê statukoparêz e. Nêzîkatiya parastinê ya heyî yanî parastina tişta ku 100 salî beriya niha hatî avakirin, serdest e. Rêber Apo jî ku nûnertiya aliyê din dike, afirîner û nûxwaz e. Ji ber vê yekê jî pirsa; 'Gelo wê nêzîkatiyên Rêber Apo yên hêsanîkar werin fêmkirin yan na?' di rojevê de ye.

Ji 27'ê Sibatê ve ye hê jî dewletê li hemberî pêngavên aliyê Kurdan bersiveke şênber nedaye. Bersiva pirsa; 'Gelo wê pêşniyarên ku hatine kirin ji aliyê dewletê ve çawa werin nirxandin?' jî nîşan dide ku dewlet ne bi daxwaza xwe bi neçarî dest bi vê pêvajoyê kiriye. Di plana têkbirinê de bi şerekî nû encamek bi dest nexistiye û dijminahiya li hemberî gelê Kurd hem li hundir hem jî li derve têk çûye. Her wiha planên aktoriya herêmê jî têk çûye.

Ji şerê Hamas û Îsraîlê hatiye dûrxistin û ji bo ku li Sûriyeyê jî heman tişt pêk neyê û li pêşiya Kurdan bibe asteng kete nava hin lêgerînan. Lê belê ji vê yekê jî encamek bi dest nexist û modela Kurdan a azadiya gelan û jinan esas digire li seranserê cîhanê zêdetir deng veda û hate dîtin. Ev yek jî ji aliyê neçarbûna dewleta Tirk ve ku bi Rêber Apo re hevdîtinan pêk bîne, xaleke girîng e. Ji ber tirsa ku wê li gel stratejiya xwe ya li hemberî Kurdan wê bi guherîneke mezin re rû bi rû bimîne re dest bi pêvajoyê kir.

Rûpoşa sed salî ket xwarê

Pergala gerdûnî ferz dike ku dewleta Tirk a ku bi mantiqê Sykes-Picot a Lozana sedsala 20'emîn hatî avakirin li gorî pêdiviyên pergala gerdûnî ya sedsala 21'emîn were dîzaynkirin. Rêber Apo jî di wê baweriyê de ye ku pisgirêka Kurd a 100 salî pirsgirêka Tirkiyeyê ya sereke ye û wê bi demokrasiyê were çareserkirin. Ji ber vê yekê jî gelek caran balê dikşîne ser tifaqa Kurd-Tirkan a beriya avabûna dewleta Tirk. PKK'ê bi pêşengtiya Rêber Apo li ber xwe da û karî pirsgirêka Kurd veguhezîne qada navneteweyî û bi vî awayî maskeya dewleta Tirk a sed salî anî xwarê. Îro jî aliyê Kurdan bi pêşengtiya Rêber Apo dubare girêdayî çareseriya pirsgirêka Kurd demokratîkbûyîna dewletê ferz dike. Ji 27'ê Sibatê ve ye ji helwestên dewletê tê fêmkirin ku ne çareseriyê lê dixwaze demê bi dest bixe. Bi hin pêngavan hewl dide aliyê Kurdan mijûl bike û li pişt perdeyê jî yanî hê jî bi rêya dîplomasiyê li ser tasfiyekirina PKK'ê bazaran dike. Şopên vê yekê xwe di polîtîkaya derve de yên piştî 27'ê Sibatê nîşan didin. Lê belê bi awayekî serketî nikare vê yekê bike.

Ji ber ku banga Rêber Apo di qada navneteweyî de rastî eleqeyeke mezin hat û gelekî deng veda. Li gel sernav û naveroka bangê pêşî li bazar û dîplomasiya li hemberî Kurdan hate girtin. Di Newroza 2025'an de bi milyonan Kurd xwedî li bangê derketin û vê yekê jî nîşan da ku aliyê wê yê civakî gelekî xurt e.

Fikara li ser Qibrisê zêde dibe

Yek ji girîngtirîn rêya ku dewleta Tirk neçarî guherînê dike, xetên rêya enerjiyê ne. Di civîna G20 a sala 2023'yan de dewleta Tirk ji nîqaşên Koridora Aborî ya Hindistan û Rojhilata Navîn (IMEC) hate dûrxistin. Bi vê koridorê her çend armanc pêşîlêgirtina Çînê jî be wê encamên ku Tirkiyeyê ji nêz ve eleqedar dikin, derkevin holê. Ji ber ku koridor ji Qibrisê derbas dibe, ji wê demê ve ye gelek veberhênanên mezin ên aborî, leşkerî û dîplomatîk hatine kirin. Dibe ku pirsgirêka Qibrisa Bakur ku ji sala 1974'an ve di bin dagirkeriya dewleta Tirk de ye dubare were rojevê. Ev ji bo Tirkiyeyê fikareke mezin e.

Xeyalên Osmantiyê pêk nehatin

Dîsa ji sala 2003'yan ve ye li ser Iraqê û ji sala 2012'yan ve ye li ser Sûriyeyê li dû xeyalên Osmantiya Nû ye. Hilweşîna rejîma li Sûriyeyê weke derfetekê nirxand û hizir kir ku wê vê yekê di çarçoveya berjewendiyên xwe de bi kar bîne. Lê belê vê carê Îsraîl li hemberî xwe dît. Ji ber wê yekê jî ji bo ku li ser DYE'yê li gel Îsraîlê li hev bike Wezîrê xwe yê Karên Derve şand DYE'yê. Trump her çend bi gotina 'Erdogan dost min e' işaretên navbeynkariyê dan jî Îsraîlê bi awayekî eşkere anî ziman ku ew ê nehêlin dewleta Tirk li Sûriyeyê bimîne.

Bi rejîmeke otorîter re wê çawa aştî pêk were?

Rewşeke din a rê li ber guman û fikaran vedike jî ew e ku li Kurdistanê destûra pîrozkirina Newrozan hate dayîn û vê carê jî li Tirkiyeyê berê xwe da muxalefetê. Li hemberî CHP'ê ya ku muxalefeta sereke ye, bi girtina Ekrem Îmamoglû re polîtîkaya çewisandinê tê meşandin. Bi êrîşa xwe ya li ser HDK'ê jî ku rêxistina hemû beşên civakî yên pêşvexwaz ên li Tirkiyeyê ye, nîşan dide ku dewletê dev ji zexta otorîter bernedaye. Ji ber wê yekê jî divê Kurd bi baldarî li geşedanên Tirkiyeyê binêrin.

Yanî rejîmeke wiha ev qasî êrîşî muxalefeta Tirkiyeyê dike wê çawa li gel Kurdan aştiyekê pêk bîne. Her çend naskirina vê rastiya dewleta Tirk girîng jî be divê lawaziya siyaseta wê ya heyî ya hundir û derve jî were zanîn. Ji ber vê yekê jî hemû kesên aştîxwaz û azadîxwaz û rêxistinên civakî dikarin ji derfeta ku Rêber Apo pêşkêş kiriye, sûdê werbigirin. Ji ber vê yekê, derfet çêbûne ku civak ji bo mafên xwe bi dest bixe weke kirdeya pêvajoyê bê dîtin û zext li dewletê bê kirin ku demokratîk bibe.

Rêber Apo ji ku nûnertiya aliyê din dike, afirîner û nûxwaz e. Ji ber vê yekê jî pirsa; 'Gelo wê nêzîkatiyên Rêber Apo yên hêsanîkar werin fêmkirin yan na?' di rojevê de ye.

Şirîkê wî yê stratejîk Elon Musk işareta Naziyan dike; di hilbijartinên Elmanyayê de piştevaniya partiya faşîst AfD'ê dike û ji bo wê dengan dixwaze.

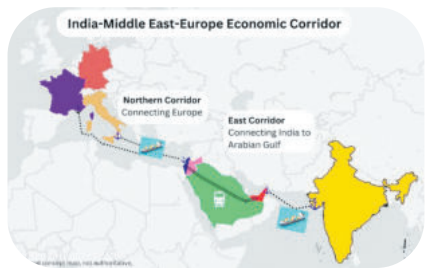

Di civîna G20 a sala 2023'yan de dewleta Tirk ji nîqaşên Koridora Aborî ya Hindistan û Rojhilata Navîn (IMEC) hate dûrxistin.

Trump her çend bi gotina 'Erdogan dost min e' işaretên navbeynkariyê dan jî Îsraîlê bi awayekî eşkere anî ziman ku ew ê nehêlin dewleta Tirk li Sûriyeyê bimîne.

Ji ber ku banga Rêber Apo di qada navneteweyî de rastî eleqeyeke mezin hat û gelekî deng veda.
Li gel sernav û naveroka bangê pêşî li bazar û dîplomasiya li hemberî Kurdan hate girtin.

‘Destûra bingehîn a Sûrî’ ji bo jinan metirsiyek mezin e

● **Hevpeyvîn: Nujiyan Adar**

Ji serê sala borî, heta ji meha dawiya sala borî ve herêm bû dika pêşketinên giring ku Sûrî di navendê de ye. Ev rewş niha jî dewam dike. Ji dema ku rêveberî di sêniya zêrîn de dan destê HTŞ’ê û li Şamê hukûmetek demkî hat avakirin, 3 meh derbasbûn. Di vê demê de gelek tiştên ji bo jinan fikar û metirsiyê zêde dikin pêk hatin. Kesê kujerê jinan kirin wezîrê dadê, navê Zenûbya ji pirtûkan hat derxistin. Ev tenê nimûne ne. Wiha polîtîkayên cinsiyetperest, dînperest û dijminê jinan xistin dewrê. Meha borî di komkujiya Elewiyan de dîsa zirar û ziyana herî zêde giha jinan. Hem reşnivîsa destûra bingehîn, hem jî desteya hatî eşkerekirin bi heman zêhniyetê şekîl girt. Bakur-Rojhilatê Sûrî jî bi giştî li herêmê û bi taybetî li dijî xeta HTŞ ya zilamê serdes, dînperest û milliyetperest xeta alternatîv e. Herî dawî 23’ê Adarê li Rojava 1. Konferansa Jinên Kurd pêk hat. Di vê konferansê de li dijî pêkanînên gefan li azadiya jinê dixwin sekin û helwestek giring derket holê. Her wiha ji bo di eniya jinan de Yekîtiya Netewî ya Kurd pêk were, di konferansê de biryarên giring hatin girtin. Em bi endama koordînasyona Kongra Star Bêrîvan Xalîd re li ser pêşketinên li herêmê û biryarên kongeransê axivîn.

Piştî hilweşîna rejîma Baas, piştî ku li Şamê HTŞ bû desthilat ji bo jinan tabloyek çawa derket holê?

Bi hilweşandina rejîma Baas ya dîktator re, ji bo gelê herêma Bakur û Rojhilatê Sûrî û bi taybet ji bo jin rewşek nû derket holê. Rojên pêşî ji ber hilweşîna rejîmê gel kêfxweş bû, gel bi hêvî bû ku wê jiyana wan were guhertin û ber bi başiyê ve biçe. Lê belê hatina rêveberiya HTŞ’ê li ser desthiladariya Şamê, metirsiyek mezin bi xwe re anî. Ev rêveberî xwedî hişmendiyek qalib e û di çarçoveyeke olî ya radîkal de tevdigere. Bi teybet ji bo jinan metirsiyek pir mezin derket holê. Dema ev rêveberî bû desthilat li Sûrî xwest ku jin vegerin mîna jina beriya sed salan. HTŞ’ê bi hişmendiya xwe ya olperest di dîroka xwe ya qirêj de gelek jinên pêşeng qetil kirin û gelek jin revandin. Niha bi fikrê xwe yê yek alî dixwaze Sûrî bi rêve bibe. Dema vê rêveberiyê Sûrî xist bin kontrola xwe, li cem gelê Sûrî bi giştî nerazîbûnek çêkir. Ji ber ku kesên di nava rêveberiyê de cihê xwe girtin nikarin Sûriyeyek pirreng biparêzin. Her wiha ji ber gelek sedemên din nayên qebûlkirin. Di heman demê de di milê perwerdeyê de, di serî de li dijî jinên ku mohra xwe li dîrokê xistine û bûne pêşeng biryar girtin. Bi hişmendiya xwe ya qirêj navê lehengên jin ji pirtukên dîrokê derxistin. Diyare ku ev rêveberî wê ti carî demokrasiyê û azadiya jinê qebûl nekin û her dem wê daxwaza wan tinekirina mafê jinê be û hişmendiya mêr bidin pêş. Ev rêbaz hemû jî tabloyekî pir xeter ji bo Sûriyeyê nîşan dide. Jinan jî ji roja pêşî ve ev yek qebûl nekir û di heman demê de nerazîbûna xwe ji vê rêveberiyê re ragihand.

Reşnivîsa destûra bingehîn jî bi heman zêhniyetê hat amadekirin. Dîsa di desteyê de ne nûnerên jinan ne jî yên gelan cih nagirin. Wekî Kongra Star li dijî vê nerazîbûna we çêbû? Divê destûra bingehîn çawa be? Eger em bend bi bend nerazîbûn û pêşniyarên we bipirsin hûn dikarin çawa rêz bikin?

Di nava van geşedanan de ya herî balkêş bêguman reşnivîsa Destûra Bingehîn ya Sûrî bû. Ev reşnivîs bi destê zilaman û bi hişmendiya zilaman hat nivîsandin. Rastî jî ev destûr xwedî xeteriyek pir mezin e ji bo Sûrî bi giştî. Ev reşnivîs ne dûrî destûra rêjîma Baas ya dîktator e, heta ji wê destûrê xirabtir jî hatiye nivîsîn. HTŞ’ê her tişt navendî girtiye dest, dixwaze bi yek ol, yek netew, yek al û yek hişmendiyê Sûrî ava bike. Xeteriya vê reşnivîsê herî zêde li ser pêşroja jina ye. Ev reşnivîs ti mafên jinan nahewîne. Piştî ew qas salên têkoşîn û berxwedanê bi taybet Şoreşa li Bakur û Rojhilatê Sûrî qewimî, jinan rolek pir mezin list û bûn pêşengên vê şoreşê. Li ser vî esasî jinên herêma Bakur û Rojhilatê Sûrî bi hêvî bûn ku destûrek demokratîk û wekheviya di navbera jin û mêran de dihewîne were nivîsandin. Mixabin destûrek ku ne mafê jinan û ne keda jinan tîne ser ziman hat nivîsandin. Ev yek ti car ji aliyê jinan ve nayê qebûl kirin. Ji ber vê hişmendiya yekalî ya HTŞ’ê bi demê re wê pirsgirêk hîn kûrtir bibin û ti carî wê çareseriyê bi xwe re neyîne. Gelên herêma Bakur û Rojhilatê Sûrî jî diyar dikin heta mafên gelan hemû neyê parastin, em vê destûrê qebûl nakin. 14 sal e şoreşek pêk tê û hîn jî dewam dike. Ji bo parastina destketiyên vê şoreşê jî em vê siyasetê napejirînin. Em herdem amade ne ku xwedî li mafên her pêkhateyeke li herêmê derkevin û bi taybetî ji bo parastina destketiyên jinan em ê têbikoş in. Hêviya me herdem avakirina Sûriyeyek demokratîk e.

Rêveberiya Xweser ya Bakur-Rojhilatê Sûrî li dijî avahiyên netew-dewletê diparêzin, yekperest û cinsiyetperest bû modela civaka demokratîk. Di vê qonaxa nû ya Sûrî de hûn ê rêbazeke têkoşînê ya çawa bişopînin?

Ji destpêka Şoreşê heya îro me ji bo hemû gelan li ber xwe da. Me li Bakur-Rojhilatê Sûrî li ser bingeha felsefeya Netewa Demokratîk pergala xwe ava kir. Ev proje bû parçeyek ji rihê me, bû bingeha berxwedana me. Em dixwazin vê pergalê belavî tevahî Sûrî bikin û Sûriyeyek li ser bingehê Netewa Demokratîk ava bikin. Ev ne tenê ji bo gelekê, ji bo parastina mafê gelan hemûyî ye. Her wiha divê Sûrî bi fikra jina azad were rêvebirin. Bi rewşa niha, bêy naskirina mafên jinan ên azadiyû ne pêkan e Sûriyeyek azad û demokratîk were avakirin û bi pêş bikeve. Ev Sûriye dê her dem bi pirsgirêkan re rû bi rû bimîne. Em di vî warî de ji bo guhertina rewşa heyî têkoşîna xwe didomînin, em ê berdewam bin heta bi ser bikevin.

Ji ber em dibîninin di Destûra Sûriyeyêya niha hatî amadekirin de mafê ti pêkhatiyan nehatiye parastin û bi taybetî jî mafên jinan. Ev rêveberiya hatî ragihandin jî ti mafê jinan neparast û pêkhateyên di Sûriyeyê de esas nagire. Di vê rêveberiyê de tenê jinek cihê xwe girtiye, ew jî bi hişmendiya zilamê serdest cihê xwe girtiye. Belê wek rêxistina Kongira Star em vê yekê qebûl nakin û li hember vê berxwedana me berdewam e. Berxwedana jinan bi serê xwe şoreşek bû û kes wê nikaribe vîna jina azad têk bibe. Di Bakur û Rojhilatê Sûriyeyê de îro jin cihê xwe di her qada civakê de digire û her wiha pergala hevserokatiyê pêş xistiye.

Jin di herêma Bakur û Rojhilatê Sûriyeyê de xwedî maf û mekanîzmayên biryarê ye. Bi derketina vê reşnivîsa ne-demokratîk neqebûlkirinek ciddî li cem jinan çêbû. Pêwist e mafê jinan ne tenê bi nivîskî, her wiha divê ev maf di her qada jiyanê de pêk bên û sîstema hevserokatiyê di her qadê Sûriyeyê de bikeve pratîkê. Gava yekemîn ji bo avakirina Sûriyeyek demokratîk ev e. Divê jin hem di warê naverokê hem jî di warê hêjmarî de di her qadê de hebin û li hemberî vê pergalê bisekinin. Wek tê zanîn li Bakur û Rojhilatê Sûriyeyê Rêveberiya Xweser heye. Berî ketina rêjîma Baas jî gelek hewlidanên me hebûn ku em vê pergalê, yanî pergala li Rêveberiya Xweser heya Şamê pêk bînin. Me xwest ku pergalek ne navendî li Sûriyeyê ava bikin. Her wiha pêwist e ku îradeya her bajarekî were parastin û gel bikarin jiyanek azad bijîn. Armanca me ew e ku pergala me ya Rêveberiya Xweser li tevahî bajarên Sûriyeyê were belavkirin.

Berî demekê we konferansa jinan pêk anî. Ku em ji dema şoreşa Rojava heta niha dema borî û rewşa şer jî li ber çavan bigirin, li Rojava rêxistiniya jinan û bi sazîbûna wan di çi astî de ye, hûn gihan armancên xwe? Dema bê armancên we çine?

Dema Şoreşa Rojava hat destpêkirin û jina Kurd pêşengî kir, gelek destketî bi dest xistin. Eger îro di navbera pêkhateyan û gelan de hevgirtinek heye, pêşenga vê jin bû. Jina Kurd di navbera tevahî jinan û gelan de hev fêmkirinek çêkir. Her wiha hişt ku jin di qada siyasî, aborî, civakî û perwerdehiyê de cih bigire. Di heman demê jin ji bindestiya zilamê serdest roj bi roj zêdetir azad dibe. Jina li Bakur û Rojhilatê Sûriyeyê xwe bi felsefeyek azad birêxstin kir. Lê belê tim pêdiviyek zêdetir hebû. Ew jî ew bû ku jinên kurd hevgirtinekê çêbikin. Bi vê armancê jinên Kurd yên Rojavayê Kurdistanê bi hêz û îradeya xwe konferansek li dar xistin.

Piştî Konferansê we banga kombûna Konferansa Jinan a Netewî kir. Hûn li ser vê dixwazin çi bêjin?

Hewldan û daxwaza me ew e, konferansek jinan ya wiha di asta Kurdistanê de bê lidarxistin. Piştî konferansa jinên Kurd li Rojava, pêwistî bi konfransek netewî ya jinên Kurdistanê heye. Wê bi vê konfransê gelek gavên nû werin avêtin. Lewma em jin xwe ji bo gavên wiha hîn mezintir amade dikin.

“Konferansa Netewî ya Jinên Kurd a Rojavayê Kurdistanê’’, 23’ê Adarê li bajarê Qamişlo yê Rojava hat lidarxistin. Konferans bi banga “Bi Pêşengiya Jinên Kurd Yekîtiya Netewî ya Kurd Misoger Dibe” û bi tevlîbûna 300 jinan pêk hat. Di encanmaneya konferansê de 12 xalan cih girt.

❖ Konferans bangewazî li tevahî hêz, rêxistin, partî û kesayetên siyasî yên Kurd dike ku di vê pêvajoya girîng a em nêzî azadiyê bûne de bilez Kongreya Netewî ya Kurdistanê ku hêvî û daxwaza hemû civak û jinên Kurd e, lidar bixin.

❖ Konferans bang li rêxistinên jin ên her çar beşên Kurdistanê dike ku 3. Kongreya Neteweyî ya Jinên Kurd li Rojavayê Kurdistanê lidar bixin. Ji bo lidarxistina vê Kongreyê, wana vedixwîne Rojavayê Kurdistanê.

❖ Yekrêziya nêrîna siyasî ya Kurdan ji bo çarenûsa gelê Kurd li Sûriyê ku xwediyê girîngiyek mezin û dîrokî ye, Konferansa me ji bo lidarxistina Kongreya Netewî ya tevahî hêzên Kurd li Sûriyê beşdar bibin, jinên Kurd jî bi rola xwe ya pêşeng û çalak tê de cih bigirin, bang li tevahî hêzên siyasî yên Kurd ên pêwendîdar dike.

❖ Konferansa me, destûra demkî ya Şamê red dike û hikûmeta demkî ya Şamê vedixwîne ku li gorî Biryara Navnetewî 2254’ê ku daxwazeke giştî ya civakê û jinan e, tevbigere.

❖ Avakirina Sûriyeke Demokratîk, nenavendî û pirrengî hem armanca sereke ya hemû pêkhateyên Sûriyê ye, hem jî garantîkirina mafên jinê ye. Konferans tekez dike ku projeya Rêveberiya Xweser ji bo çareserkirina tevahî pirsgirêk û aloziyên Sûriyê modela herî guncav e.

❖ Konferans tekez dike ku beşdarbûna jinan di hemû pêvajoyên diyalogê yên Sûriyê de, ji bo avakirina Sûriya Demokratîk divê ne kêmî ji %50 be.

❖ Konferans tekez dike ku bendên ji bo mafên jin di hevpeymana civakî ya Bakur û Rojhilatê Sûriyê de hatine bicihkirin, ji bo destûra nû ya Sûriyê jî esas bên girtin.

❖ Xebata hevbeş bi hemû jinên ji pêkhateyên Sûriyê re û pêşxistina îtifaqên demokratîk ji bo parastina mafên jin û garantîkirina wê di destûra nû ya Sûriyê de.

❖ Konferans tekez dike ku xwe parastina rewa ji bo hemû jinan hem erk e, hem jî mafekî rewa ye.

❖ Hemû jinên Kurd bi rêya rêxistinên xwe di têkoşîna li hemberî hemû cureyên şîdetê û qirkirina jinan li Sûriyê de rolek pêşeng bilîzin, piştgirî û alîkariya pêwîst bidin û ezmûnên jin ên Bakur û Rojhilatê Sûriyê bi jinên hemû herêmên Sûriyê re parve bikin.

❖ Konferans tekez dike ku pêwîst e di hemû qadên siyasî, aborî, rêvebertiyê û hwd. de perwerdekirin û pêşxistina jinan berdewam bike.

❖ Konferans tekez dike ku ji bo hemû penaberên Efrîn, Girê Spî, Serêkaniyê, Şehba û herêmên din, bi ewlehî û bi xwestek vegerin warên xwe, divê hewldan û xebatên pêwîst bên meşandin. Her wisa hemû kesên ji ber dagirkerî û binpêkirina mafan mexdûr bûne, divê bi edalet bên tazmînkirin.

Parêzvan û dayika Şengalê:

Dayê Kinê

“Du hevalên jin wê demê hatin ba me û gotin, em bi we ve hatine. Destpêkê ji ber me ew nas nedikirin, em ji wan aciz dibûn. Lê paşê me dît ku bi rastî jî bi hawara me ve hatine. Dema gerîla hatin, weke ku em ji nûve ji dayik bûbûn.”

Berîtan Zagros

Kok zûbizû kor nabe, çiqas kûr be, ewqas bihêz e. Di civakê de jî di xwezayê de jî peyva ‘Dayik’ kok e. Her tişt li ser wê kokê mezin dibe û şîn dibe. Ji ber vê ye di zanista ziman de jî di çand û baweriyan de jî peyva ‘Dayik’ tê wateya ya esasî, lewma pîroz tê dîtin. Ji ber dayiktî tenê diyardeyek e biyolojîk nîne, li gel wê jî digire nava xwe, xwedî wateyeke kûr e. Li her derê wisa be jî lê herî zêde li Rojhilata Navîn û Kurdistanê dayik pîroz tê dîtin. Jin piştî digihin temenekî, li gelek deverên Kurdistanê dibin xwedî statûyeke taybet, rêz lê tê girtin. Êzidî ku weke koka Kurdan tên qebûlkirin, hîn bi çanda Dayîkê dijîn û kevneşopiya xwedawenda dayik didomînin. Dayikên ku xwe bi cilên spî dipêçin di nava civakê de xwedî gotin in û rêz ji wan re tê dayîn, weke stûnên parêzvanên çand û baweriya Êzdayetiyê têne dîtin. Ji ber vê gelek jinên berxwedêr, zana, koçek û pêşeng îro ji aliyê civakê ve pîroz têne dîtin, weke perestgeh in. Dema dimirin jî ji bo civakê dibin ziyaretgeh. Dayê Gulê, Dayê Erzan, Xatûna Ferxa û gelek jinên din tenê çend ji van in. Yek ji van dayikên herî berxwedêr jî Dayê Kinê ye. Ew weke dayê Kinê tê nasîn û navdar e lê di rastiyê de weke biyolojîk ti carî zarokên wê çênebûye û nebûye dayikeke biyolojîk. Lê li gel Êzidiyan eger zarokên malekê çênebe xizmek wan zarokek xwe dide wan. Birayê dayê Kinê zaroka xwe ya keç Sosin ya hîn li ber şîr e, dide xwişka xwe û dayê wê weke keça xwe mezin dike. Ancax nebûna xwedî zarok pêşî li hest û wijdana wê ya dayiktiyê negirtiye, berovajiyê wê kiriye ku dayiktiyê ji hemû Şengalê û zarokên Êzidî yên berxwedêr re bike.Em di rojeke pîroz de, Çarşema Serê Nîsanê çûn ba dayê Kinê.

Me cejna dayê û hevjînê wê mam Silêman pîroz kir, şekirên cejnê dan me. Sohbeta dayê û hevjînê wê yê cotyar xweş bû. Dema me got, em ji bo nivîsandina çîroka jiyana te hatine, dayê Kinê pêşî got, ez nizanim çi bejim, lê helbet em dizanin ew ti carî ti kesî dest vala venagerînê. Ew dilê wê yê tijî rehm, em jî dest vala nezivirandin û dest bi vegotina serpêhatiya xwe kir.

Ew mîna berdêl tê zewicandin

Dayê Kinê ji gundê Simê Hêstir a Kolkaya Serdeştê ye. Gund li ser gireke bilind e û dikeve ser rêya sereke ya Bakurê Şengalê bi aliyê Qibleta Şengalê ve girê dide. Dayê Kinê li vî gundî tê dinê û dijî. Ji malbateke jêre dibêjin ‘Qonaxa Tawis’ e û ji malbateke mezin tê. Weke hemû zarokên keç ew jî şansê xwendinê nabîne û ji xwe li gund jî dibistan nîne.

3 xwişk û 5 bira ne. Ji derveyî şîn û şahiyan, çûyîna cimayiyan û Laleşê, di jiyana xwe de naçe ti cihekî û tenê li gundê xwe dimîne. Weke piraniya jinên herêmê ew jî ne bi daxwaza xwe dizewice. Lê dayê bi şans e di temeneke pir biçûk de nazewice. Dayê dibêje, birayê wî ji ber dişa wê direvîne, wê jî di berdêlê de bi mamê Silêman re dizewicînin. Dayê dema dizewice 25 saliye û dibêje, li gel ku tundî û zilmeke mezin li ser jinan hebû jî lê hevjînê wê jêre weke heval û dost bû.

Dayê Kinê ji ber ferzkirinên rejîma Baasê neçar dibe li Komelgeha Borikê ya piştre hatiye çêkirin bijî. Li wir ji ber kêmaviyê zêdetir bi sewalkariyê jiyana xwe debar dike. Ji ber dayika xwe di komkujiya Tilizêrê ya 2007’an de ji dest dide û babê wê jî di sala 2014’an de nexweş dikeve, li gel hevjînê xwe vedigerin Serdeştê û alîkariya malbatê dike. Li wir jî bi çandina bostanan hem debara xwe dikin hem jî alîkariyê dide malbata xwe.

Di Cejna Babê Şêx de Ferman rakirin

Dema ferman çêdibe, ew li gorî gelek Êzidiyan bi şans e ku li Serdeşta Çiyayê Şengalê ye. Dibêje, dema ferman rabû Cejna Çileya Havînê ya Bavê Şêx bû, tam jî di vê cejnê de Êzidî bi tenê di nava lepên DAIŞ’ê de tên hiştin. Dayê Kinê dibêje, di cejnê de xiyanet li wan hatiye kirin û wiha behsa wê demê dike: ‘‘Rast e me gelek ferman dîtiye lê bawer im ti ferman mîna vê fermanê nebû. Em ji çi aciz bûn, ew anîn serê me. Ew du meh bûn behsa hebûna DAIŞ’ê û hatina fermanekî dihate kirin lê me bawer nedikir. Ji ber me bawerî dida pêşmergeyan. PDK’ê destpêkê ji bo xelk nereve benzîn li ser Şengalê qut kir, paşê çekên li malan hemû kom kir û em bi temamî bêçek kirin.” Dayê dibêje, xelkê bi telefonê ji me re got, ferman rabûye û wê bigihe çiyê jî.

Lê ji derveyî çiya jî ti hilbijêrekeke wan nebû. Dibêje ‘‘xelkê êdî di lofên Şengalê re xwe digihandin Serdeştê. Lê heya çend rojan jî me, malên xwe terk nekir. Du hevalên jin wê demê hatin ba me û gotin, em bi we ve hatine. Destpêkê ji ber me ew nas nedikirin, em ji wan aciz dibûn. Lê paşê me dît ku bi rastî jî bi hawara me ve hatine. Dema gerîla hatin, weke ku em ji nûve ji dayik bûbûn. Beşek ji xelkê ji Şengalê dihate Serdeştê li dora wê koma hevalan diman, lê beşek jî Şengalê terk dikirin û diçûn. Birayê min çû, lê babê min nexwest biçe. Me babê min ê felc li pişta xwe kir û bir şikeftekî çiya. Em bê av û bê xwarin man. Lê me hewl dida bîrên avê bidin şixûlandin û bi tankan av bibin ji gel re. Xelk ji bê aviyê dimirin, kesê nedikarî miriyê xwe veşêre. Rewşeke pir giran li wir hebû. Babê min jî mirovekî xêrxwaz û xwedî xirqe bû. Wî dixwest em alîkariyê bi herkesê re bikin. Me jî biqasî ji dest dihat, alîkarî dida kesên ji ber komkujiyê reviyane û xwe spartine çiya.”

Ji bo tola Fermanê tevlî kar dibe

Piştî ku gerîla xwe digihîne gel, êdî derbasî xebatên xwerêxistinkirinê dibin. Dayê Kinê ya bi berpirsyarî û hestên xwe yên dayiktiyê rol dilîze û bi xelkê re dibe alîkar, di sala 2015-2016’an de tevlî xebatên xwerêxistinkirinê dibe. Gerîlayên jin jêre dibêjin, ‘‘Were em bihevre tola jinên Êzidî hilînin.’’ Wiha behsa wê demê dike: ‘‘Hevalan ji me re got, werin bi karkirinê tola jinên Êzidî hilînin. Dema min nû dest bi kar kir, min gelek şerm dikir û ne bisteh bûm. Lê her ku min fêm kir em tiştekî şerm nakin, berovajiyê wê karekî pîroz dikin, wê demê di nava xebatê de çalak bûm. Fikra tolhildanê dibû çavkaniya min a hêzê ku bikaribim bixebitim.’’ Dayê Kinê li gel gerîlayên PKK’ê û komek xwebexşan tevlî ragihandina Meclisa Gel ku bingeha Rêveberiya Xweser pêkdianî, bû. Piştî ezmûnek wê ya baş çêdibe û Rêber Apo nas dike, derbasî TAJÊ dibe.

Dayê Rêber Apo wiha pênase dike; ‘‘Fikra Rêber Apo behr e, eger dilopek ji wê behrê bibe nesîbê me jî, em xwe bi şans dibînin. Em berê ji çek ditirsiyan lê niha êdî ev tirsa me nemaye û em dikarin xwe biparêzin.’’ Dayê Kinê ne tenê di dema fermanê de, her wiha ji bo Şengal vala nebe û DAIŞ bê şikandin, weke dayikek berxwedêr rol dilîze û li bilindahiyên çiyayan dayiktiyê ji hemû kesên ji ber fermanê direvin re dike, di parastina destketiyên Rêveberiya Xweser û jinan de jî roleke sereke dilîze. Ji ber vê di dema şerê Xanesorê de ku çeteyên Roj dixwazin êrişê Şengalê bikin û dagir bikin, dayê Kinê dibe yek ji wan dayikên ku xwe ji Şengalê re dike mertal û li beramberî gotina wan a; ‘Em hatine we biparêzin,’ dibêje, ‘eger we parastiba hûnê ji vir nerevîban.’ Dayê Kinê wê demê li beramberî çêkirina xendekan, xwe dide ber kepçeyên wan û bi destê xwe xendekan dadigire. Ev berxwedana jin, ciwan û dayikên Şengalê çeteyên PDK’ê neçar dike vekişin. Bi vî awayî roleke gelekî girîng di şikandina planeke li dijî Şengalê de dilîze.

Dayê Kinê di şerê Digûrê ya dijî li hêzên Iraqê de jî şervanan bi tenê nahêle, çek radike û nuqteyên asayîşê diparêze. Tevî hemû israra şervanan jî Dayê wijdana wê qebûl nake wan tenê di nava şer de bihêle û biçe. Li gel ku pasa wan ji Sinûnê derdikeve jî, Dayê Kinê seyareyê dide sekinandin û dibêje ‘‘wijdana min qebûl nake em zarokên xwe tenê di çeperên şer de bihêlin û biçin malên xwe.’’ Jina ciwan a bi navê Sara jî piştgirî dide dayê û vedigerin gel şervanan.

‘Heta dawî ji bo Êzdîxanê têbikoşim’

Dayê Kinê îro jî têkoşîna xwe didomîne. Di protestoyên li dijî êrişên dewleta Tirk, merasîmên şehîdan û çalakiyên li dijî pîlanên li dijî Şengalê, li bereya herî pêş e. Herî dawî dema Iraq êrişê şervanên YBŞ’ê dike û 5 şervan dîl digire, Dayê Kinê mîna zarokek wê hatibe girtin, xwedî li wan derdikeve. Mil bi milê dayikên şervanan û dayikên din ên berxwedêr li dijî zilma Iraqê ya li Êzidiyan tê kirin radibe û hesab dixwaze. Dayê ku xwedî kesayeteke sade ye û naxwaze zêde behsa ked û têkoşîna xwe bike, dibêje ‘heya niha di demên herî zor û zehmet de min ti carî xwe nedaye paş û ez ê heya nefesa xwe ya dawiyê jî ji bo Êzdîxanê têbikoşim.’ Ev hêza wê ya têkoşînê ya bê dawî û bi îstîqrar helbet bala mirov dikişîne û jê dipirsim, tu vê hêzê ji ku digirî. Li ser vê pirsê çavên wê tijî dibin. Lê axaftina xwe jî dewam dike û dibêje, ‘‘Dîlketina jinên me ti carî ji bîra min naçe.

Bi taybet dema ez serpêhatiya jinên ciwan ên ji destê DAIŞ’ê rizgar bûne guhdar dikim, hêrsa min pir zêde dibe û dilê min diêşîne. Ma kî dikare wê xiyanetê ji bîr bike! Dema min bihîst goştê zarokên wan bi wan dane xwarin, nikarim weke ku tiştek nebûye bisekinim. DAIŞ jinên li gorî xwe spehî didîtin, ji bo emîrê xwe dixwestin bibin. Lê gelek jinên ciwan ji bo vê xwe kuştin. Tevî ku mirine jî dîsa tecawizê cenazeyê wan kirine. Ji bo tola wan rakim, ez kar dikim. Çiqas kar dikim jî dilê min hîn jî hênik nabe.

Hinek zarokên hatin rizgarkirin ji min re gotin ‘Dayê’. Ev gotina wan hîn jî di guhê min de ye. Ez heya bimrim jî van serpêhatiyên zarokên me ji bîr nakim. Ji ber ez wan tev weke zarokên xwe dibînim.”

‘Dixwazim Rêber Apo li Çiyayê Şengalê bibînim’

Dayê dibêje, êşa ku dikişîne îradeya wê xurt dike û dixwaze bi vê xebatê tola keçên Êzidî hilîne û dibêje, ‘‘Min gelek serpêhatiyên bi êş ên jinan guhdar kiriye û gelek egîd jî naskiriye. Şehîdgeha me tijî qehraman in. Ew ne bê xwedîne. Ji bo pariyek nan û qurtek av ji zarokên me re peyda bikin, şehîd bûn. Em ê hesabê fermanê jî û hesabê van şehîdan jî ji PDK’ê û dijmin bixwazin. Em ê bi kar û xebatên xwe tola wan rakin.”

Dayê herî dawî dibêje, ew ê heya dawiyê kar bike û ji bo parastina Êzdayetiyê serî bide jî wê nesekine. Dayê gotina xwe wiha dawî dike ‘‘Dixwazim Rêber Apo li Serdeşta çiyayê Şengalê pêşwazî bikim’.

Dayê Rêber Apo wiha pênase dike; “Fikra Rêber Apo behr e, eger dilopek ji wê behrê bibe nesîbê me jî, em xwe bi şans dibînin. Em berê ji çek ditirsiyan lê niha êdî ev tirsa me nemaye û em dikarin xwe biparêzin.”

Ziman mafê min ê mirovî ye

Ziman di hevgirtina neteweyekî de cihê herî girîng digire. Gelê ku xwedî li zimanê xwe dernekeve mehkûmê parçebûn û wendabûnê ye.

● **Nesrîn Navdar***

Ziman yek ji amûra bingehîn û herî pêwîst a civakîbûnê û ya ragihana di navbera mirovan de ye. Dîsa yê ku neteweyê dike netewe ziman bi xwe ye. Di dîroka mirovahiyê de bi hezeran ziman çêbûne û dîsa bi hezaran jê wenda bûne û mixabin bi hezaran netewe jî bi pê re wenda bûne. Gelo Ji bo em dîroka çêbûna zimanan û pê re sedemên wendabûna wan hîn bibin derfetên teknolojîk ên vê serdemê têrî dikin? Helbet bersiva wê 'na' ye. Tenê em vê dizanin ku ji roja ku peyv ketiye ser zimanê mirovahiyê heta îro, bi hezaran ziman çêbûne û bi hezaran jî mirine an jî ji hêla serdestan ve hatine qetilkirin û tunekirin. Her çiqas zimanên beriya dahênana nivîsê neyên zanîn jî bê şik beriya nivîsê jî peyv hebû, beriya nivîsê jî gotin hebû. Dibe ku di roja me ya îro de zimanê herî kevin ê cîhanê bi dîrokî wek pênc hezar an şeş hezar sal berê ve were girêdan lê dibe ku ji roja du mirov hatine ba hev pê ve dengên bi wate peyv û gotin afirandine, çêkirine heta strandine. Ji ber vê awayê her çiqas netewedewletên ku li ser bingeha nîjadperestî û tekparêziyê hatine avakirin û pesnê kokdarbûn û herî kevinbûna zimanê xwe didin jî ew teoriya wan pûç û bêbingeh dimîne.

Heft hezar ziman ber bi mirinê ve diçin

Bi qasî ku tê zanîn li rûerdê cîhanê herî kêm sih hezar ziman çê bûne lê ji wan tenê nêzê heft hezar gihîştine serdema me ya îro û mixabin piraniya ji van heft hezaran jî ji ber sepanên tekparêz ên serdestan ber bi mirinê ve diçin. Dema em li sedemên mirina zimanan dinêrin her riqas yên ku bi awayê xwezayî ji holê rabûne hebin jî mixabin em dibînin ku dijminê herî dijwar ê zimanan netewedewlet bi xwe bûne. Bêşarezabûna netewedewletên ku xwe şareza dibînin bûye sedem ku gelek ziman û pêre jî gelek netew tune bibin.

Dema em behsa tunebûna neteweyan dikin derveyê neteweyên ku bi awayê fizîkî jî ji holê hatine rakirin, em behsa neteweyên ku bi awayê fizîkî û genetîkî dijîn lê ji ber jidestdayina zimanê xwe netewbûna xwe jî ji dest dayine ango piştî ku zimanê xwe wenda kirine bi awayê hisî perisîne neteweyên serdest dikin. Ji xwe mirina herî dijwar jî ew e ku tu xwe ji neteweya ku te bêziman hiştiye bihesibînî û bi çand û zimanê kujerên ziman û çanda xwe bijî. Helbet derveyî vê tabloya reş û tarî divê em neteweyên ku digel hemû zordestî û qirkirina serdestan a li ser zimanê wan jî bi têkoşîn û berxwedanê zimanê xwe parastine jî ji bîr nekin.

Zordestî û nîjadperestiya netewdewletên

Bi sedan gelên ku zimanê wan ji hêla netewedewletan ve hatine qedexekirin lê wan zimanê xwe parastine û gihandine roja me ya îro hene. Netewedewletên tekparêz û nîjadperest ji bo zimanên derveyî neteweya xwe ji holê rakin her cure rêbazên dermirovî pêk anîne. Ji birandina cezaya pereyan bigre heta hepskirin û kuştinê xwestine gelên cihêreng dev ji zimanê xwe berdin, bêziman bimînin, bişibin serdestên xwe û navê wan û neteweya wan ji holê were rakirin. Lê di serî de gelên Baskî û Bengalî ku dikarin ji gelên din re bibin wek pêşeng ku zimanê xwe li hember zordestî û nîjadperestiya netewdewletên wek Spanya û Pakîstanê parastin, li hember xwelêferzkirina serdestan li ber xwe dan û bi ser ketin gelek gelên ku li hember serdestên tekparêz bi ser ketine hene. Bê guman divê gelên ku li hember zordestî û xwelêferzkirina netewdewletên wek Elmanya, Emerîka, Fransa, Holanda, Îngilîstan, Portekîz, Rûsya û ên wek wan li ber xwe dane û karibûne zimanê xwe bigihînin roja me ya îro jî neyên jibîrkirin.

Zimanê Kurdî û rewşa berxwedanê

Helbet ger em mijarê bînin ser gelê Kurd û rewşa zimanê Kurdî mijar girantir û kûrtir dibe. Zimanê Kurdî ku di vê sedsala dawî de herî zêde dûçarê pêkutî, zordestî û tekparêziya çar netewedewletên dagirker û nîjadperest ên wek Iraq, Îran, Sûrye û Tirkiyeyê hatiye timî di rewşa berxwedanê de bûye. Bi rastî gelê Kurd têkoşîneke dijwar a zimên li hember desthilatên tekparêz dane û didin. Ango têkoşîna zimanekî ya li hember çar netewedewletên tekparêz didome. Digel ku bi dehan salan e li Başûr zimanê Kurdî gihîştiye mafê xwe yê perwerdehiyê, Rojava hê nû hewl dide derfetan biafirîne jî ji ber rewşa çarparçebûnê mixabin hîna jî di perwerdehiyê de yekgirtineke neteweyî nehatiye bidestxistin. Em dikarin bibêjin ku yek ji van astengiyan jî cihêrengiya alfabeyê ye ku li hin deran bi tîpên Erebî li hin deran tîpên Latînî derbasdar e. Mixabin kodên ku dagirkeran di binhişê me de dane çêkirin dibin asteng ku em zimanekî perwerdeyê yê hevgirtî ava bikin.

Xwedîderketin û rola jinan

Çawa ku bi hevkariya netewdewletên emperyalîstan bi çar hêlan ve welatê Kurdan bi sînoran hat dorpêçkirin mixabin bi heman awayî di hişê gelê Kurd de jî sînor hatin danîn. Ji bo em bikaribin sînorên ser axa xwe hilweşînin divê pêşî em sînorên ku di hişê me de bi cih bûne hilweşînin. Em dikarin vê hilweşînê bi pîrozkirina 15ê Gulanê ya Cejna Zimanê Kurdî re ya li her çar hêlên welat bidin destpêkirin. Ji ber ku ziman di hevgirtina neteweyekî de cihê herî girîng digire. Gelê ku xwedî li zimanê xwe dernekeve mehkûmê parçebûn û wendabûnê ye.

Li vir em dikarin bibêjin ku xwedîderketina jinan a li zimanê xwe cihekî giring digire. Çawa ku me jinan bi lorîk, stran, çîrok û bi tevahî hunera xwe zimanê xwe heta niha parastiye, lazim e ji vir û pê ve em xebat û têkoşîna ji bo bidestxistina statuya zimanê xwe bi pêş ve bibin û bi hunerî û zanistî bikevin nav hewldana bipêşxistina zimanê xwe.

Divê jin di hemû qadên jiyanê de pêşvebirina zimanê xwe wek armanca sereke bigrin dest. Ji muzîkê bigre heta sînemayê, ji hiqûqê bigre heta tibê di qadên her cure pîşeyê de zimanê xwe bi pêş bixînin. Bê guman li Bakur pêkutî û zext û zordarîya desthilatiya tekparêz hîn zêdetir e lê divê em jin bibêjin êdî bes e. Mafê tu hêzekî, tu rejîmekî û tu dewletekî tune ku min ji mafê min ê bingehîn ê mirovî bêpar bihêle. Ziman mafê bingehîn ê mirovan e. Di vê sedsalê de bêparhiştina ji perwerdehiya zimanê dayîkê şermeke dewletan e.

Rola dayîkan a di hînkirina ziman de gelek mezin e. Ji ber ku zarok herî kêm heta 15-16 saliya xwe zêdetir bi dayîkê re di diyalogê de ne. Dayîk bi çi zimanî bi zarokên xwe re biaxivin zarok hînî wî zimanî dibin. Heta devoka wê bi xwe hîn dibin. Ger were lêkolînkirin dê were dîtin.

Hember qirkirina ziman bedeng namînin

Wek mînak, em bibêjin ku dayîkek bi devoka Wanê bi zarokek xwe re diaxive ew zarok li Amedê jî bijî dê bi devoka Wanê biaxive. Hemin ku dayik di zimên de ewqas diyarker e, lazim e bi wê baldariyê tev bigere û zarokên xwe ji çerxa xwebişaftinê dûr bide. Helbet çareserî ne tenê ew e ku dayîk bi zarokên xwe re bi Kurdî biaxivin. Pirsgirêka herî mezin qedexekirina desthilatiyê ya perwerdehiya bi zimanê Kurdî ye. Divê em dayîk û bi tevahî jin ji bo bidestxistina statuya zimanê Kurdî bixebitin. Di vê sedsala nû de ku hewldana nûkirina sînoran jî di nav de dewletên hegemonîk, emperyalîst û pergala kapîtalîst bi taybetî li Rojhilata Navîn dixwazin dîzaynek nû deynin divê em jin li ser esasê civaka demokratîk doza mafê xwe yê bingehîn bikin, xwe birêxistin bikin û bi taybetî di qada ziman de birêxistinbûneke xurt ava bikin. Helbet di wê hêlê de hindik be jî hewldanên jinan tên dîtin. Yek ji wan Meclisa Jinan a Ziman e ku xebatên ji bo bipêşxistina zimên daye pêşiya xwe.

Her jina ku bixwaze têkariyeke bide zimanê dayîkê dikare di meclisa zimên de cihê xwe bigre. Ger em îro li hember qirkirina zimanê xwe bêdeng bimînin, doza mafê perwerdehiya zimanê xwe nekin û bêstatu bimînin, sibê ne Kurdî dimîne û mixabin ne Kurdbûn.

* Endama Rêveberiya Enstîtuya Kurdî ya Amedê

Hozan Mizgîn: Jina ku huner û şoreşgerî di nav ahengê de hûnand

• Berjîn Tekoşer

Gurbet Aydin, an jî bi navê naskirî, Hozan Mizgîn... Jina ku karî huner û şoreşgeriyê di nav reqs û ahenga hunerî de bihone. Dengê ku bi awayek herî xweş karî bixemilîne û wek dengê heloyan bi hêz li asoyên dûr ên welat olan bide. Dengê ku bi rengê resen ê jina kurd diçirskî, xwe geh li çiyayan û geh jî li deştan dida û bi rengê kenên jinên kurd dixemilî... Ev deng bû, dengê serhildana jinê! Dengê raperîna jina ku bi sedsalî li pişt rûpûşên tarî nixûmandî...

Destanên qehremaniya jinê

Gurbet Aydin bi navê rêxistinî Hozan Mizgîn di sala 1962'an de, li gundê Bileyder a Êlihê tê dinyayê. Ew hîn di temenê xwe yê ciwan de Tevgera Azadiyê nas dike û tevlî nav rêxistinê dibe. Hîn di wî temenê ciwan de, bi dengê xwe yê resen cihê xwe di dilê her jin û kesekê de digire û dibe yek ji dengê xweş û resen ê çiyayên azad. Di sala 1980'an de, dema ku darbeya leşkerî çêdibe, ew bera xwe dide çiyayên Kurdistanê û li vir, li gel têkoşîna xwe ya gerîlatiyê xebatên girîng ên di qada çand û hûnerê de jî dimeşîne. Şehîd Mizgîn li gel xebatên xwe yên hunerî dest bi perwerdehiya bîrdozî û rêxistinî jî dibe û qada Rêbertiyê wek dibistanek mezin dibîne û li gor wê tevlîbûn dide çêkirin.
Ji bo ku bikaribe xebatên xwe yên hunerî mezin bike û bi taybetî jî hunera şoreşgerî, di sala 1983'an de bera xwe dide qada Ewrûpa. Li Ewrûpa tevî hevalê xwe yê hunermend, Hozan Sefkan bingehê koma berxwedan tavêjin. Şehîd Migîn bi taybetî bi stranên xwe yên wek "Lo Hevalo", "Çemê Hêzil" û "Haware Gundîno", hewl dide bibe dengê demekê ku asta berxwedanê her roja ku diçû berztir dibû.

Dengê stranan êdî li lûtkeya çiyayên welat olan dide

Şehîd Hozan Mizgîn piştî kar û xebatên xwe yên hunerî ku demekê li Ewrûpa birêve dibe, biryara xwe ya vegera welat digire. Hozan Mizgî piştî ku li Ewrûpa vedigere, bera xwe dide Tatwan a Bedlîsê û li wir xebat dimeşîne. Li Tatwanê bi her kesa ku diaxive, xwe digihînê qala têkoşîna gel dike û wan birêxistin dike. Di 11'ê Gulana 1992'an de, di mala ku

dimîne de tê dorpêçkirin û ew li hemberî banga leşkerên tir a "xwe radest bike" bersiva heya dawî berxwedanê dide. Hozan Mizgîn ne tenê teslîm nabe, belku di encama pevçûnek dijwar de berxwe dide û heya guleya xwe ya dawî şer dike, bi guleya xwe ya herê dawî jî, dawî li jiyana xwe tîne û digihe karwanên nemiran. Belê ev efsane an jî çîrok nîne ku em qalê dikin; belku rastiyek dîrokî ya ruhê berxwedêr a şervanên Apoyî ye ku li hemberî dijmin serî natewîne û heya guleya xwe ya dawî şer dike, ji mirinê re rê nada... Serpêhatiya jinên kurd e, jinên ku tola bi hezarî salan, êşên xwe di nav restikên stranên xwe de dihonin û dikin dengê têkoşîn û berxwedan ê. Ew ê berxwedana jina kurd herkeseke vê herêmê matmayî bikira. Bajar ew ê bi şînê biketa û dayîkan reş bigirêda... Ew ne çîrok an jî destanek bû ku ji wan re dihate gotin; ev heqîqeta berxwedêriya Apoyî bû ku bi serê çavên xwe didîtin, dîjîn. Wê dayîk xwedî li şêre jina berxwedêr derbiketina, ew di nav tilîliyên xwe de bişoştana û dovre li ser milen xwe hilbigirtana û di nav siloganan de weşartibana!... Şehadeta wê ne tenê jin, tevahiya gelê Tatwanê xemgîn kir. Ji ber ku di serî de jin, gelê Tatwanê berxwedêrek xwe ji dest dabû!

Bi hatina Hozan Mizgîn a li Tatwanê re di nav gel de guherîn ber bi çav çêdibin. Herkes pê keyxweş e; ji ber ku ew wek jinek zana, têgihiştî û xwedî zanebûna şoreşgerî derdora xwe zû bandor dikir û vê jî dihîşt ku baweriya bi guherînên bingehîn ên di nav civakê de pêş bikevin, pêşdarazên ku di derbarê jinê de hebûn ji holê rabin.

Ruhê fedaî ku ew ê bandor li têkoşîna jina kurd bikira

Hozan bizgîn ne tenê bi dengê xwe yê zelal belku bi berxwedan û ruhê xwe yê fedayî ew ê nîşanê herkesekê bikira ka çawan dive xebat bê meşandin, têkoşîn bê dayîn. Ew ê pêşanê dost û dijmin bida ka girêdana bi xeta Apoyî yanî çi û çawan divê ev xet bê parastin! Ji ber wê ye ku ew ê yek ji damezînerê Partiya Karkerên Kurdistan PKK'ê Alî Heydar Kaytan ji bo Hozan Mizgîn wiha bibêje; "Ew jinek, şoreşgerek û hunermendek bû. Di heman demê de mirov dikare wê wek 'zanaya êşan' jî pênase bike." Kesên ku şahidiya wê demê kirine, didin zanîn ku bi hatina Hozan Mizgîn a wê herêmê di Tatwanê de guhertinek mezin çêdibe. Ji ber ku feodalîzm li ser civakê pir bi awayek hişt dihat hîskirin, jin hema bêje şerm dikirin navê xwe bînin ziman û derkevin derveyê mal ê. Lê, Hozan Mizgîn bi sekin, nêzîkatî û şêweyê axaftina xwe ya bi xwe bawer, bandorek mezin li ser jinan dide çêkirin û dihêle ku ev xwe baweri di nav jinan de jî pir zû pêş bikeve. Helbet ne tenê di jinan de, di nav ciwanan de jî rê li guherîn û veguherînê vedike.

Bi terzê xwe yê kar guhert û da guhertin

Bi hatina Hozan Mizgîn a li Tatwanê re di nav gel de guherîn ber bi çav çêdibin. Herkes pê keyxweş e; ji ber ku ew wek jinek zana, têgihiştî û xwedî zanebûna şoreşgerî derdora xwe zû bandor dikir û vê jî dihîşt ku baweriya bi guherînên bingehîn ên di nav civakê de pêş bikevin, pêşdarazên ku di derbarê jinê de hebûn ji holê rabin. Bawerî nago xwe bawerî di nav jinên herêmê de bibo mifta sereke ya xwe beştarkirina xebatê. Ev guherîn ne tenê di jinan de belku roj bi roj di ciwan û zilaman de jî pêş diket.
Ji ber wê çendê bû ku jin, ciwan û her kesê ku ew nas dikin, navê wê bihîstibûn, bi şehadeta wê hejiyan. Ji ber vê berxwedana Hozan Mizgîn bû ku gelek kesan da ser vê şopê; jinan di xwede hêzek mezin a têkoşînê dît û ew bû hêza îlhamê ji bo xebata demdirêj a li pêş jinên Kurd. Herkes li wê jina fedakar, bi hêz, xwedî vîn û berxwedêr bandor dibû; vê jî dihêla ku têkoşîna gel a pêl bi pêl ber bi serhildana gel we diçû mezin bibe. Helbet ne tenê gelê Tatwanê, belku ji hemû jinên Kurdistan û Tirkiyê re bû îlhama têkoşîn û wêrekiyê. Ji ber têkoşîn, qehremantî û pêşengiya jinên wiha wêrek û xwedî vîn bû ku îro jinan karî henase bikşînin. Ev rastî bo ku hîşt zilam jî li hemberî heqîqetek wiha ya bi hêz gav paş de bavêjin. Ger îro têkoşîna jinên Kurd li çar beşên Kurdistanê wiha mezin bibe û dengê "Jin Jiyan Azadî" sînorên Kurdistan û herêmê bihorîbe, ev saya berxwedêriya bi dehan jinên wiha qehreman e.

Pêşenga xeta Apoyî

Li gor hevalên têkoşînê yên şehîd Mizgîn, Hozan Mizgîn di nav refên têkoşînê de xwedî pîvan û rêgezên Apoyî bû û ji van taybetmendiyên xwe jî tu caran tawîz nedia. Ew xwe wek zarokê vê şoreşê dibîne; ji ber ku hîn di temenê ciwantî de di nav vî hest û mêjiyê Apoyî de dipije û pêş dikeve.
Di wan salan de li Garzanê gelek şehadet tên dayîn, qad tê girtin, lê ew ê bi çûna Hozan Mizgîn pêvajoyek nû ya têkoşîna bihata destpêkirin. Piştî Kongreya 4. Ya PKK'ê Hozan Mizgîn tevî çend hevalên xwe bera xwe dide vê qadê. Qada ku demekê bi giştî xebat lê hatibû sekinandin, bi çûna Hozan Mizgîn re ket pêvajoyek nû ya têkoşînê. Lê belê ji ber rewşa giran û êrîşê dijmin ên dijwar hevalên li cem Hozan Mizgîn bi gelemperî şehîd dikevin. Şehîd Mizgîn piştî şehadeta hevalên xwe bi tenê dimîne, lê dest xebatên xwe bernade û li bajar jî kar û xebatek girîng dide meşandin.
Hozan Mizgîn wek fermandara Eyaletê erk digire; vê erkê yekser Rêbertiya Partiyê dide. Ew jî bi vê berpirsyariyê erka birêvebirina eyaletê digire ser xwe û kombûnek di vê qadê de dide çêkirin. Jixwe xebatê xwe nîv li çiya û nîv jî li bajar birêve dibe. Hozan Mizgîn dema ku li Tatwanê xebat dimeşîne, li mala ku tê deye tê dorpêçkirin, tenê demanceya wê li ser e û ji bo nekeve dest bi awayek fedaiyane dawî li jiyana xwe tine. Bi vê sekna xwe jî xeta fedaî ya Apoyî pêşanê herkesekê da û hîşt ew ruhê berxwedêr her bê parastin û wek mîrateyekê heya roja me ya îroyîn bê. Belê, Mizgîn Hozan bû! Hozana ku bi dengê xwe restên têkoşîna xwe honand. Bû dengê ahenga xebat û têkoşîna jinên Kurd. Bû rengê serhildêriya ruhê ciwan ê Apoyî! Mizgîn têkoşer bû, bi têkoşîna xwe tovên vîn û berxwedêriyê li ser vê axê çand û bû strana pêşerojên azad ên jina Kurd...

Kolektif dönüşümle başarabiliriz

“Örgütlenmeyi yaşamın tüm alanlarını kapsayacak çeşitliliğe ulaştırmak, tabana daha yayılır hale getirmek hedefindeyiz. Temposu daha yüksek bir örgütlenme sürecinin startını verdik diyebiliriz.”

● **Röportaj: Newaya jin**

Almanya Kürdistan Kadınlar Birliği (Yekîtiya Jinên Kurdistan li Elmanyayê-YJK-E) 2016 yılında Almanya’da yaşayan Kürt kadınlarının yaşamını örgütleme amacıyla kurulan bir çatı örgütü. Bu yıl 5. Kongresini 22 Şubat tarihinde Darmstadt kentinde 200’e yakın delegenin katılımıyla gerçekleştirdi. Öncesi ‘Toplumsal Cinsiyetçilik’ ve ‘Yeniden İnşa Konferansı’ ile kongredeki kararlaşmanın alt yapısını oluşturan YJK-E, kadınların yaşadığı toplumsal sorunlara kalıcı çözümler yaratacak, toplumsal dönüşümü sağlayacak konfederal örgütlenme modeli ve ağını daha fazla geliştirmeyi hedefliyor. Komünlere dayalı örgütlenmenin yaygınlaştırılması, toplumsal cinsiyetçilikle mücadele, genç kuşaklara, yeni gelen Kürt göçmen kadınlara ulaşma YJK-E’nin yeni dönem stratejilerinin temelini oluşturuyor. YJK-E sözcüsü Kezban Doğan ile gerçekleştirdikleri konferanslar, kongre ve önümüzdeki dönem hedeflerini konuştuk.

Almanya Kürt Kadınlar Birliği-YJK-E olarak Şubat ayında 5. Kongrenizi gerçekleştirdiniz. Bu kongrede YJK-E’nin 1 yıllık faaliyetlerine dair ne tür tespitler yapıldı?

5. Kongremizden önce YJK-E bünyesinde yer alan tüm yerel örgütlenmelerimiz kendi kongrelerini gerçekleştirdiler. Yani taban örgütlenmesine dayalı olarak yereldeki tartışma düzeyi, analiz ve çözüm önerilerinin bir sonucu olarak kongremizi gerçekleştirdik. Aslında örgütlenme modelimiz toplumsal ihtiyaçlara yanıt olma konusunda en uygun -kadının karakterine de- sistem olmasına rağmen bunları oturtamamış olmamız nedeniyle tüm Kürt kadınlarına ulaşmada, toplumsal sorunlar başta olmak üzere kadınların yaşadıkları sorunlara cevap olmada yetersiz kaldığımızı görebiliyoruz.

Ocak ayı içerisinde gerçekleştirdiğiniz ‘Yeniden İnşa Konferansı da bu ihtiyaçtan kaynaklı mıydı? Sözü edilen ‘Yeniden İnşa’dan kasıt ne?

Diasporada örgütlenmek, insanın kendi ülkesinde örgütlenmesinden çok daha zor. Her yönüyle kişiye, benliğine, kimliğine yabancılık var. Burada doğmuş olsanız bile yaşama sıfırın altında, eksiyle başlayarak tutunmaya çalışıyorsunuz. Yabancı düşmanlığının giderek arttığı, kapitalist modernitenin merkezlerinden biri olan Almanya’da yaşıyoruz. Böyle bir zeminde bir Kürt kadını olarak ayakta kalmak, kimliğini ve varlığını korumak büyük bir başarı ama bu yetmiyor. Artık toplumun kadın özgürlükçü çizgi temelinde demokratik dönüşümü olarak tarif ettiğimiz bir aşamadayız.

Avrupa’da Kürt kadın örgütlülüğü 30-40 yıllık bir geçmişe sahip. Bu önemli bir tecrübe yarattı. Tüm yetersizliklerine rağmen, en örgütlü, hem kadın hem de ülke gündemlerine bağlı olarak harekete geçebilen, refleks gösterebilen kolektif bir irade. Ancak artık dar ve sınırlı kalıyor. Yeniden inşadan kasıt; yıllardır alışageldiğimiz cephe tarzı dediğimiz sınırlı, tek yönlü örgütlenmenin aşılarak, konfederal örgütlenmeyi gerçek anlamda uygulamadır. Tartışmalarımızda örgütlenmeyi salt kitle ziyaretleri ya da eylemlerle ele alışın yetersizliği açığa çıktı. Örgütlenmeyi yaşamın tüm alanlarını kapsayacak çeşitliliğe ulaştırmak, tabana daha yayılır hale getirmek üzerinde durduk. Elbette hokus–pokus deyip her şey bir anda değişmeyecek. Ancak değişim iddiamız ve kararlılığımız var. Konferansta 30’u aşkın karar alındı. Bu kararları hayata geçirmek için temposu daha yüksek, seferberlik düzeyinde yürüteceğimiz bir örgütlenme sürecinin startını verdik diyebiliriz.

YJK-E’nin önümüzdeki süreçte kendini örgütleyeceği boyutlara dair konferansta şu değerlendirme yapıldı: “Temel örgütlenme biçimi olarak komünlerimiz ihtiyaç ve potansiyellerine göre kendini örgütler.” Örgütlenme, kültür, diplomasi, eğitim, ekoloji, hak ve adalet, kooperatifleşme, sosyal alan vb. Bunlar yerellerin özgünlüğüne göre çeşitlenebilir, değişebilir.

Almanya’da yaşayan Kürt kadınları ne tür beklentiler ve ihtiyaçlar üzerinden meclis ve komünlere başvuruyor. Toplumsal sorunlarına, ihtiyaçlarına ne kadar çözüm bulabiliyor bu yapılarda?

Almanya’da onlarca meclis ve komünümüz var. Ama sorun, toplumsal ihtiyaçlara cevap verebilecek kapsayıcılıkta olup olmaması. İnşa Konferansı kararlarımızın ilk maddesi alan, semt ve mahalle komünlerinin daha da yaygınlaştırılması ve işlevsel kılınması oldu.

Almanya, Avrupa’da Kürt toplumunun nicelik olarak en yoğun bulunduğu, uzun süredir örgütlü olduğumuz bir yer. Çoğunlukla hukuksal, en çok da şiddet ve aile içinde yaşanan sorunlar üzerinden bize başvurular oluyor. Ya da özellikle çocukların anadilde eğitimi, dil kursları vb. başvurular oluyor. Elbette bunlar çok değerli. Ama toplumun ve kadınların sorunları da ihtiyaçları da çok çeşitli. İnşa Konferansımızda alınan bir diğer karar; bu ihtiyaçları karşılamaya dönük meclisler bünyesinde sağlık, hukuk, psikolojik, pedogojik eğitimler düzenlemesi. Yine sosyal komisyonlar bünyesinde mesleki örgütlemelere gidilmesi kararımız var. Çünkü toplumumuzun, kadınlarımızın bu yönlü sorunları ve beklentileri var. Bu tarz çalışmalar kısmi yapılıyor ancak tüm örgütlenmelerimize yaymak istiyoruz.

Bu yıl içerisinde önemli çalışmalarınızdan biri de ’Toplumsal Cinsiyetçiliğe Karşı Mücadele Çalıştayı' oldu. Toplumsal cinsiyetçilik, şiddet ve tecavüz kültürüne karşı YJK-E’nin mücadele metodları neler?

Mart ayında Frankfurt’ta düzenlediğimiz çalıştayın şiarı “Cinsiyetçilik öldürür, mücadele özgürleştirir” idi. Çalıştaya kadınların yanı sıra, hatta kadınlardan daha çok erkek katıldı. Temel amaç da buydu aslında. Sadece kadının egemenlikli sistemi sorgulaması, onu aşma mücadelesi yürütmesi tek başına sonuç vermiyor. Bazı erkek arkadaşlar cinsiyetçiliğin yaşamımızın her alanına incelikli olarak bu denli sızdığını fark etmediğini dile getirdi. “Bizim özgürlük sorunumuz yok, kadınların özgürlük sorunu var” demeye getirenler de oldu. Cinsiyetçiliğin, kişilerin ötesinde bir sistem olarak tüm toplumu nasıl ele geçirdiği doğru yöntemlerle aktarılması belli bir sorgulamayı getirdi. Bu çalıştayın sadece merkezi olarak değil tüm kentlerde yapılması önerisi de geldi. Şimdi sadece kadın meclislerimizde değil, karma meclislerde de toplumsal cinsiyetçilikle mücadele başlığı altında eğitimler düzenlemeye başladık. Konferanslarımızın karşılığını bulduğunu görüyoruz. Bir erkek arkadaşın tartışma sırasında konuşmaları dinleyip, “Bu söz cinsiyetçi değil mi” diye kadın arkadaşlara sorması buna işaret.

Yaşanmışlıklardan ortaya çıkan bir sonuç olarak, aynalama teorisi var. Öğretilmiş, şartlanmış bir durum olarak cinsiyetçilik bir miras gibi sözün gerçek anlamında da ‘Ata’dan oğula, erkeğe aktarılıyor. Kendi çevresinde, ailesinde gördüğünü uyguluyor. Bununla sadece fiziki şiddeti kastetmiyoruz. Cinsiyetçiliğin tüm uygulamaları açısından böyle. Bundan rahatsızlık duyma bir istisna. “Ben demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü paradigmayı benimsiyorum” deyip sonra da kadın iradesini tanımayan, geleneksel kadınlık ve erkeklik rol ve yapılanmayı besleyen yaklaşımlar mevcut. Hatta kadına şiddet uygulayan ya da daha da genelleştirirsek demokratik, ekolojik olmayan yaklaşımlardan da bahsetmek mümkün. Toplumsal Cinsiyetçilik konferansımızı 2024 yılında Wesel’de katledilen Kürt kadını Yüksel Yargan’a adadık.Bu bir zihniyet sorunu ve çokça zihniyet devrimi dediğimiz bilinçlenme ama aynı zamanda bunu yaşamında da değiştirme kararlılığı, mücadelesini gerektiren bir dönüşümü ifade ediyor. Erkekte ne kadar egemen zihniyet varsa, kadında da o kadar köleliğin zihniyet kalıntıları, kodlamaları var. Bunlar neyle aşılır, eğitimle, bireyin kendine karşı vereceği büyük mücadeleyle, iradeyle olur. Bu mücadele ve savaş öyle sıradan bir savaş değil. Kendinle, sana dayatılmış, senin ise edilgen olarak kabul ettiğin 5 bin yıllık kişilikle mücadele demek. Bu meşakkatli bir mücadele süreci ama imkansız değil. Somut örnek ise, 50 yıldır Rêber Apo’nun emekleri sayesinde ortaya çıkan ve bugün dünyanın gıpta ettiği kadın öncülük düzeyidir.

Son yıllarda Kürdistan’dan Avrupa’ya ciddi bir göç yaşandı. Bu kitleye hangi ölçüde ulaşabiliyorsunuz? YJK-E’ye bağlı Meclisler bu yeni potansiyeli kucaklayabilecek güçte mi?

Evet, bizim de gündemimizde olan başlıklardan biri bu. Son yıllarda büyük bir göç dalgası yaşandı. Öyle ki artık Almanya’da kamplarda yer kalmadı ve çadır kamplar kuruldu. Son göç dalgası ağırlıkta gençlerden oluşuyor. 90’lı yıllarda hem nicelik olarak hem de bürokratik olarak tümüne olmasa da azımsanmayacak bir kesime ulaşabiliyor, yardımcı olabiliyorduk. Fakat mülteci politikasında şimdi önemli değişimler yaşandı. Yasal olarak kamplara giriş zorlaştı. Kamp yaşamları gerçekten de Auschwitzlerin güncellenmiş hali. Yani hem bizim örgütlenme düzeyimiz hem de genel olarak Avrupa’nın son yıllardaki göçmen politikası ve yasal düzenlemelerin yarattığı zorluklar var. Yeni gelen Kürt göçmen kitlesine ulaşmak, yanlarında olmak; yine bürokratik ve hukuksal konularda yardım için Meclisler bünyesinde danışma kurullarının oluşturulması; göç ve sonuçlarının değerlendirileceği bir çalıştayın yapılması gibi kararlara ulaştık.

Toplumsal dinamikler açısından önemli bir kesim ise genç kuşak. Genç kadınlar yerel örgütlenmelerde kendilerini yeterince ifade edebiliyor mu?

Başta diasporanın, Avrupa’nın özelde de Almanya’nın bir kapitalist modernite merkezi olması itibariyle özelliklerini sıralarken bunun en fazla da gençleri, genç kadınları hedef alarak yürütüldüğünü belirtmek gerek. Gençleri köksüz, yönsüz bırakmaya dönük özel savaş politikaları var. Kuşaklar arası mesafe giderek açılıyor. Aile içinde demokratik tartışma ortamı, demokratik bireyler yetiştirme anlayışının daha fazla gelişmesi lazım. Eğitimi sistem okullarına bırakmak, onları bu çarkın dişlisi yapmaktan öteye sonuç vermez. Şimdi bu noktada bizim rolümüz ne? Rêber Apo “Özgürlük kolay olsaydı Ronahî ve Berîvan kendini yakmazdı” diyor. Bu hem genç kadın hem de tüm kadınlar için geçerli. Kolay yaşamda ısrardan nasıl dönülür, bunun yoğunlaşması içindeyiz. Yerel örgütlenmelerimizde elbette genç kadınlar var. Hatta eşbaşkanlar, meclis sözcüleri düzeyinde giderek daha da gençleşen bir profilden söz edebiliriz. Ama potansiyel bunun çok çok üstünde.

Kapitalist patriyarkanın yıkıcı katmanlarında kadın emeği

Kadın bedeni, kapitalizmin ilk savaş alanıdır.
Silvia Federici

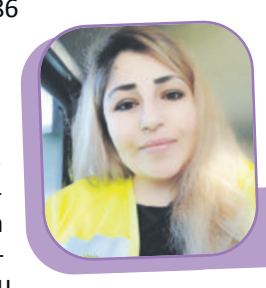

Sultan Gülsüm

Emek ve Dayanışma Günü; işçi hakları, cinsiyet eşitliği ve adil çalışma koşullarının kazanılması için yürütülen mücadelede derin köklere sahiptir. 1886 yılında işçiler, günde 12 saatlik çalışma süresini 8 saate indirmek amacıyla greve gittiklerinde polisle aralarında çatışmalar yaşanmış, 4 Mayıs'ta Haymarket Meydanı'ndaki olaylar sonucunda birçoğu hayatını kaybetmiştir. Haymarket olayı bize bu mücadelenin kutlamadan öte mücadeleyi yükseltme günü olduğunu hatırlatmaktadır. Türkiye işçi sınıfı tarihselliğinde de 1977 yılında Taksim Meydanı'nda düzenlenen 1 Mayıs kutlamasında çıkan olaylar sonucu 36 yurttaş hayatını kaybetmiştir. Bu olayın ardından 12 Eylül 1980 darbesiyle birlikte 1 Mayıs resmi tatil olmaktan çıkarılmış ancak 2009 yılında yapılan düzenlemeyle "Emek ve Dayanışma Günü" olarak tekrar kazanılmıştır.

Paylaşılan tarih paylaşılmayan yıkım

Fabrikalarda, tarlalarda, hastanelerde, okullarda ve evlerde kadın emekçiler ekonominin omurgasını oluştururken karar alma süreçlerinden dışlanmakta ve temel haklardan yoksun bırakılmaktadır. Öyle ki Türkiye gibi ucuz emek sömürüsü ile uçların ekonomisini oluşturmuş ülkelerde bu eşitsizlik çok daha belirgin bir hal almaktadır. Küresel kapitalizm altında kadın emeği sistematik olarak değersizleştirilmekte; kadınlar düşük ücretli, güvencesiz ve gayri resmi işlere mahkûm edilmektedir. Kadınlar ücretsiz bakım emeğini üstlenmekte, cinsiyetler arası ücret farklarıyla karşı karşıya kalmakta ve iş yerlerinde cinsel tacize uğramaktadır.

9 yılda 1492 kadın işçi katledildi

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2023 verilerine göre kadınların iş gücüne katılım oranı %35,8 olarak belirlenmiş olup kayıtlı istihdam oranı %31,3'tür. Kadınların işsizlik oranı ise %12,6 olarak kaydedilmiştir. Geriye kalan ve kadın nüfusunun yarısını oluşturan çoğunluk ise, evlerde bakım emeğini üstlenmekte. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi'nin (İSİG Meclisi) İş Cinayetleri Raporlarına göre, 2013 ile 2024 yılları arasında Türkiye'de en az 1492 kadın işçi iş cinayetlerinde hayatını kaybetmiştir. Bu dönemde iş cinayetlerinde hayatını kaybeden kadın işçilerin yaklaşık %42'si tarım ve orman işkolunda çalışıyordu. Sağlık iş kolu ise %15'lik bir oranla ikinci sırada yer alıyor. Ticaret, büro, eğitim ve sinema iş kolları da kadın iş cinayetlerinin %13'ünü oluşturuyor. Kesici aletlerle yaralanma, makine parçalarına sıkışma, elektrik çarpmaları, tarım aletleriyle yaralanmalar, traktör kazaları, yılan/arı sokmaları, güneş çarpması, fiziksel saldırı veya şiddet, ıslak zeminde kayma-düşme, merdiven veya yüksek yerden düşme, kimyasallara maruz kalmadan kaynaklı zehirlenme ve benzeri sorunlar nedeni ile sağlık halleri yaralanma, ölümle sonuçlanan birer cinayete dönüşebilmektedir. Daha uzun vadede yaşanan meslek hastalıkları da kadınların yaşamlarını olumsuz etkilemekte ve yasal olarak prosedürlerin işlevsizliği nedeniyle meslek hastalığını tanı süreci işletilememektedir. Yapılan işler nedeniyle asiskelet sistemi hastalıkları (örneğin bel-boyun fıtığı, tenosinovit), toz, kimyasal boyalar ve solventlere bağlı solunum yolu hastalıkları, göz yorgunluğu, görme bozuklukları, enfeksiyon hastalıkları (hepatit, tüberküloz vb.), psikososyal stres ve tükenmişlik sendromu, cilt hastalıkları yaşanabilmektedir.

Ekolojik yıkım kadın işçileri etkiliyor

Ekolojik yıkım, kadın işçileri daha şiddetli şekillerde etkiler. Tarım, tekstil ve ya atık yönetiminde çalışan kadınlar üreme sağlığını etkileyen, kanser risklerini artıran veya solunum yolu hastalıklarına neden olan toksik, endüstriyel kimyasallara ve kirleticilere daha fazla maruz kalırlar. Çevresel bozulmanın olduğu bölgelerde, temiz su ve sanitasyon eksikliği; özellikle bakım, yemek hazırlama veya sağlık sektörlerinde kadınlara orantısız bir şekilde yük oluşturur. Kadınlar ekolojik değişimlerle birlikte vektör kaynaklı hastalıkları daha fazla taşırlar. Kaynak kıtlığı geleneksel olarak bu kaynakları toplaması beklenen kadınlar üzerindeki fiziksel yükü artırır. Kadınlar sıklıkla arazi mülkiyeti, kredi, eğitim ve karar alma platformlarına erişimden yoksundur ve bu da onların yeşil işlere uyum sağlamasını veya geçiş yapmasını zorlaştırır. Çevresel krizler, özellikle kadın işçilerin taciz veya sömürüyle karşılaşabileceği kamplarda veya yerinden edilmiş topluluklarda cinsiyete dayalı şiddeti artırır. Kadın işçilerin güvenli işe, sağlık hizmetlerine ve destek sistemlerine erişimlerini kaybetme olasılığı daha yüksektir.

"Savaş, çevre yıkımı ve patriyarka birbirini besleyen sistemlerdir." Maria Mies

Savaş ve ekolojik çöküş, doğal afet değildir; patriyarkal kapitalizmin doğrudan sonucudur. Nisan 2025 itibarıyla birçok ülkede silahlı çatışmalar yaşanmaya devam ediyor. Sahel Bölgesi (Mali, Burkina Faso, Nijer) ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde M23 saldırısı önemli yerinden edilmelere yol açtı. Sudan'da iç savaş milyonlarca insanı yerinden etti, kadınlar cinsiyete dayalı şiddet riskleriyle karşı karşıya kaldı ve istihdam fırsatlarına sınırlı erişim sağladı. Ukrayna'da savaş, kadın hakları ve ekonomik fırsatlarda onlarca yıllık ilerlemeyi tersine çevirdi. 2024 yılına kadar, yerinden edilen kadınların yalnızca %48'i, erkeklerin %71'i istihdam edildi.

Afganistan'da Taliban yönetimi altında kadınlar, eğitim yasakları ve istihdam ve hareket özgürlüğüne yönelik önemli engeller de dahil olmak üzere sistematik baskıyla karşı karşıya.

Gazze'de savaş altyapının yıkılmasına yol açtı ve kadınların istihdama ve temel hizmetlere erişimini ciddi şekilde sınırladı. Myanmar'da devam eden çatışmalar ekonomik faaliyetleri aksattı, kırsal alanlardaki kadınlar artan güvensizlik ve sınırlı geçim seçenekleriyle karşı karşıya kaldı. Birleşmiş Milletler (BM) verilerine göre, küresel çapta en az 33 bin 443 sivil ölüm kaydedildi. Bu ölümlerin yaklaşık yüzde 40'ı kadınlardı; yani yaklaşık 13 bin 377 kadın, savaşların doğrudan veya dolaylı sonuçları nedeniyle hayatını kaybetti. Silahlı çatışma, işyerinde, kamplarda veya seyahat sırasında cinsel şiddeti, tacizi ve zorlamayı arttırdı.

Tüm kadınlar sömürüden, savaştan ve çevresel çöküşten kurtulana kadar hiçbirimiz özgür değiliz.

Kadın, yeni toplumun yaratıcı gücüdür.
Alexandra Kollontai

Tüm bu zorluklara rağmen kadınlar kriz sırasında kilit sağlayıcılar haline gelirler ancak, bu emek genellikle tanınmaz, ödenmez veya sömürülür. Onların güvenliği, hakları ve liderliğini desteklemek, kalıcı barış ve adil yeniden yapılanma için esastır. Kadın işçilerin kurtuluşu cinsiyet veya göçmenlik statüsünden bağımsız evrensel emek haklarının alınması, canlıları ve gezegeni kârdan önce tutan eko-sosyalist politikaların geliştirilmesi ve işyerlerinin demokratik kontrolü ile olacaktır. 1 Mayıs'ın çağrısını hatırlayalım. Emekçiler sömürüden, savaştan ve ekolojik çöküşten kurtulana kadar hiçbirimiz özgür değiliz. Bugün, kadın işçilerin haklarını ve onurunu savunma günüdür. Bugün sadece bir kutlama değil aynı zamanda bir mücadele günü ve işçi sınıfının sömürüye direnme gücünün bir hatırlatıcısıdır.

Yaşasın 1 Mayıs!
Biji Yek Gulan!

Yaşamın mimarları:

Onlar Türk ve Kürt halkları arasında köprüleri en iyi annelerin kurabileceğine inanmış ve yaşamı bedenlerinde yaratanlar olarak onu korumayı da kendilerine görev edinmiş, adanmış insanlar...

Xemê Akdoğan

Barış Anneleri

Cevahir Kara

Perişan Akçelik ve Adalet Safalı

Nurê Tekin

Fidan Yıldırım

Kendi bedeninde yeni bir yaşamı yaratma kudretindedir kadınlar. Yaşamın sürmesinin kaynağı olarak annelik bu nedenle kutsal olarak değerlendirilir. Analık sistemini yok eden devletli uygarlık kutsallığı diline pelesenk etse de, her gün baştacı edilmesi gereken analığı yılın sadece bir günü hatırlanacak bir olgu düzeyine indirgemiştir. Analığın gerçek özü, kimliği, değerine kavuşması ise kadınların özgürlük mücadelesiyle mümkün olmuş; analık kültürünün izlerini bugün bile en güçlü biçimde taşıyan Kürt toplumunda ise özelde son 50 yıl anaların direnişi, bilgeliği, yol göstericiliğinde gelişmiştir.

Çocukları, eşleri, en yakınları savaşta yaşamını yitirdi, işkencelerde katledildi, 'faili meçhul' olarak kaybedilen yakınlarının hala akıbeti belli değil. Ağlayacak bir mezar taşının bile esirgendiği analar, en umutsuz-karanlık dönemlerde dahi barış arayışından vazgeçmedi. Halklar arasında köprüleri en iyi annelerin kurabileceğine inançla, yaşamı bedenlerinde yaratanlar olarak onu korumayı da kendilerine görev addetti, kendilerini buna adadı.

Barışa dair çokça sözün sarf edildiği, umutların yeşertilmeye çalışıldığı bu günlerde, yıllardır bu mücadeleyi omuzlamış; zulmün binbir çeşidine maruz kalsalar da barış militanlığından ödün vermeyen, direngen-mücadeleci-emekçi Barış Anneleri'ni anmak istiyoruz bu ayki portre sayfamızda.... Barışın, demokrasinin, özgürlüğün hakim olduğu bir yaşamın temelini atan toprağa düşmüş Barış Anneleri'ne bu bir vefa borcu ama aynı zamanda bu günlerin nasıl büyük bedellerle yaratıldığını unutmamanın, unutturmamanın da bir gereği...

Çocuklarına direnişi miras bırakan Xemê

Barış annesi Xemê Akdoğan Beytüşşebap'ın Pirosa köyündendi. 1970'lerin sonlarında Gever'in Dotka köyüne yerleşti. Kürdistan Özgürlük Mücadelesi ile burada tanıştı. Oğulları ve kendisi bu mücadeleye destekten dolayı defalarca işkenceye maruz kaldı ama yılmadılar. Baskı ve işkenceler O'nu kimliğine ve mücadelesine daha fazla sarılmasına yol açtı. Devlet korucu olmalarını dayatıyordu. Koruculuğu kabul etmediler ve ikinci kez sürgüne maruz kalıp yerlerinden oldular. 1997'de köylerinin devlet güçleri tarafından yakılması nedeniyle Wan'a bağlı İpekyol'a göç etmek zorunda kaldılar. Xemê Akdoğan yeni yerleştikleri yerde de yurtsever çalışmalarını sürdürdü, mahallesindeki ve çevresindeki insanları örgütleme çabasında oldu. 13 torunu gerilla saflarına katılarak Kürdistan'ın özgürlüğüne adadılar kendilerini. Bunlardan 8'i şehit oldu. Bir oğlu bomba patlaması sonucu yaşamını yitirdi. Xemê Akdoğan acılarını barış mücadelesinin mayası yaptı; Başka analaların da ağlamaması için barış mücadelesinin bir neferi oldu. Ancak barış istemek de suçtu devletin gözünde! Bu nedenle defalarca gözaltına alındı. Hakkında 50'ye yakın soruşturma açıldı. Zindan direnişçilerinin sesi olabilmek için 81 yaşında açlık grevine girdi, bir kez daha gözaltına alındı.

Xemê Akdoğan 85 yaşına geldiğinde kendini hala bu mücadeleye karşı borçlu hissediyordu. Yol arkadaşlarından sevgisini esirgemiyor ve onlar tarafından da seviliyordu. Ölümünden kısa bir süre önce bir torununun daha şehadet haberini almış ve cenazesini alabilmek için aylar süren bir mücadele vermişti. Cenazeyi alıp köyüne götürmüş; kesk û sor û zer örtüye sarıp ağıtlarla toprağa vermişti.

Xemê Akdoğan Van Barış Anneleri Meclisi üyesiydi. 7 Temmuz 2023'te, 85 yaşındayken yaşama gözlerini yumdu ve geride onurlu bir yaşamın izlerini bıraktı.

Çocuklarının takipçisi Perişan

Barış Anneleri'nin mücadelesine emekleriyle katkı sunan diğer iki anne; Perişan Akçelik ve Adalet Safalı'ydı.

15 Ağustos 2023'te Colemêrg ve ilçelerinde aralarında barış annelerinin de bulunduğu 15 kişinin evlerine baskın yapılmış ve haklarında dava açılmıştı. Barış Anneleri Adalet Safalı ve Perişan Akçelik, haklarında açılan bu soruşturmadan dolayı savcılığa ifade vermek üzere 22 Ağustos 2023'te Gever'den Colemêrg'e gittiler. Bindikleri araç dönüş yolunda kaza yaptı ve her iki Barış Annesi ile Perişan Akçelik'in oğlu Cihan Akçelik yaşamını yitirdi. Avukatları Erdal Safalı ise, ağır yaralandı.

Perişan Akçelik, Kürdistan'da 2015'te ilan edilen ve aylarca süren sokağa çıkma yasakları sürecinde bir oğlunu Nisêbîn'de, bir diğerini de Gever'de kaybeden bir Barış Annesi'ydi. Ömrünü barış mücadelesine adamıştı. Herkes onu "Dayîka Sîsin" olarak tanıyordu. Ağabeyinin 1990'lı yıllarda özgürlük mücadelesine katılmasının ardından o da aktif olarak mücadele içinde yer almaya başlamıştı. Beş kızı ve iki oğlu vardı. 2008'de kızı Evin Akçelik (Nûda Gever), beş yıl sonra da oğlu Kajîn Akçelik (Baz Mordem) mücadele saflarına katıldılar. Evin Gever'de, Kajîn ise Nisêbîn'de yaşanan çatışmalarda yaşamını yitirdi. Kızının cenazesini büyük bir mücadele sonunda alabilen Perihan Akçelik, onu toprağa verirken şu sözlerle onun mücadelesini sürdüreceğini dile getirdi: "Evin'in katledilmesi ve devlet tarafından vücudunun parçalara ayrılması bana dert oldu. Ben bu mücadelenin böyle yarıda kalmasına razı olamam." İki ay sonra, 17 Ağustos 2016'da ise, bu kez oğlu Kajîn'i kızının yanında toprağa verdi. Baba Said Akçelik, çocuklarının acısı ile yakalandığı kanser hastalığından 2021 yılında vefat etti. Sevdiklerini bir bir toprağa veren Perişan Akçelik, bir Barış Annesi olarak bundan sonraki yaşamını mücadeleyle geçirdi ve onların özlemlerinin sesi oldu. Yorulmak bilmeden çalışıyor, asla geri adım atmıyordu. Evi yakılıp yıkılmasına rağmen toprağını terk etmedi, yeniden ev yapıp mücadelesine devam etti.

Sürekli devlet baskısı altındaydı, ölümünden iki gün önce de yeniden ifade vermek üzere savcılığa çağrılmıştı. Devletin ağır baskılarına rağmen memleketinde kalıp mücadelesini sürdürdü. Kendisi gibi bir Barış Annesi olan Adalet Safalı ve oğlu Cihan Akçelik'le geçirdikleri kazada yaşamını yitirdiğinde sevdikleri onun mücadelesini sürdürme sözü verdiler. Aynı kazada ağır yaralanan ve Barış Anneleri'nin avukatlığını yapan Erdal Safalı da iki ay sonra hayatını kaybetti.

Zılgıtları kulakları çınlatan Nurê ana

Nusaybin'de yaşayan ve Barış Anneleri Meclisi üyesi olan 64 yaşındaki Nure Tekin 1 Haziran 2020'de, beş yıldır mücadele ettiği pankreas kanseri sonucu yaşamını yitirdi. O da barışa gönül vermiş 7 çocuklu bir anneydi. O'nun da 1990'lardan bu yana yaşamı gözaltı ve baskılarla geçmişti. Oğlunun artık rutine dönüşmüş tutuklanmaları nedeniyle cezaevi kapılarında harcamıştı ömrünün önemli bir kısmını. 2014 yılında Barış Anneleri ile birlikte Kobanê'ye geçip aylarca canlı kalkan eylemlerinde yer aldı. Ertesi yıl gerilla mezarlıklarının yakıldığı Bagok Dağı'nda günlerce nöbet tuttu. 2015-16 yıllarında Nusaybin'de sokağa çıkma yasakları uygulandığında eşi ile birlikte 50 gün evinde kalmış, ağırlaşan sağlık sorunu nedeniyle doktora gittiğinde ise, pankreas kanserine yakalandığını öğrenmişti.

Doktorların üç ay ömür biçtiği Nure Tekin hastalığa da direndi, teşhisten sonra beş yıl daha yaşadı. Diline-kültürüne sahip çıkan, eylemlerde yerini alan, gür sesiyle çektiği zılgıtları kulaklarda çınlayan, ne için direndiğinin bilincinde olan ve çocuklarını eylemlerinin hikayeleriyle büyüten direnişçi bir Barış annesiydi Nure...

Mücadeleci bir aile Kara ailesi

Barış Anneleri'nin kurucu üyelerinden olan bir diğer direnişçi anne Cevahir Kara'ydı. 4 Temmuz 2020'de geçirdiği kalp krizi sonucu yaşamını yitirdiğinde 65 yaşındaydı. Cenazesi İstanbul'da toprağa verilen Cevahir Kara, 1980'li yılların başından itibaren özgürlük mücadelesine ailesiyle birlikte destek olmuştu. Eşi Şemsettin Kara (Ali Dayı) Türkiye ve Kürdistan'da yürüttüğü yurtsever çalışmaları nedeniyle hapis yatmıştı. Daha sonra uzun yıllar Avrupa'da mücadele saflarında çalışmalar yürütmüş ve 2013 yılında yaşamını yitirmişti. Oğlu Ekrem Kara gerilla saflarında şehit düşmüştü. Cevahir Kara İstanbul Barış Anneleri'nin kuruluşuna öncülük edenlerden biri olmanın yanısıra Tutuklu ve Hükümlü Aileleri ile Dayanışma Derneği'nin (TAYAD) bir üyesiydi. Türk Devleti'nin Kürt halkına karşı yürüttüğü kirli savaşın son bulması için mücadele ediyordu. 1989'da 7 çocuğuyla birlikte gözaltına alınıp işkence görmüşlerdi. Onun dışında da defalarca gözaltına alındı, tutuklandı. Baskılara rağmen özgürlük ve barış mücadelesine hizmet etmekten vazgeçmedi.

Mücadeleci bir diğer anne, Urfa Barış Anneleri Meclisi üyesi Bedriye Demir 6 Ocak 2023'te, Urfa'da tedavi gördüğü hastanede akciğer enfeksiyonu nedeniyle yaşamını yitirdi. 65 yaşındaydı. Bir oğlu sürgünde olan Bedriye Demir oğluna ve barışa özlemiyle mücadelesine sımsıkı sarılıyordu. 1990'lı yıllardan beri barış mücadelesi saflarında yer almaktaydı. Aynı zamanda Halkların Demokratik Partisi-HDP'nin Urfa İl Örgütü yöneticilerindendi.

İsmini sayamadığımız nice Barış Annesi dün olduğu gibi bugün de savaşın son bulması ve barışın tesisi için mücadele ediyor. Baskılara, tutuklamalara, işkencelere rağmen barışın dilini ve eylemini geliştiriyorlar. Çünkü yaşamın anlamını en çok onlar biliyor. Kendi bedenlerinde var ettikleri canların toprağa düşmesinin acısını en çok onlar yaşıyor ve bu kanı durdurmak istiyorlar. Barış en çok da annelerin ellerinde hayat bulacaktır.

Çok şımardı bunlar!

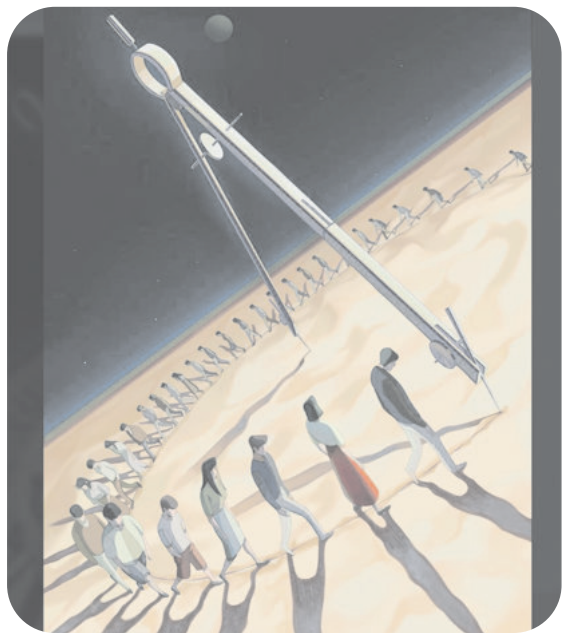

"21. yüzyıl kadın yüzyılı olacak" sözü benim için hiç bu kadar yakın olmamıştı. AKP'nin kadın düşmanı olduğunu da biliyordum ama düşmanlığı hiç bu kadar göze batmamıştı. Bazı şeylerin ciddi ciddi zamanı geldi! O hapsedildiğimiz mutfaklardan, zorla evliliklerin, tecavüzün meşrulaştırıldığı yatak odalarından, yuva diye bize yutturulan o dört duvar arasından azade olmanın zamanı geldi. Kavgaysa kavga, dövüşse dövüş, savaşsa savaş, düşük ya da yoğun fark etmez, o savaşın verilmesi artık kaçınılmaz.

Göklere çıkarma mıyere vurma mı?

"Ne oldu? Bu ne sinir, bu ne öfke" diyeceksiniz. Ma daha ne olsun? Her yerde kadının anti-propagandasını yapıyorlar. Çok şımardı bu erkekler, çok. Yüz verdik, astarını istiyorlar. Neredeyse 19. yüzyıl Amerikası'nda olduğu gibi "kadın insan mıdır, değil midir?" deme utanmazlığına girecekler. Gerçi laf aramızda bazıları iltifat adına "Sen insan değil, bir meleksin" deyip kadının kolunu-kanadını kırıyor. Öyle ya, ne kadar göklere çıkarırsan o denli yere çarpması kolay oluyor. Yüzsüzlük böyle bir şey. Dikkat edin bir insanı yere göğe sığdıramayanlar, en ufak bir hatasında ayağının altına alıp ezer. Bu, kadın için de böyledir. Yok, cennet kadının ayağının altındaymış, yok annelik kutsalmış, yok annenin vurduğu yerde gül bitermiş de, miş miş yani... Uzat uzatabildiğin kadar ya da yükselt göğe doğru... Sonra yere çarp, ayağını kır. Annelik kutsallığına el uzat, ne kadar, nasıl doğuracağına karar ver.

Futbol sahalarında doğum pankartı

Olmadı teşhir et kadını futbol sahalarında: "Doğal olan normal doğumdur" pankartı açıp, zapturapt altına al. Boyunduruk ipini boynuna geçir, "kadının yanına giderken kırbacını unutma" misali sadece fiziki değil, bir de ruhsal olarak döv. "Kocadır, döver de sever de" veyahut "Sevmeyen koca hiç döver mi?" masalını uydur uydur, dövdür kadını. Ne bu şimdi; sadistliğe övgü mü dizelim? Kadın dövülmekten hoşlanıyor mu diyelim? Utanmazlık, yüzsüzlük böyle bir şey. Elimin tersiyle şöyle bir seveceğim ben de ama... Neyse... Ya bacılar, bunların elini, dilini uzatmadığı bir şey kalmadı. Sana ne kadın vajinal doğum mu yapıyor, yoksa sezaryen mi? Sen doktor musun? Kaç kadının doğum yaparken çeşitli komplikasyonla karşı karşıya kaldığını biliyor musun? Bu yüzden kimi kadınların yaşamını yitirdiğini, kimilerinin ömür boyu idrarını tutamadığını veya kiminin doğum kanallarının buna uygun olmadığını, ölüm riski taşıdığını biliyor musun? Bir de üstüne depresyon var tabii. Şimdi sağlık bakımından zorunlulukları geçtim. Fakat şunu söylemeden edemeyeceğim: Sana mı kaldı kadının nasıl doğum yapacağı? O doğum yaparken acını sen mi çekiyorsun?

Boşuna uğraşmayın

Emin olun ki doğum kolay olsaydı tanrı onu size bahşederdi. Ama bakmış her şey karşısında dayanıksız ve zayıfsınız, aklınız da beş karış havada, derin düşünmekten de yoksunsunuz o işi size vermemiş. Aksini iddia etmeyin, taşıdığınız o pankart her şeyi ortaya koyuyor. İnsan salak olmasa o pankartı taşır mı? Ya ne kötücül varlıklarsınız ya! Kadın bir an olsun acıdan kurtulmasın diye yırtınıyorsunuz. Bir rahat verdiğiniz yok. İlla bizi karanlık dehlizlere mahkum etmek istiyorsunuz. Kafanız, sürekli boyunduruk altına alacak kadın aramakla meşgul. Kendinize eş değil köle, parmaklarınızda oynatacağınız bir kukla arıyorsunuz. Boşuna uğraşmayın, yok artık böyle kadın. Varsa da onu bulup, örgütleyeceğiz. Özgürlük aşkıyla ufkunu genişletip, aklını, zihnini, ruhunu güçlendireceğiz. Bakalım, o zaman da sahalara çıkıp kadınlara yön verebilecek misiniz? Vallahi sizi top gibi o ağlara gömeriz, fileden sökemezler. Bu sözüm sadece pankartı taşıyanlar için değil, onu düşünüp yaptıran, teşvik eden, kampanyasını yapan falan filan kim varsa hepsi içindir. Şimdi alın o pankartı kefen niyetine saklayın. Zamanı gelince de kullanırsınız. Benden duymuş olmayın ama saçı kısa olanın ömrü pek uzun olmazmış. (!!!)

Manifesto yazma zamanı

Eee şimdi sevgili kadınlar, haksız mıyım? "Üç çocuk" dediler, çıt yok. "En iyi doğum yaşı 17 olur" dediler, çıt yok. Şimdi "öyle değil, böyle doğur" diyorlar. Bu savaş ilanı değil de nedir? Kaçınılmaz olan kapıya dayanmış. Ne yapmalı, nasıl yapmalı, nereden başlamalı? Ben diyorum bir yol haritası çizelim. Ya da bir manifesto yazalım. Ama ben tek başıma yazamam. Bu yazıyı okuyan herkes erkek egemen sisteme karşı nasıl bir mücadele vermek istediğini birkaç madde halinde (7 maddelik olabilir) yazsın. Öyle "ben bilmem" demeyin. Siz, "ben bilmiyorum" dediğiniz için bu erkekler şımardı, kendini evrenin yaratıcısı yerine koydu. Düşünsenize, bizi kaburgasından yaratılmış sanıyor akıllı. Valla tekvando bilsem kaburgasına iki tekme savururdum, lakin kırılan kaburgayla yine başımıza kalacaklar. Gel de uğraş. Neysem siz en kısa sürede yazın ki, 'Kadının İtaatsizliğinin Yolu Manifestosu'nu çıkaralım. Çok ciddi ve fazla akıl dolu fikirler kadar uçuk, kaçık, az biraz fantastik fikirler de olsun lütfen. Hadi öptüm sizi. Yazmayı unutmayın.

Star sizinle olsun...

4	1	6	7				5	3
			6	8	5	1	4	
		9			4	6		
	4			2		7	9	
	8	5	4		7	3	1	
	7	3		1			6	
		8	2			9		
	9	2	3	4	6			
1	3				9	2	7	6

5		1		7		9		8
			8	2	9			
4		8				2		6
	5			8			4	
7	1		5		3		6	2
	3			6			1	
3		7				6		1
			4	1	6			
1		2		3		4		5

bulmaca

Hazırlayan: SOZDAR DERSİM

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1													■		
2							■	■			■				
3					■	■									
4					■							■			
5					■							■		■	
6			■	■						■			■		
7		■							■		■				
8						■		■			■				■
9						■							■		
10				■								■			
11					■										
12			■						■						
13	■						■			■	■	■			
14	■			■									■		
15					■			■						■	

Soldan sağa:

1-1975 yılında sanatçı Ruhi Su ile birlikte Dostlar Korosu'nu kuran, siyasi görüşleri nedeniyle uzun yıllar sürgün hayatı yaşayan, sesini insanlığın barışçı ve özgürlükçü sesine katan ve 1990 yılında hayata veda eden unutulmaz sanatçı / bezginlik anlatan bir söz, **2-** alkol / Hollanda'nın plaka imi / hangi yer, **3-** kokulu bir bitki / 17 Mayıs 1977'de komplo sonucu katledilen enternasyonal bir PKK devrimcisi, **4-** hayli fazla / üzeri düzleşmiş, dişleri aşınmış olan / birdenbire, **5-** doğurganlık gibi özel bir özelliği olan birey / araç gereç, **6-** United Kingdom'un kısaltması / aksama, bozulma / ateş / bir nota, **7-** kaza sonucu, yanlışlıkla / özenli, düzgün, uygun , **8-** eliminasyon / Kurçatovyum imi / bir mercek çeşidi **9-** hız saptamaya yarayan aygıt / eski bir uygarlık / en kısa zaman- **10-** divit, yazı okkası / yanıcı ve zehirli bir madde / değersiz, sıradan, **11-** Kürtçe'de değer, kıymet / özerklik, **12-** iki tarla arasındaki sınır / saz ayarı / havai, **13-** zeka / ilave / yegane, **14-** Kürtçe'de olumsuzluk eki / hatırlama / bir bağlaç- **15-** ıtırlı / Kürtçe'de yeni / önceleme.

Yukardan aşağıya

1- Bir Kürt deyimi; '..... di beroşkê de nakele', **2-** hayali / bir kaplama ve döşeme malzemesi, **3-** Kürtçe süzgeç / acı, üzüntü, dert / bir meyve, **4-** fazla bön, avanak / fakat, lakin / Kürtçe'de nokta, **5-** halk dilinde 'hayır' / Kafkasya'da yaşayan bir halk / uçabilen bir hayvan, **6-** Lübnan'ın plaka imi / keskin bir şeyle ya da bir vuruşla vücutta oluşan kesik / özel günlerde giyilen erkek kıyafeti, **7-** iştahlı ve gürültülü bir biçimde yemek / 'kuma'nın bir parçası, **8-** dökülen tohumlarla ertesi yıl kendiliğinden çıkan tahıl, soğan vb. / depremin büyüklüğünü ve şiddetini ölçen gösterge, **9-** Türkiye'nin başkenti / körpe karşıtı / saçsız, **10-** iklimleme cihazı / Ferhat önadlı 18 Mayıs gecesi Amed zindanlarında işkenceyi protesto amaçlı bedenini ateşe veren PKK şehidi / Tantal imi, **11-** Kürdistan'da bir dağ silsilesi / Kürtçe'de adap, adet / Manganez imi, **12-** ribonükleitasit kısaltması / boş olmayan / şehir, kent / müzikte duraklama işareti, **13-** erler / Kürtçe'de hayır / Kur'an surelerini oluşturan kısımlardan her biri, **14-** kalıntı / gücü kalmayarak bir işi daha ileri götüremeyecek duruma gelmek, **15-** arabalı vapur / gerçekten, hakikaten.

241. Sayının Bulmaca Çözümü

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	D	E	M	A	G	O	G	■	T	■	A	G	O	R	A
2	U	D	İ	■	■	K	A	Z	A	N	■	■	P	■	■
3	Y	A	K	A	D	■	■	İ	L	A	V	E	T	E	N
4	G	■	A	L	İ	Z	A	R	İ	N	■	N	İ	Y	E
5	U	S	■	I	V	A	N	A	H	O	F	F	M	A	N
6	L	■	İ	N	A	N	N	A	■	■	■	L	A	L	A
7	A	■	Z	A	N	A	A	T	■	T	H	A	L	E	S
8	R	E	İ	S	E	■	C	■	B	A	A	S	■	T	■
9	İ	■	N	A	■	A	H	L	A	K	■	Y	O	■	E
10	N	B	■	N	A	R	A	■	D	İ	L	O	V	A	N
11	R	E	■	C	R	■	M	A	İ	■	A	N	A	N	E
12	E	R	U	H	■	İ	B	A	R	E	T	■	L	İ	R
13	N	D	■	E	N	T	E	R	E	S	A	N	■	■	J
14	G	E	B	Z	E	■	L	E	■	İ	■	A	İ	■	İ
15	İ	L	E	■	Y	I	L	■	A	N	A	R	Ş	I	K

Kadınların yapması gereken testler

Kadınlarda henüz belirtilerine rastlanmayan hastalıkların veya risk faktörlerinin önüne geçmek için yapılan tarama testlerini belli aralıklarla yapmak hayat kurtarır. Özellikle de 40 yaş ve üstü kadınlarda başta kanser tarama testleri olmak üzere... Kadınların düzenli olarak yapması gereken testler şunlardır:

● **Smear testi:** Pap Smear olarak da bilinir. Rahim ağzı kanserinin erken teşhisi için önemlidir. Smear testinin 25 yaşından itibaren 3 yılda bir yapılması öneriliyor. Testin regl dönemine yakın olmamasına dikkat etmelisiniz.

● **Mamografi:** Meme kanseri, 40 yaş üzerindeki kadınlarda en çok görülen kanser türlerinden birisidir. Bu nedenle kadınların düzenli olarak kendi kendine meme muayenesi yapması ve 40 yaşından sonra 2 yılda bir (bazı uzmanlara göre yılda 1) mamografi çekmesi önemlidir. Eğer birinci derecede aile yakınlarında meme kanseri var ise taramaya daha erken başlanması gerekir.

●**Kemik yoğunluğu testi:** Kadınlarda menapozun en büyük etkilerinden biri kemik erimesi, osteoporozdur. DEXA taraması olarak da bilinen kemik mineral yoğunluğu testi, kemiklerdeki kalsiyum ve diğer mineralleri ölçer. Daha çok 65 yaş üzeri için önerilse de, hareketsiz yaşam, sigara tüketimi, D vitamini eksikliği v. nedenlerle risk faktörleri test yaşını aşağı çeker.

●**Tiroid Testi:** Kadınlarda en önemli şeylerden biri de hormonlar. Tiroid bezinin salgıladığı tiroid hormonu metabolizma üzerinde doğrudan etkilidir. Kadınlarda hipotiroidi çok görülür. Kronik yorgunluk, uykusuzluk, ani kilo alımı gibi şikayetler varsa troid testleri yaptırmak gerekir. Kan testi yoluyla TSH, T3 ve T4 sonuçları incelenir. İhtiyaç görülürse nodül kontrolü için ultrason da istenebilir.

●**Cilt Kanseri Taraması:** Kadınların her ay vücutlarını inceleyerek ciltlerindeki değişimleri kontrol etmeleri önemlidir. Özellikle açık cilt tonuna, sarışın ya da kızıl saçlara sahip, çilli kadınlarda riskin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu nedenle özellikle ailenizin sağlık geçmişinde kanser hikayesi bulunuyorsa her birkaç yılda cilt kanseri taraması yaptırmanızda fayda vardır.

●**Yumurtalık Kanseri Taraması:** Yumurtalık kanseri, erken evrelerde belirti vermeyen kanser türlerinden birisidir. Yapılan araştırmalar yumurtalık kanserinde erken teşhis oranının yüzde 20 olduğunu gösterir. Genellikle taramaya pelvik muayenesi ile başlanır. Doktorunuz vajinanın dış kısmını kontrol ettikten sonra karnınıza bastırarak rahim ve yumurtalık muayenesi yapar. Yumurtalık kanseri taramasında en çok kullanılan yöntemler arasında TVUS adı da verilen transvajinal ultrason bulunur. Vajinaya yerleştirilen ultrason çubuğu sayesinde rahim ve yumurtalıklar incelenir.

●**Kolon kanseri taraması:** Kolon kanseri taraması sayesinde kalın bağırsakta bulunan poliplerin ya da erken kanserlerin teşhis edilmesi ve erken teşhis sayesinde tedavi şansının yükseltilmesi mümkündür.

Bu taramada kullanılan pratik yöntemlerin başında dışkı testi yer alır. Sigmoidoskopi, 50 yaş üzeri kadınların her 5 yılda bir yaptırması önerilen alt kolonu kontrol etmek için kullanılan görüntüleme yöntemidir. Daha detaylı inceleme için kolonoskopi önerilebilir.

Astımlı çocuklar da spor yapabilir

Çoğu ebeveyn çocuklarına astım tanısı konduğunda sportif faaliyetlerden imtina etmesinin uygun bir önlem olduğunu düşünür. Gerçekte Amerikan Alerji Astım ve İmmünoloji Akademisi raporlarına göre profesyonel atletlerin yüzde 20'si ve olimpiyatlara katılmış 6 atletten 1'i astımlıdır. Astım hastası spor yapamaz tezinin tersine spor, akciğer kapasitesini artırarak astım semptomlarını hafifletebilir. Fiziksel aktivite, hem astımın yönetimine katkı sağlar hem de çocukların fiziksel ve zihinsel gelişiminde önemli bir rol oynar. Ancak hastalığın tetiklenmemesi için doğru spor türlerinin seçilmesi ve uygun önlemlerin alınması gerekir: Spora başlanmadan mutlaka doktora danışılmalı. Düşük yoğunluklu ve kontrollü nefes almayı teşvik eden spor dalları belirlenmeli. Soğuk hava, polen veya toz gibi tetikleyici ortamlardan uzak durulmalı. Spor öncesi ve sonrası iyi bir ısınma soğuma rutini uygulanmalı.

Önerilen sporlar

Astım hastası çocuklar için önerilen bazı sporlar ise şunlardır:

◗ **Yüzme:** Akciğer kapasitesini artırarak uzun vadede hastalığın yönetimine yardımcı olur.

◗ **Yürüyüş:** Düşük yoğunluklu egzersiz olan yürüyüş güvenlidir. Astım belirtilerini hafifletir.

◗ **Yoga:** Kontrollü nefes almayı teşvik eder.

◗ **Hafif aerobik egzersizler:** Astım hastası çocuklar için hafif tempolu aerobik egzersizler, dayanıklılığı artırır ve astım semptomlarının kontrolüne katkı sağlar.

Uzak durulması gereken sporlar

◗ Uzun mesafe koşuları.
◗ Buz hokeyi, kayak gibi sporlar.
◗ Yoğun temas gerektiren futbol veya basketbol gibi sporlar
◗ Polen mevsiminde açık hava aktiviteleri.

Dikkat edilmesi gerekenler

İnhaler Kullanımı: Egzersiz öncesinde ve gerekirse egzersiz sırasında doktorun önerdiği rahatlatıcı inhaler kullanılabilir.

Egzersiz Günlüğü: Çocuğun spor sırasında yaşadığı belirtiler takip edilmeli ve bir günlükte kaydedilmelidir.

Çevresel Koşullar: Spor yapılan ortamın nemli ve temiz hava koşullarına sahip olması tercih edilmelidir.

YEMEK TARİFİ

Tandır çorbası

Hazırlanışı

Eti düdüklüde haşlayın. Haşladığınız eti 4 su bardağı su ile ocağa alıp tekrar kaynamaya bırakın. O sırada terbiye için yoğurt, un, rendelenmiş sarımsak, yumurtayı çırpın. Kaynayan çorbadan terbiyenin içine bir kepçe alıp hızlıca karıştırın. Terbiyeyi çorbaya ilave edip kaynayana kadar karıştırın. Kaynadıktan sonra üzerine tereyağı ve kırmızı toz biber dökerek servin edin.

Afiyet olsun...

Malzemeler

* Yarım su bardağı yoğurt
* 2 tepeleme yemek kaşığı un
* 1 yumurta sarısı
* 2 diş sarımsak
* 250 gram kuşbaşı et
* 2 yemek kaşığı tereyağı
* Tuz
* Kırmızı toz biber

Bahar alerjisine karşı alınacak tedbirler

◗ Klima kullanılmadan önce temizliği yapılmalı.
◗ Burun tuzlu suyla yapılan gargara veya steril spreyler ile sık sık temizlenmeli.
◗ Yeterli miktarda sıvı tüketilmeli.
◗ Dışarıdan geldikten sonra kıyafet, ayakkabı, saç aksesuarı gibi eşyalar değiştirilmeli ve duş alınmalı; ayakkabı veya terlikler kapının dışında bırakılmalı veya kapalı bir dolaba kaldırılmalı.
◗ Polenler yoğunsa maske takılmalı.
◗ Sağlıklı beslenilmeli ve bağışıklık desteklenmeli. Her öğünde mutlaka en az bir adet taze meyve ve sebze tüketilmeli.
◗ Üzüm, elma, portakal ve domates gibi alerji belirtilerini artıran gıdalar dikkatli tüketilmeli.
◗ Polenler çamaşırlara yapışabildiğinden çamaşırlar dışarıda kurutulmamalıdır.

Mercanköşkü neye iyi gelir?

Mercanköşkü, Ortadoğu kökenli, Lamiaceae (ballıbabagiller) ailesine mensup aromatik bir bitkidir. Akdeniz Bölgesi'nde yaygın olan bu bitki, bahçelerde ve saksılarda kolayca yetişir. Yaprakları küçük ve ovaldir. Pembe ve mor çiçekleri vardır. Antik Yunan ve Roma dönemlerinde "mutluluğun simgesi" olarak görülüyordu.

Çeşitli şekillerde tüketilebilir: taze veya kuru olarak yemeklerde baharat olarak, çay şeklinde demlenerek veya uçucu yağ formunda. Günlük kullanım miktarı kişinin sağlık durumuna ve kullanım amacına göre değişebilir. Genel olarak, günde 1-2 fincan mercanköşk çayı veya yemeklerde az miktarda baharat olarak kullanılması güvenlidir. Ancak, özellikle tıbbi amaçlı kullanımlarda veya yüksek miktarlarda tüketimde bir hekime danışılması önerilir.

Sindirim problemlerini çözer

Mercanköşkü, baharat olarak tüketildiğinde mide asidi ve sindirim sistemi enzimlerinin salgılanmasını artırarak sindirimi kolaylaştırır. Bir diğer önemli özelliği, gaz giderici etkisidir. Bağırsaklarda oluşan gazın atılmasını kolaylaştırarak, karın şişkinliği ve krampları azaltır. Mercanköşk çayı ve bitkisinin tüketilmesi kolesterol ve kan basıncını düşürücü etki gösterir.

Solunum yolları için

Aynı zamanda damar sertliği riskini de azalttığı bilinir. Mercanköşk güçlü antiseptik özellik göstererek, solunum yolu enfeksiyonları ile mücadelede faydalı olmaktadır. Mercanköşk karvakrol ve timol gibi içerdiği uçucu yağlar ile solunum yollarındaki viral patojenlere karşı savunmada yardımcı olur. Bitkinin antienflamatuar özellikleri, solunum yollarındaki iltihaplanmaların azaltılmasında da rol oynar.Bu etki, alerjik reaksiyonlar sonucu oluşan solunum yolu irritasyonlarının hafifletilmesine yardımcı olabilir.

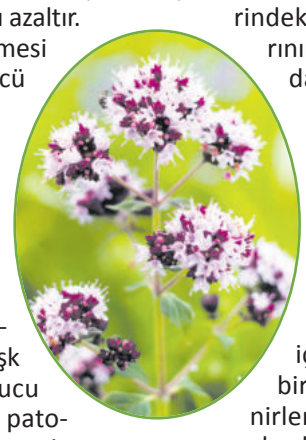

Ayrıca, mercanköşkün bronş düz kasları üzerindeki gevşetici etkisi, astım ataklarının şiddetinin azaltılmasında faydalı olabilir.

Anti-inflamatuar özellikleri nedeni ile mercanköşk yağı ile yapılan masaj, spazmları, kas ağrılarını, kas sertliğini ve gerginlik nedeni ile oluşan baş ağrısını hafifletmeye yardımcı olur. Terlemeyi artırarak zararlı toksinlerin vücuttan kısa zaman içinde atılmasını sağlar. Doğal bir antidepresan özelliği taşır. Sinirleri yatıştırıcı bir özelliğe sahiptir ve ruhsal, bedensel bir zindelik verir. Mercanköşkün doğal bileşenleri, cilt sağlığını destekleyen ve çeşitli cilt sorunlarına çözüm sunan özellikler taşır. Yağlı ve akneli ciltlerde, yağ üretimini dengeleyerek gözeneklerin tıkanmasını önler.

www.newayajin.net - facebook: Newaya Jin - X: @Newayajin05

newaya Jin

MAYIS 2025

Kadın Araştırma ve İletişim Vakfı-NEWA (Stichting Vrouwen Onderzoeks-en Communicatiecentrum NEWA)
Tel: 0031 647 74 09 17 / e-mail: newayajin2005@gmail.com
Web sitesi: www.newayajin.net

İki gerilla, iki yaşam

Gulan ve Koçerîn kendilerini soluksuz bırakan hayatlardan koparak kendilerini dağlarda bulan iki gerilla. Her ikisinin hayat hikayesi kadının trajedi, acı kadar güzellik, umut, arayış, direngenlik dolu tarihinin özeti...

● **Viyan Leyla**

Gulan Nexede'nin hikayesi:

Coğrafyası dört parçaya bölünmüş Kürdistan'ın Nexede kentinde bir kız çocuğu dünyaya gözlerini açıyor. Her Kürt şehri gibi direniş damarı zulümle kesilmek istenen, acılara gebe bir kent. Bu acının en katmerlisini kadınlar yaşıyor. Bir zamanlar direnişi kuşanan kadınlar erkeğe cariye, aileye namus, devlete ganimet ve köle olarak kalıyor. Kadınların üzerine adeta ölü toprağı serpiliyor. Yaşam onlarla bir daha filizlenmesin diye devlet, erkek, aile el birliğiyle çalışıyor.

Küçük bir kız çocuğunun resimleri

Ne kadar derinlere itilirse itilsin, ne kadar bastırılmaya çalışılırsa çalışılsın küçük bir kız çocuğu varisi oluyor bu onurlu tarihin. Ailesinin tüm telkinlerine rağmen ona anlatılan hikayelerdeki direngen kadınların resimlerini çiziyor küçük, beyaz defterine. Resim çizdiği anlar kendisini en özgür hissettiği anlar oluyor. Her çizdiği resmi yakarak onu 'hizaya' çekmeye çalışıyorlar. Resimleri yakıldıkça ruhu, hayal dünyası kavruluyor. Ama pes etmiyor, inadına daha renkli resimler çiziyor. Böyle başkaldırıyor yaşama.

'Çocuk gelin' trajedisi

Gulan henüz 12 yaşında bir çocukken, hayallerini çizdiği resim defteri de yaşamı da elinden alınıyor. Daha yaşamı bile tanımlayamamışken zorla evlendiriliyor. Olan bitenden öyle bihaber ki, misafir olarak gideceğiz diye götürüldüğü yerde gelinlik giydirilip evlendiriliyor. Daha bedenini kendisi tanımamışken, ondan kat be kat büyük, koca diye belletilen bir erkeğin elleri değiyor bedenine. Karşı koyuyor ama küçük bedeni ve yüreği direnemiyor 'kocaman' koca karşısında. Çocuk yaşta, bir çocuğa gebe kalıyor. Kendisine kader diye belletilen bu yaşam, bir nesle daha taşınsın, döngüye kavuşsun istemiyor. Başta kendince çözümler üretmeye çalışıyor kendi canı pahasına. Yine de yaşama tutunuyor ikisi de. Bir kızı oluyor. Yaşıtları oyuncak bebeklerle oynarken kucağına verilen bu bebekle ne yapacağını bilemiyor. Çocuğa bakma sorumluluğunu annesi üstleniyor.

Çocuğuna baktıkça kendi yaşadıklarını düşünüyor, onu nasıl bir geleceğin beklediğini düşünüyor. Çocukluğunda dinlediği hikayeleri hatırlıyor sonra. Dilden dile anlatılan destanlardaki direnişçi 'Keça Nexedeyî' gibi bir kadın olmak istiyor. Elinden alınan defterine, küçük yaşında resmederek ulaşmaya çalıştığı kadınların yaşamını bugünlere taşımak istiyor.

'Keça Nexedeyî' mirasını omuzladı

Tıpkı küçükken dinlediği hikayelerde olduğu gibi, yanıbaşında destanları bugüne taşıyan dağ kadınlarının hikayelerini duyduğunda "tamam" diyor; "kendi kaderimi de kızımın kaderini de değiştirebilirim."

Yönünü özgürlük dağlarına vererek direnişçi kadınlar kervanına katılıyor. Dağlarda kadın olmanın anlamı farklı. Daha özgüvenli, kendinden emin, iradeli, gelecek uğruna her türlü bedeli göze alan kendisi gibi direnişçi kadınlarla tanışıyor. İlk defa doğru yerde olduğunun farkına varıyor. Her bir kadının bu yol yürüyüşüne başlamadan önce kendisiyle benzer hikayeleri olduğuna tanıklık ediyor. Yani dayatılan toplumsal bir gerçekliğin olduğunu görüyor. Bunu değiştirmek için yılmadan mücadele etmesi gerektiğini biliyor. Artık kadınların ancak birlikte güçlü olabileceğinin ayırdında. Gulan şimdi kendisi, kızı ve kendisi gibi çocuk gelinler için her türlü toplumsal gericiliğe ve erkek egemenliğine karşı savaşıyor. Ve bu savaşı kazanacak çünkü O HAKLI!

Koçerîn Koçer'in hikayesi:

Bahar bir başka gelir Kürdistan dağlarına. Doğanın yaşamı muştuladığı o rengarenk mevsimde, dağların etekleri koçerlerle daha bir renklenir, canlanır. Koçer çadırlarından birinde doğanın döngüsüne yakışırcasına bir kız çocuğu gözlerini dünyaya açıyor. İlk adımlarını orada atıyor, doğduğu bu cennet diyarın kucağında neşeyle büyüyor. Koyunlarıyla, kuzularıyla dağ taş gezip dolaşmak istiyor. Özgürlüğün tadına yeşil engin bir deniz gibi önünde serilen yaylalarda varmak istiyor. Çocukluğun tüm masumiyetiyle atılmak istiyor yaşama.

Yaşam kavgasına erkenden girdi

Ancak Koçerîn'e nasip olmuyor o yaylalarda büyümek. Henüz küçük bir çocukken; yedi yaşında sömürgeciliğin çıplak yüzüyle tanışmak zorunda kalıyor. Koçer çadırları gibi yaşamları da düşman tarafından yerle bir ediliyor. Topraklarından, rengarenk dünyalarından koparılıp alınıyorlar.

Kürdistan'ın küçük bir şehrine yerleşiyorlar. Geçim derdi yaşamın sevincinden farklı bir yere oturuyor artık. Koçerîn, zozanların yeşil bir halı gibi serildiği dağ eteklerinin yerini alan sokaklarda sırtında küçük kardeşi, yoğurt satarak yaşam kavgasına atılıyor. Yaşamı büyük bir emekle daha o yaşta ilmek ilmek örüyor.

Yeşilin huzurundan uzakta soluksuz kalmak

Yaşam kavgası bu ya, Koçerîn'le birlikte 8 çocuklu aile bu küçük şehirde de barınamıyor. Bu kezistikamet, Türkiye metropolleri, İstanbul. Yeşilin huzuru, yaylaların mis kokusu, envai çiçeklerin renkleri çok uzakta kalıyor onlar için. Beton soğukluğunda bu dünyada yaşam kavgası artık daha çetin. Koçerîn, tekstil atölyelerinde çalışmaya başlıyor. Emeğin sömürüsü düzenle, kadını sömüren erkek gerçekliğiyle tanışıyor. Bazen patronu, bazen onu hem bedenen hem ruhen sahiplenmeye çalışan erkek arkadaşı, bazen de hep tetikte hissettiği sokaklardaki herhangi bir erkekle kadın olmanın, sürgünde bir Kürt kadın olmanın ne demek olduğunu anlıyor. Nefes alamaz oluyor, sessiz çığlıklar atıyor. Kader diye sunulan yaşamı sorgulamaya başlıyor.

Ait olduğu topraklara dönüş

O güne kadar bildiği yaşam kavgasının kendisine ait ne varsa elinden bir bir aldığını, yitip gittiğini farkettikçe "Bu çarkın dişlisi olmayacağım" diyerek atılıyor gerçek yaşam kavgasına. Daha küçük yaşlarda koparıldığı, yıllar önce sürüldüğü dağlara veriyor yönünü. Gözlerini dünyaya açtığı dağ eteklerinden yeni bir dünyayı yaratacağı dağ zirvelerine tırmanışının öyküsü böylece başlıyor...Özlemini duyduğu kültürün adını alıyor bu yeni yaşamında; Koçerîn Koçer...

Dağlarda kendi gerçekliğiyle buluşuyor; kadın, Kürt, emekçi gerçekliği. Emeğin gerçek anlamına gerillada ulaşıyor. Hiç kimsenin sömürü malzemesi olarak kullanmadığı, yaşamı örmek için herkesin ortak emek harcadığı, toprağa düşen her ter damlasının yeni yaşamı filizlendirdiği emeği tanıyor. Yaşam kavgasına erken atıldığı ve erken yaşlarda sorumluluk aldığı için Koçerîn zaten özgüvenli.

Fakat bunu daha fazla perçinlemesi gerektiğini biliyor. Tüm kadınlarda kanıksatılmaya çalışılan sindirilmişlik ve eziklik duygularının ancak ortak mücadele birliğiyle ortadan kalkabileceğini görüyor. Bu nedenle hep kadın yoldaşlarıyla beraber özgün birliklerde yer alıyor. Sonrasında savaşı öğreniyor.

Acımasız ama kendisini korumanın yegane yolu olan savaş gerçekliğiyle pişmeye başlıyor. Koçer çadırlarını yıkan Kürt düşmanlarına, bedenini istismar eden erkeklere, emeğini sömüren patronlara karşı verdiği savaşın haklılığını her geçen gün daha yakından görüyor. Yılmaz bir kadın savaşçı olmanın yolunda kararlı adımlarla, kendinden emin yürüyor durmadan. Koçerîn şimdi bir gerilla ve bu savaşında kazanacak çünkü O HAKLI!

O güne kadar kendisine ait ne varsa elinden alındığını farkettikçe, "Bu çarkın dişlisi olmayacağım" diyerek atılıyor yaşam kavgasına...